Socini Fausti

1.

...S. Script. auctoritate.

2.

... De Christo

... Servatore S.

3.

... de Iustificatione

4.

... Evangelici Reg.

... debe=

... gnis ad=

...re.

5.

... de Eccle=

...sia.

...

Racoviae.

1611.

# TRACTATUS

De

DEO, CHRISTO, ET SPIRITU Sancto,

FAUSTI SOCINI SENENSIS.

RACOVIÆ,

*Typis Sebastiani Sternacii,*

*1611.*

## *Auctor ad Lectorem.*

QUANDO uberiora atq; exactiora de hac trini & unius Dei, Christique potissimùm divinitatis quæstione scripta nostra tecum communicare nondum possumus, hæc tibi, optime lector, damus. quæ exilia licèt ac minùs elaborata, tibi haud inutilia fore speramns. Vtrumq; scriptum non nostra sponte, sed partim ab amicis rogati, partim ab ipsis adversariis extimulati, qui & argumentum istud, & theses diversis temporibus refellendas proposuerant, haud tamen gravatè, jampridem exaravimus. Ex quibus si te in vera Dei Christiq; cognitione quidquam juvari senties, ipsi Deo, Christoque gratias ages. Sin minùs; conatum nostrum te juvandi boni consules. VALE.

# ARGUMENTI PRO TRINO & uno Deo, omnium potissimi, aut crrtè usitatissiimi, EXAMINATIO.

*Cujus rei occasione, tota de re, præcipuè verò de Christi Divinitate ac natura, breviter explicatur.*

## ARGUMENTUM.

DEUS est tantùm unus, ut ex multis scripturæ testimoniis apertè constat. Atqui Pater in sacris litteris diciturDeus, Filius item, &Spiritus sanctus dicitur Deus.Ergo Pater, Filius,& Spiritus sanctus sunt unus Deus.& consequenter Deus unus quidem est essentiâ, sed trinus personis.

## RESPONSIO.

*VOX DEUS, duplici modo potißimùm in sacris literis accipitur. Prior modus est, cùm significat illum, qui tum in cælo, tum in terra ita aliis dominatur ac præest, rerumq; auctor est & origo, ut neminem superiorem aut principem habeat, nec ab ullo pendeat. Atque hoc priore modo dicitur Deus esse unus. Alter modus est, cùm significat eum, qui summum aliquod imperium aut vim, aut potestatem ab ipso uno Deo habet, vel aliqua alia ratione divinitatis illius unius Dei est particeps. Hinc enim ille unus Deus, id est Iehova, Deus deorum dicitur, Psal: 50.1. Hoc altero modo in i-*

ipsis sacris literis vocatur nonnunquam Filius, seu Christus, Deus. Patet totum hoc ex verbis ipsius Christi, Ioh: 10.35. Si, *inquit*, illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi scriptura: quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis, Quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum? *His verbis Christus manifestè ostendit, nomen Dei in sanctis literis iis etiam tribui, qui illo uno Deo multò inferiores sunt; seq; nulla alia potiore ratione potuisse seipsum appellare Dei filium, & porrò deum, quàm quia a Patre sanctificatus & in mundum missus fuisset. Est igitur quidem Christus Deus: sed non tamen ille unus Deus. Immo propterea est Deus, quia ab uno illo Deo (hic enim idem prorsus est, qui Pater, ut postea probabimus) excellentißima ratione a cæteris segregatus, & cælestibus donis cumulatus, saluti æternæ hominibus & annunciandæ & reipsa dandæ præpositus fuit. Hæc est enim illa ipsius a Patre sanctificatio & in mundum mißio.*

*Quod ad Spiritum sanctum attinet, is nusquam disertè atque ad literam (ut dicitur) in scriptura Deus appellatur. Sed tantùm haud raro ea illi tribuuntur, quæ Dei sunt propria; vel quod Spiritui sancto alicubi tribuitur, id aut ibidem, aut alibi Deo tributum invenitur. Hujus rei caussa est, quòd Spiritus sanctus virtus est atque efficacia Dei. Quod enim virtuti atque efficaciæ Dei tribuitur, id sine dubio ipsi Deo tribuitur. Sed non est propterea Dei virtus & efficacia persona aliqua divina; sicut nec*

Mentiris nebulo.

Dei

Dei bonitas, aut justitia, aut misericordia, aut judicium, aliiq; Dei vel effectus vel proprietates, sunt personæ aliquæ divinæ. alioqui multò plures etiam, quàm tres, eas esse oporteret.

Cæterùm vel ex eo solo, quòd Deus unus esse apertè traditur, meritò concludi potest, eum non esse nec trinum, nec binum. Opposita sunt enim inter se Vnus, & Trinus; sive Vnus & Binus. ita ut, si Deus sit trinus aut binus, non possit esse unus. Nam distinctio ista, Vnus essentiâ, Trinus personis, nec usquam extat in sacris literis, & cum certissima ratione ac veritate manifestè pugnat. Certissimum enim est, non pauciores esse individuas essentias, quàm personas. cùm persona nihil aliud sit, quàm individua essentia intelligens.

Iam, quòd hic unus Deus non alius sit, quàm Pater domini nostri Iesu Christi, non etiam Dei Filius, & Spiritus sanctus, probatur apertè pluribus modis; atque his præcipuè.

Primùm, ut ostensum fuit, si Deus unus est, non 1.
potest esse trinus aut binus. Constat autem inter omnes, & scriptura passim testatur, Patrem Christi esse ipsum Deum. Sequitur ergo necessariò, nullum alium, quàm Patrem Christi, esse hũc unum Deum.

Deinde ex illis ipsis locis, in quibus expressè tra- 2.
ditur, Deum esse unum tantùm, non pauci sunt, ubi dicitur, hunc unum Deum esse Patrem illum omnium, vel Patrem Iesu Christi. Ioh: enim cap: 17. 3. Christus ipse dicit, Patrem suum, esse illum unum solum verum Deum, etiam respectu sui. Seipsum

namque ibidem nominat, atque a Patre distinguit; & quidem ita, ut non poßit dici, illum loqui de se secundùm humanam naturam tantùm. Nam eatenus se nominat, quatenus ipso cognoscendo vita æterna continetur. quod ad totum Christum, quantus quantus, referendum omnino esse, nemo non videt. Etenim, quòd quidam olim Christi verba ita accipienda censuerunt, ut intelligatur, Patrem, & Iesum Christum esse illum solum verum Deum, rejectum est hodie hoc ab ipsis ferme omnibus Trinitariis, cùm propter id, quòd nec verborum structura, nec locus ipse id ferre videtur; tùm verò, quòd Spiritus sanctus hac ratione ab illa sola vera divinitate, quæ ad vitam æternam consequendam cognitu necessaria est, non obscurè excluderetur. Locus item 1 Cor: 8. 6. apertè docet, unum illum Deum nostrum, esse Patrem illum, ex quo omnia, & nos in illum, illum (inquam) Patrem, qui a Christo distinguitur, quatenus Christus est ille unus Dominus, per quem omnia, & nos per illum. Ita ut, quemadmodum in superiore loco, hic quoq; nullo modo possit dici, de Christo verba fieri secundùm humanam naturam tantùm. Similiter in loco Ephes: 4. 6. ubi unus Deus esse dicitur, disertè etiam simul affirmatur, istum unum Deum esse Patrem omnium, isq; apertè a Christo distinguitur, quatenus Christus est unus Dominus.

3. Præterea ad probandum, quòd Pater tantùm sit ille unus Deus, inexpugnabilis ratio videtur, quòd millies simplici Dei nomine, quando subsistentiam ipsam significat, Deus tantùm Pater certissimè intelli-

telligitur;quemadmodum Adversarii ipsi omnes fateri sunt coacti. Numquam autem, cùm, prædicta ratione, simplex Dei nomen est positum, solus Christus seu Filius, solusvé Spiritus sanctus apertè ac citra omnem controversiam significatur. Nam etsi Christus nonnunquam, ut dictum est suprà, Deus appellatur: tamen tunc Dei nomen subsistentiam ipsam non significat, sed subsistentiæ tantùm attributum. seu mavis, tunc Dei nomen non subjecti, sed prædicati locum obtinet. Nusquam enim in divinis literis invenies scriptum, Deum aliquid vel fecisse, vel dixisse, aut de Deo quidpiam aliud affirmari, quod ad Christum a Patre distinctum sit omnino ac necessariò referendum.

Adde quòd, cùm Christus, ut revera est, sic passim appelletur Dei filius, Spiritus autem sanctus, Dei spiritus, & sine dubio is Deus, qui in ejusmodi locis nominatur, sit ille unus Deus, sequitur, nec Filium, nec Spiritum sanctum esse illum unum Deum. Alioqui Filius esset sui ipsius filius, & Spiritus sanctus sui ipsius spiritus. 4.

Quòdsi certissimum est, Christum esse illius unius Dei filium, certissimum quoque est, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum simul, non esse illum unum Deum, sed Patrem tantùm. cùm Patris, Filii, & Spiritus sancti simul non sit Christus Filius, sed Patris tantùm. 5.

Iam si quis est, qui ob ea, quæ Christo in divinis literis tribuuntur, magnificentißima omnino & maximè sublimia, dubitet, an ipse sit ille unus De-

us, aut ſaltem ejuſdem cum ipſo eſſentiæ, is conſideret, nihil vel magnificentius vel ſublimius Chriſto in ſcriptura tribui, quàm divinum cultum ei ab omnibus debitum. Sed hoc, ut homo, a Deo Patre Chriſtus habuit. Igitur nihil inveniri poterit Chriſto divinis teſtimoniis tributum tam magnificum tamq; ſublime, quod, niſi aliud obſtet, quàm rei magnificentia & ſublimitas, illi, ut homini, convenire non poſſit. Quòd autem divinus cultus Chriſto ab omnibus debitus, illi, ut homini, a Deo Patre ſit conſtitutus, probant primùm verba ipſius Chriſti, qui apud Iohannem cap: 5. 22, & 23 ait, Patrem non judicare quempiam, ſed omne judicium Filio dediſſe, ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem. Vnde apparet, ex judicio a Patre Filio dato, conſequi cultum divinum, illi ab omnibus debitum. Atqui hoc judicium Patrem Filio, ut homini, dediſſe, teſtatur ibidem ipſe Chriſtus paulo poſt v: 27. cùm ait, Patrem dediſſe Filio poteſtatem judicium faciendi, quia Filius hominis eſt. Deinde hoc idem probant verba Pauli Apoſt: ad Philip: ca: 2. ubi de exaltatione Chriſti agit propter ipſius obedientiam uſque ad mortem crucis. Inquit enim v: 9. & deinceps, quòd propter iſtam obedientiam Deus illum tantopere extulit, ut in nomine Ieſu debeat omne genu flecti. quod quid aliud eſt, quàm divinum cultum ab omnibus illi deberi? Atqui certum eſt, Ieſum, ut hominem, prædicta ratione fuiſſe exaltatum. Obedientia enim uſque ad mortem crucis in ipſum hominem tantùm cadit. & ex ipſis Pauli ver-

bis liquidò constat, eum ipsum planè fuisse exaltatum, qui usque ad crucis mortem obediens fuit.

Breviter nihil tam vel sublime, vel demissum est in sacris literis Christo tributum, quod ad hominem illum Iesum Nazarenũ propriè non pertineat. Quare nulla caussa fuit, in uno & eodem Christo duas naturas, id est essentias, comminiscendi, divinam & humanam; & cum excellentia Patris supra Christum in sanctis literis clarißimè consignata ostenditur, ad distinctionem istam confugiendi, divinæ & humanæ naturæ; ac dicendi, quòd tunc non secundùm divinam, sed tantùm secundùm humanam Christi naturam scriptura loquitur. Vt, cùm ipse Christus ait, Patrem se majorem esse, Iohan: 14. 28; cùm fatetur, Filium ignorare futuri divini judicii diem & horam, sed Patrem solum illam scire, Mar. 13. 32. cùm, jam a mortuis excitatus, Patrem non minùs suum, quàm discipulorum Deum esse testatur, Ioh: 20. 17. quod idem, jam in cœlum translatus & planè glorificatus, affirmat quater in uno versiculo, Apoc: 3. 12; cùm denique, ne singula recenseam, suam doctrinam, sua verba, sua signa, sua opera omnia, unà cùm auctoritate ac potestate sua, Deo patri accepta refert; adeò, ut alicubi non sua, sed ejus esse dicat, qui ipsum miserat, id est Patris. Vide Ioh: 5. 19, 20, 22, 23, 27, 30, 36, 43, & 7, 16, & 10. 25. & 17. 2. Vt Pauli, & aliorum Apostolorum innumera pæne testimonia omittam, quibus evidentißimè hæc Patris supra Filium eminentia confirmatur.

*Quamquam, cùm viderent Adversarii, in multis ex prædictis testimoniis ejusmodi verba esse, quæ ipsa per se secundùm humanam Christi naturam nulla ratione accipi posse existimabant, duo alia refugia quæsiverunt: Vnum, quòd testimonia ista ad æternam generationem referantur, per quam Filius a Patre illa habuerit, quæ ibi commemorantur. Alterum, quòd per figuram quandam sermonis, quæ Idiomatum communicatio appellatur, quod unius tantùm naturæ est, alteri separatim tribuatur.*

*Verùm oportebat priùs, quàm mirabili hac ratione sacra testimonia interpretarentur, istam æternam generationem, istamq; duplicem Christi naturam apertè ex aliis probasse. Alioqui, simplici istarum rerum negatione, interpretatio ipsa meritissimò rejici, ac confutari potest.*

*Præterea, quod ad istam generationem attinet, cùm eam non solùm æternam, ut ipsi volunt, sed, si æterna est, naturalem quoque ac necessariam esse oporteat, nullo modo possunt huc referri ea, quæ vel in tempore (ut loquuntur) Christo a Patre data dicuntur, vel ita commemorantur, ut ex libera voluntate, aut certè in aliquem finem, aliquové consilio donata esse appareat, qualia sunt ea, quæ in testimoniis istis recensentur. Pugnant enim prorsus Æternum, & In tempore: nec non Naturale, ac Necessarium, & Ex libera voluntate, aut In aliquem finem, aliquové consilio, donatum.*

*Quod verò attinet ad idiomatum communicationem, ea nequaquam efficere potest, ut, quod unius natu-*

naturæ tantùm est, alteri separatim tribuatur. licèt efficere fortasse poßit, ut, quod unius naturæ est, ipsi personæ simpliciter accommodetur. Nemo enim, exempli caußâ, dixerit: Anima mea est procera; aut Anima mea induitur talari veste; aut, Anima lavatur in balneo, etiamsi corpori, cujus hæc sunt propria, ita in homine ejus anima sit conjuncta, ut ex utroque ipse idem unus homo constet; quemadmodum volunt, ex divina & humana natura, vel, ut alii loquuntur, ex Deo & homine, constare unum eundem ipsum Christum Iesum. Ad hæc, quomodòcumque hæc Idiomatum communicatio in locis de Christo loquentibus admittatnr, hoc nihil est aliud, quàm cum sacris verbis quodammodo ludere, & planè incertum de loci sententia, deq; re ipsa sæpißime reddere lectorem.

At enim dicent, quædam esse, quæ omnino sine ista Idiomatum communicatione, & porrò duarum in Christo naturarum agnitione explicari nequeant. Vt, cùm dicuntur omnia a Deo per Iesum Christum creata, Ephes: 3. 9. ut quidem Græci codices habent; aut, cùm dicitur Filius hominis in cælo fuisse ante, quàm, conspicientibus ipsius discipulis, eò ascenderet, Ioh: 6. 62; aut etiam in cælo esse, dum tamen in terra loqueretur, Ioh: 3. 13.

Respondeo, nihil esse, cur hæc ad hominem illum Iesum Nazarenum propriè non referantur. Cum enim omnia creata a Deo per Iesum Christum dicuntur, non ea sunt intelligenda, de quorum creatione diligentißimè scripsit Moses in initio suæ historiæ.

riæ. Is enim ibi, cùm creandi actionem exponit, nullius personæ, quæ partem in ea habuerit, præter Deum ipsum, mentionem facit. Atqui hic necesse est, alium esse Deum, & alium eum, qui Iesu Christi nomine intelligitur; cùm Deus per Iesum Christum creasse dicatur. Præterea nusquam Christus universè aut generatim creasse dicitur, sed per eum factam fuisse creationem. Itaq; nulla Christi, sive ejus, qui Christi nomine apud Paulum intelligitur, in creatione, quam Moses exponit, facta est mentio. Moses enim Dei, ut creantis, meminit, non autem, ut per quem sit facta creatio. De aliis igitur rebus creatis est Pauli locus accipiendus, & vox Omnia, ad ea omnia referenda, quæ ad novam creationem pertinent, quam per hominem illum Iesum Nazarenum factam fuisse constat. Quemadmodum idem Paulus alibi ait, omnia nova esse facta, 2 Cor: 5. 17. Cùm tamen certum sit, infinita esse, quæ in eodem statu manserunt, in quo erant antea. nempe quia ibi vox Omnia, ad ea omnia referenda est, quæ ad Dei fœdus cum hominibus, adq; religionem pertinent, & ad ea, sicut in superiore loco fieri debere contendimus, restringenda.

Similiter, quòd Filius hominis in cælo fuerit ante, quàm eò conspicuè ascenderit, revera & propriè ad hominem illum Iesum Nazarenum referri & potest, & debet. Nam quòd revera homo ille, postquam natus est ex virgine, & antequam Evangelium annunciaret, in cælum raptus fuerit, ibique ab ipso Deo ea didicerit, quæ humano generi patefacienda

enda

enda per ipsum erant, adeò est verisimile, ut aliter fieri non potuisse videatur. Non est igitur sine ulla caussa, immo præter & contra omnem rationem vis verbis inferenda: sed ea, ut sonant, accipere & in hoc, & in similibus aliis locis oportet. & sic plana erunt omnia.

Iam in loco Ioh: 3.13. licet vulgò legatur, qui est in cælo, potest tamen ex Græco legi, qui erat in cælo, quemadmodum Erasmus, Beza, & alii monuerunt. Itaque erit hic locus superiori similis. Quòd si quis tamen vulgatam lectionem mordicus retinere velit, non tamen sequetur, aliam, præter humanam, fuisse in Christo naturam sive essentiam; secundùm quam scilicet fuerit tunc revera in cælo. Istud enim, Esse in cælo, ita accipiendum erit, ut ipsi humanæ naturæ, seu ipsi homini, de quo disertè verba fiunt, convenire possit. Eo nimirum sensu, quo ibidem dicitur, Filium hominis ascendisse in cælum, & neminem præter ipsum. Hoc enim nec secundùm humanam, nec secundùm divinam naturam rectè potest, ut ipsa verba sonant, explicari, nisi fortasse, si concedatur, hominem illum revera ascendisse in cælum ante, quàm hæc verba proferret. At verò, cum hoc, unde, ut dixi, omnia plana fiunt, licèt verissimum, non agnoscatur, factum est, ut plerique istum ascensum in cælum, penetrationem (ut ita loquar) ad rerum divinarum cognitionem sint interpretati. Sic igitur similiter, Esse in cælo, ipsam jam adeptam rerum divinarum cognitionem interpretabimur.

Sed sunt, qui omnino ex eo maximè putent colligi duas in Christo naturas, divinam & humanam, quòd Filius Dei & appelletur, & sit; unde per communicationem idiomatum fiat, ut homo ipse Iesus Nazarenus Filius Dei eße dicatur. Nam alioqui, quomodo, inquiunt, purus homo, id est, cum ipsa divina essentia non copulatus, Dei Filius esse potest? An non necesse est, ut, sicut homo hominem, ita Deus Deum generet?

Ad hoc sic respondeo. Si constaret, fieri poße, ut Deus, quemadmodum homo, & cætera animalia, ex sua ipsius substantia gigneret sibi similem, vim aliquam videretur habere hæc ratio. Verùm non modò id non constat, sed cõtrarium facilè probatur. Namq; ex ipso consensu omnium Trinitariorum, exq; ratione manifesta intelligi potest, Dei substantiam, id est essentiam, nulla ratione dividi aut multiplicari posse. Ipsam autem totam & numero unam ac prorsus eandem pluribus personis communem esse non posse, id evidenter demonstrat, quod suprà diximus. videlicet neceße esse, ut non pauciores sint individuæ essentiæ, quàm personæ. Porrò autem quomodo Deus generet sibi similem, satis declarat scriptura, quæ compluribus in locis homines pios, maximè verò Christo confidentes, ex Deo natos, ab ipsoq; generatos esse, affirmat. adeò ut alicubi neget, eos ex hominibus esse natos, ut Ioh: 1. 13. Cur hîc verò duas naturas non comminiscimur, divinam & humanam, negantes, puros homines posse ex ipso Deo generari & nasci, nec ex ipsis hominibus ortum duceret

re? Quemadmodum igitur hîc agnoſcimus, unum & eundem hominem, duplici ratione conſideratum, videlicet ratione ſpiritus, & carnis, & eſſe, & non eſſe Filium Dei, aut hominis: ſic etiam agnoſcamus, eundem ipſum hominem Ieſum Nazarenum & ſecundùm carnem, eſſe Filium hominis, & ſecundùm Spiritum, eſſe Filium Dei; Rurſus, ſecundùm carnem, non eſſe (ſi ita placet) Filium Dei, ſecundùm autem ſpiritum, non eſſe Filium hominis. Quamquam, ut poſteà dicemus, Ieſus Nazarenus, etiam ſecundùm carnem, Filius Dei à ſcriptura agnoſcitur. Iſta autem diſtinctio in ipſo Chriſto Pauli Apoſtoli verbis apertiſſimè confirmatur: qui unum & eundem Dei Filium ex ſemine Davidis generatum eſſe ſecundùm carnem, at ſecundùm ſpiritum ſanctificationis, Dei Filium fuiſſe definitum, teſtatur Rom: 1. 3, 4.

Verùm, dicet aliquis, Chriſtus non ſolùm Dei Filius, ſed etiam unigenitus ac proprius Dei Filius in ſacris literis appellatur. Quamobrem neceſſe eſt, illum ſingulari aliqua ratione ex Deo eſſe natum, præter reliquos omnes Dei filios.

Hîc fateor libenter, atque agnoſco ſingularitatem iſtam: ſed non propterea concedo, eam in eo conſiſtere, quòd Chriſtus ex ipſa ſubſtantia Dei ſit generatus, alii verò minimè. Iam enim oſtenſum eſt, Dei ſubſtantiam nec dividi, nec multiplicari, nec eandem ipſam unam numero pluribus perſonis communem eſſe poſſe. Cæterùm in quibus conſiſtat hæc

Christi nativitatis ex Deo singularitas, ex ipsis sacris testimoniis intelligi potest.

1. Primùm enim in eo consistit, quòd Christus, simulatque natus est homo, Filius Dei fuit; & sic naturâ Filius Dei est: reliqui autem homines Dei filii, non sic. adeò ut hac ratione inspecta, alii præ Christo non nati, sed adoptati, ut alicubi videtur scriptura loqui, filii Dei dici debeant. Natus est autem Dei Filius, homo ille Iesus Nazarenus, qui dicitur Christus, quia non ex virili semine, sed ex Spiritu sancto virtuteq; Altissimi in virginis utero conceptus est. Hanc enim ipsam ob causam id, quod ex virgine nasceretur, Dei filium vocatum iri, ipsi virgini prædixerat angelus Dei, Luc: 1. 35. Vnde apparet, etiam secundùm carnem, eum meritò posse dici Dei filium. id quod nemini alii contigit, aut contingit.

2. Deinde, cum aliis hominibus Deus spiritum suum, ex quo filii Dei fiunt, ad mensuram largiatur, huic homini Christo sine mensura suum spiritum, unde sublimior, quàm antea, ratione Filius Dei est factus, largitus est, Ioh: 3. 35. Si modò is locus ad Christum referri debet. Sic enim simpliciter verba habent, Non enim ad mensuram dat Deus spiritum, nulla Christi mentione in eis facta. Possunt autem commodè hæc verba ad totum Evangelii prædicationis ministerium referri; ubi Deus non parcè & restrictè, sed abundanter & effusè suum spiritum est humano generi largitus. Quicquid sit, certum est ex ipsis divinis literis, aliis singulis hominibus

nibus Deum multa spiritualia dona dare potuisse, quæ non dedit; at Christo homini nihil spirituale non dedisse, quod dare potuerit. Quocirca meritò singulari ratione ex Deo præter alios natus dicitur.

Adhæc, cùm Christus homo ante alios omnes so- 3.
lùs & immortalitatem ac glorificationem sui corporis adeptus sit, & hæres ac Dominus universorum fuerit constitutus, quibus rebus maximè similitudo cum Deo, ob idq; divina filiatio continetur, apparet, illum singulari ratione, præter alios omnes, ex Deo natum fuisse. Cumq; hæc, dum adhuc in terris degeret, ab ipso initio certissimè futura omnino essent, meritò jam tum, ob has ipsas caussas, unigenitus ac proprius Dei Filius est appellatus.

Quædam alia omitto, propter quæ Christus homo Dei Filius unigenitus ac proprius jurè potuit nominari. & tantùm illud moneo, Isaacum, cùm in ara Deo oblatus est, unicum sive unigenitum Abrahami Filium fuisse dictum, Gen: 22.2, & 12. Heb: 11.17. cùm tamen Abrahamus tunc temporis alium Filium ex sese verè, non minùs, quàm Isaacus, natum haberet, hoc est Ismaelem. Nam qua ratione tamen nihilominus Isaacus ejus filius unicus sive unigenitus dici potuisse ostendetur, eâdem, aut simili, Christum hominem, unigenitum seu proprium Dei Filium nominari potuisse demonstrabitur; tametsi alios etiam similiter ex Deo natos esse constet.

Vt autem tota hæc res meliùs intelligatur, examinentur loca omnia sacrarum literarum, in qui-

*bus vel tacitè, vel apertè caussæ exponuntur, cum Christus Dei Filius nominetur. Nusquam enim invenies nec expressam, nec indicatam caussam istam, quòd ex ipsa Dei substantia sive essentia sit generatus. Sed vel propter modum conceptionis in matris utero; vel propter sanctificationem Dei & in mundum missionem; vel propter resurrectionem a mortuis, quam scilicet consecuta est glorificatio, & supra omnes res creatas exaltatio; vel propter æternum sacerdotium ac regnum, quod a Deo habuit; vel propter alia ejusmodi, eum Dei Filium & esse, & nominari invenies. Vide autem hæc loca, ex quibus jam aliquot suprà attulimus. Luc: 1. 35. Ioh: 10 36. Act: 13. 33. Rom: 1. 3, 4. & 8. 29. Psal: 2. 6, 7. Heb: 5. 5.*

FINIS.

# THESES DE CHRISTO a vera divinitate excludendo, nisi sit creator cæli, & terræ.

THESIS I.

QUEM Deum vetus Israelitica colebat Ecclesia, hunc & nostra colit, creatorem scilicet cæli, & terræ.

THESIS II.

IAM verò, ut illa huncunum & solum verum esse Deum profitebatur, sic & nostra hunc unum & solum pro vero Deo agnoscit; alium verò præterea neminem.

THESIS III.

HINC sequitur, Christianos non esse, qui, præter hunc cæli terræque creatorem, alium quempiam Deum colunt, verumque esse Deum arbitrantur.

THESIS IV.

QUAMQUAM verò magistratum, aliasque nonnullas res creatas hoc Dei nomine insigniant interdum scripturæ, hoc tamen æquivocè fieri nemo non novit: ut solus, qui cælum & terram creavir, Deus verus sit, reipsa verè & natura Deus, illæ omnes nomine tantùm.

THESIS V.

IAM si Sermo (quem Iohannes Deum ap-

appellat ) in rerum creatarum album redigatur, Deus verus non erit (quandoquidem solus mundi creator verus Deus est) sed falsus Deus, æquivocè scilicet & nomine tantùm. Absit autem ejusmodi blasphemia à Christiano pectore longissimè.

THESIS VI.

QUI scopulum hunc effugere student, verum quidem esse Deum Sermonem concedunt, sed non eum, qui mundum condidit. Binos igitur veros Deos colunt, in binos credunt, & binos adorant, naturâ & essentiâ diversissimos. Quantum enim creator immensus ab exili caducaque creatura differt!

THESIS VII.

ATQUI & hæc blasphemia est priori nihilo minùs execrabilis. Tam enim dualitatem Deorum detestatur scriptura, quàm pluralitatem.

RESPONSIONES.

AD PRIMAM THESIM.

CONCEDITUR *hæc thesis, simpliciter atque, ut ipsa verba sonant, accepta.*

AD SECUNDAM.

*Si Veri Dei nomine is intelligitur, qui ab æterno, & a se ipso, sive ex seipso, divinitatem habeat, vera est thesis. Si verò is intelligitur, qui divino im-*

*perio*

*perio & potestate revera sit præditus, nequaquam vera est thesis. Quamvis enim Israelitica Ecclesia nullum ejusmodi verum Deum agnoverit, præter creatorem cæli & terræ: Ecclesia tamen Christiana agnoscit; hominem videlicet illum Iesum Nazarenum, qui dictus est Christus, sub Augusto, Tiberioq; imperatoribus Romanis, demum ac primùm natum, & mundo exhibitum ac patefactum, divinamq; istam majestatem ab ipso creatore cæli & terræ adeptum.*

AD TERTIAM.

*Dubia significatio jam detecta est appellationis Veri Dei, & consequenter etiam simplicis vocis Dei. Quare de hac thesi idem, quod de superiore statuendum.*

AD QUARTAM.

*Non simplex & nuda est homonymia sive æquivocatio in nomine Dei, creatori & creatis rebus tributo, sed analogica, ejus generis, quod vocant A caussa. ita ut multæ res creatæ, potissimùm verò homo Christus Iesus, non nomine tantùm, sed re etiam sint dii. sic tamen, ut priùs creatori, posteriùs verò rebus istis creatis, Dei nomen conveniat, seu de illis prædicetur. Neque enim ludit scriptura, quam Christus ipse solvi posse negat, cum quosdam homines, Deos appellat. nec sanè Christus, illam adversus Iudæos citans, sophistam agit.*

## Ad Quintam.

*Hæc thesis jam per ea, quæ ad superiorem notavimus, minùs vera esse deprehenditur.*

## Ad Sextam.

*Cùm Sermo ille, qui aliud nihil est, quàm homo Iesus Christus, creatori cæli & terræ, Deo vero, divinitatem suam prorsus acceptam referat, cumq́ illi sit planè subordinatus; etiamsi verus Deus & ipse est: non tamen hinc duo veri dii eo sensu constituuntur, ut quisquam jure offendi possit. Sic enim nec uterque a se ipso, sive ex seipso, Deus, aut æquè verus Deus statuitur, nec diversa utriusq́ divinitas censetur. Iam, quòd utriusq́ essentia sit diversissima, id cultum utrique, ut vero Deo, debitum nihil impedit. Nam præter quàm quòd ad divinum cultum, & quidem ei similem, qui ipsi creatori debetur, Christo homini exhibendum, satis est, sic creatorem jussisse, ut certè jussit; cultus etiam alicui, ut vero Deo, exhibendi propria & necessaria caussa est, divinum imperium atque potestas; quam nihil prohibet in re creata ei similem inveniri, quæ in ipso creatore est, ex beneficio videlicet creatoris, ut quidem in Christo homine invenitur, tametsi dißimilis planè utriusq́ eßentia sit. Nec tamen quælibet res creata simpliciter exilis & caduca appellari potest; præsertim verò homo Christus Iesus, postquam glorificatus est.*

## Ad Septimam.

*Duos Deos summos, quorumvé alter ab altero*

minimè pendeat, eivé ſit ſubordinatus, planè abominatur univerſa ſcriptura. Sed unum ex quo, alterum, per quem, cùm dependentia hujus ab illo, ad eumq́; ſubordinatione, non modò non abominatur, ſed partim prædicit, partim prædicat ſcriptura tota; & utrique divinum cultum exhibendum eſſe docet; atque unius, id eſt ſubordinati, cultum ad alterius, id eſt, ejus, cui eſt ſubordinatus, honorem & gloriam pertinere affirmat, ad eumq́; referri, & hac demum ratione unam utriusq́; divinitatem, & unum Deum utrumq́; eſſe, non obſcurè oſtendit.

FINIS.

# ASSERTIONES THEOLO-GICÆ De TRINO ET VNO DEO, Adverſus novos Samo-ſatenicos.

*EX PRÆLECTIONIBVS Collegii Poſnanienſis excerptæ.*

Vnà cum Animadverſionibus FAUSTI SOCINI SENENSIS. Quæ plenæ re-ſponſionis loco eſſe poſſunt.

EDITIO SECUNDA.

*RACOVIÆ,*
*Typis Sebaſtiani Sternacii,*
*1611.*

# LECTORI PIO ET CANDIDO S.

ETSI NOS nihil vehementiùs optamus, quàm ut unius Dei, Christique ejus verior notitia, quâ nos ipse DEUS, ut alios non paucos, in hac Ecclesiæ instauratione, pro singulari sua benignitate instruxit, ad ejusdem Dei gloriam, humanique generis salutem amplificandam quàm latissimè diffundatur quodammodo, & propagetur: tamen, ne fortè ambitiosi hac in re esse videamur, nevé conatum & factum nostrum quisquã aliter, atque par est, interpretetur, a scriptionibus, quantum possumus, abstinemus, nec nisi provocati certamen cum aduersariis inire solemus, quamvis persuasissimum habeamus, quò crebriores de iis, quæ inter nos controvertuntur, disputationes editis scriptis institutæ fuerint, eò majores quoq; veritatis progressus futuros, eamque tandem apud omnes sui studiosos planè obtenturã. Verùm, cum provocati sumus, ne officio nostro prorsus deesse, divinæque veritatis patrocinium deserere meritò videri possimus, utque eádem operâ, si ita res postulet, nos ipsos cunctis purgemus, ad scribendum non inviti accedim9. Cum igitur aliquot ab hinc mensibus editæ fuerint Assertiones quædam de trino & uno Deo ex prælectionibus collegii Posnaniensis excerptæ, in quibus nos omnino petimur, falsæque doctrinæ, atque

adeò impietatis graviter accuſamur, & novi Samoſatenici, contra quos nominatim illæ ſcriptæ ſunt, per contemptum appellamur, deliberatione priùs, judicioque maturo adhibito, viſum eſt nobis in Aſſertionibus iſtis diutius non connivere, ſed paullo diligentiùs in eas ſingulas inquirere, & quaſi, ſcribendo, animadvertere, Animadverſionesq; noſtras unà cum ipſis Aſſertionibus, ut ab adverſariis publicatæ ſunt, optima fide recuſis edendas curare, unde facilè intelligi poſſit, nos, doctrinamq; noſtram immeritò tantopere ab iſtis reprehendi atq; oppugnari, eosq; nec ad ſententiam ſuam confirmandam, nec ad noſtrã labefactandam quidquam firmi aut ſolidi vel attuliſſe, vel etiam afferre potuiſſe. Quamobrem te, quisquis es, candide ac pie lector etiam atq; etiam rogamus, & obſecramus, ut ſcriptionem hanc noſtrã, cumq; adverſariis concertationem, tamquã propemodum neceſſariam agnoſcere velis, eamque, quod ad te attinet, cui exiguum laborem hunc noſtrum dicamus, æqui boniq; conſulere. Ex qua ſi utilitatis nõnihil, ut ſperamus, perceperis, id omne DEO acceptum referas. quo volente, melius atq; abſolutius aliquid in hoc eodem argumenti genere, ſi ita opus fuerit, a nobis aliquando es habiturus. VALE.

FAUSTUS SOCINUS *Senenſis nomine fratrum ſuorum, in Polonia, de uno vero Deo, unoq; Dei Filio conſentientium.*

# DE TRINO ET VNO DEO, adversùs novos Samosatenicos.

## Assertio I.

Multi quidem pestilentes errores, 1.
contra Fidem Trini & Vnius Dei,
nostra ætate nati sunt: sed illa est
maximè impia & blasphema secta, quę Pau-
li Samosateni Hæresim, jam pridem damna-
tam ab inferis conatur excitare. Hæc enim 2.
cum Iudæis & Mahometanis, ita unum esse
Deum confitetur, ut eum principium Filii
ab omni æternitate neget extitisse. A & De- 3.
um Christi Patrem in sanctis literis ideò no-
minari autumat, quòd Dei virtute obum-
brante, ex B virgine sit conceptus: B cùm 4.
ante eandem virginem reipsa nusquam fue-
rit, inquit. C Eundem filium Deum vocari 5.
censet eo modo, quo illi Dii vocati sunt, ad
quos sermo Dei factus est. D Factum enim 6.
Deum & Dominum ait, quando post Resur-
rectionem data est illi omnis potestas in cœ-
lo & in terra. E Spiritus autem sancti nomi- 7.
ne in sacris literis nullam personam signifi-
cari docet: sed nunc divinam potentiam,
nunc eximium Dei donum hominibus da-
tum. F Postremò dogma de Trino & uno 8.
Deo commentum Antichristi, G tempore

S. Iustini martyris inventum H asserit.

A *Simon Budnæus in Demonstratione, quòd Christus non sit ipse Deus, qui est pater, fol: 6.* B *Ibidē fol: 5* C *Ministri Sarm: & Transs: lib: 2. de falsa & vera unius Dei cognit: cap: 8.* D *Budnæus in Demonst: fo: 4.* E *Ibidem fol: 1, & 4.* F *Ministri in principio & fine cap: 4, lib: 2.* G *Ministri cap: 2. lib: 1.* H *Budn: in præfat: Apol: ad Lectorem Polonicè.*

## Animadversiones in Assertionem I.

1. Multi quidem) *Immo contra fidem de uno vero Deo nullus gravior in Christi Ecclesiam ab Antichristi spiritu error invectus est, quàm in Deo, inq; illius simplicißima essentia plures esse personas inter se distinctas, quarum quælibet sit verus Deus, & non patrem tantùm domini nostri Iesu Christi esse illum unum verum Deum, sed Filium quoq; ipsum, & spiritum sanctum. quo nihil vel absurdius, vel (ut ita dicamus) impoßibilius, vel divinis oraculis magis contrarium excogitari potest.*

2. Hæc enim cum) *Iudæorum, & Mahometanorum error non in Dei Filii æternitate neganda, sed in Iesu Nazareno pro Dei Filio unigenito & Christo minimè agnoscendo consistit, & consequenter in ejus disciplina tamquam unica salutis æternæ via nequaquam amplectenda. Cujus rei istas de Dei, ejusq; Filii, & spiritus sancti natura, sive essentia portentosas opiniones potißimum caussam esse, apertius est, quàm ut demonstrari debeat.*

3. Et Deum Christi) *Quis verò negaverit,*

*quuntur,*

*Christum Dei Filium (non autem, ut isti ineptè loquuntur, Deum Christi patrem) in sanctis litteris ideo nominari, quòd, Dei virtute obumbrante, ex virgine sit conceptus, cum apud Lucam angelus Dei hæc verba ipsi virgini dixerit?* Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. ideoq;, quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Luc:1. 35.

4. Cum ante eandem) *Quis porrò dubitaverit, quin Christus ante eandem virginem minimè extiterit, cùm post ipsam virginem & natam & jam nubilem factam de ipso a Domini Angelo dictum fuerit pastoribus:* Natus est vobis HODIE salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David, *cum ex ipsa virgine is sit natus, cum denique ipsa virgo ejus mater fuerit? Annon istud stultissimum illum Homericum Margitem imitari esset, qui ambigebat, uter natu grandior esset, ipse, an mater ipsius?* Luc:1. 27. 2. 11. Mat:1. 19, 18.

5. Eundem filium) *Eodem modo Iesus Nazarenus, qui Dei filius est, Deus vocatur, quo illi, ad quos sermo Dei factus est, quatenus dumtaxat non secus ipse, atque illi, deus ab uno illo summoq; Deo est factus & constitutus. Cæterùm ratio, qua ipse Iesus Deus factus, constitutusq; est, adeò præstantior atque excellentior est, quàm illa fuit, quâ dii facti, ac constituti illi fuerunt, ut modi longè inter se diversi censeri debeant. Si quis autem, hæc verissima esse cognoscere velit, expendat diligenter, quæ Christus Iudæis, ipsum, quòd, cum homo esset, Deum se faceret,*

*ceret, criminantibus, & blaſphemare dicentibus reſpondit, Ioh: 10.34.*

6. Factum enim) *De hoc infra vidēdum erit.*

7. Spiritus autem) *Nihil verius dici potuit.*

8. Poſtremò dogma) *De origine iſtius dogmatis non adeò ſumus ſolliciti. Nam, etiamſi ad ipſum mundi initium ea referenda eſſet, id ejus falſitatem evidentiſsimam nihil minuere poſſet.*

ASSERTIO II.

1. NEC advertunt iſti per quàm acuti novi Magiſtri, quòd ipſemet filius Dei, ſub nomine ſapientiæ, per Salomonem de ſe dixit: *Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequam terra fieret.* [I] Eſt enim *Chriſtus Dei virtus, & Dei*
2. *ſapientia*, teſte Apoſtolo, [K] & cùm idem Apoſtolus Dominum noſtrum proprium filium Dei appellat, [L] ſatis oſtendit, non tam filium Dei appellari, quòd ex virgine conceptus ſit, quàm quòd ex ſubſtantia Dei patris ſit ge-
3. nitus ab æterno. Nam filius Dei proprius is dici non poteſt, qui ex ejus ſubſtantia geni-
4. tus non ſit, ſed & ipſe Dominus dum ait: *Antequam Abraham fieret ego ſum:* [M] ſatis apertè
5. declarat, ſe ante virginem matrem & fuiſſe & eſſe, qui ſi tum primùm Dominus fuiſſet factus, cùm revixiſſet, certè ipſo die Natalis Domini, angelus ad paſtores locutus hæc non fuiſſet: [N] *Natus eſt vobis hodie ſalvator, qui*
6. *eſt Chriſtus Dominus.* Porrò idem verus noſter Magiſter non obſcurè docet Spiritum ſan-

ctum

ctum esse personam, cùm ei ea quæ personæ sunt propria tribuit, [O] & alium Paracletum nominat. [P] Iam verò Fidei Catholicæ de Trino & Vno Deo antiquitas facilè demonstratur. 7.

*I Prov: 8.23. K I Cor: 1.24. L Rom: 8.32. M Ioan: 8.58. N Luc: 2. 11. O Ioan: 14. 26. P Ibidem v: 16.*

## ANIMADVERSIONES IN Assertionem II.

1. Nec advertunt isti) *Quinimmo ipsi non animadvertunt, sapientiam illam, de qua loquitur Salomon, numquam Dei sapientiam ab ipso appellari, sed Sapientiam simpliciter, Christum verò a Paulo non simpliciter Sapientiam, sed Dei sapientiam vocari.* 1 Cor: 1. 24. *Ait quidem Salomon, Dominum sive Iehovam possedisse sapientiam initio viæ suæ, id est sapienter omnia & decrevisse, & fecisse: sed non propterea de aliqua sapientia loquitur, quæ Dei propria sit. nam per eandem illam sapientiam & reges regnare, & principes justitiam decernere, ante dixerat. Et sanè, si quis non videt, Salomonem per prosopopœiam de sapientia in genere, & in abstracto loqui, quæ nullo modo Christus esse potest, is permulta, quæ in eo cap: & seq: scripta sunt, parùm attentè legit. Iam verò Christus Dei sapientia dictus est a Paulo, quia per Christum potissimùm, & in Christo Deus suam sapientiam prodit. quemadmodum Evangelium, ab eodem Dei virtus dictum fuit, quia Deus in illo potissimùm, & per illud virtutem suam manifestam facit.*

Prov: 8. 22. — v 15. — Rom: 1. 16.

 2. Et

2. Et cùm idem Apoſtolus) *Vocat idem Apoſtolus Chriſtum proprium Dei filium omnino propter alias cauſſas, quàm propterea quia ex ſubſtantia Dei patris ſit genitus ab æterno. idq́ cum ex ali-*
Heb: 1. *is multis, tum ex eo conſtat, quòd in epiſt: ad Hebr:*
5. *ubi de hac propria Chriſti (ut ita loquamur) ex Deo filiatione agitur, ea ex eo loco potiſſimùm probatur,*
Pſal: 2. Filius meus es tu, ego hodie genui te. *qui ta-*
7. Act: 13. *men locus alibi a Paulo ad Chriſti reſurrectionem*
33. *refertur. Et in eadem epiſtola ad Heb: ad ipſius Chri-*
Hebr: 5. *ſti ſempiternum ſacerdotium, ad quod Deus illum*
5. *vocavit, idem locus accommodatur. Atqui, antequam is ex virgine naſceretur, & homo eſſet, reipſa ad ejusmodi munus, quod ſine humana natura conſiſtere nequit, vocari non potuit, tantum abeſt, ut id ab æterno factum fuerit.*

3. Nam filius Dei) *Cur verò? Nonné quia ſic videmus in animalibus contingere? Quaſi verò Deus ea ratione, quâ animalia generant, & ipſe generet, aut generare poßit. Quod ſi argumentum in hac filiorum materia ab animalibus ad Deum valeret, ſequeretur, omnes Dei filios ex ejus ſubſtantia generatos eſſe. Nullus eſt enim inter animantia filius, qui ex patris ſubſtantia generatus non ſit. & tamen multi ſunt Dei filii, & quidem ex eo nati, & ab ipſo generati, qui tamen nullo modo ex ejus ſubſtantia geniti fuerunt. quemadmodum ex his teſtimoniis apparet, Ioh: 1. 13. Iac: 1. 18. 1 Ioh: 3. 9, 10. & aliis ejusmodi compluribus.*

4. Sed & ipſe) *Ad hunc modum e Græco lo-*

cus iste converti debet, Amen, amen dico vobis antequam Abraham fiat, ego sum. Nam, cum nullum verbum nec antecedat, nec sequatur, quod præsentis temporis non sit, non dubium est, quin verbum γενέσθαι significationem præsentis temporis in futurum respicientis habeat, & non quidem Fieret, sed Fiat omnino reddi debeat. Non erat autem adhuc factus Abraham, (quod nomen Patrẽ multitudinis, id est multarum gentium, significat) quia non dum ad Gentes Dei regnum, & Euangelium translatum fuerat, per quod gentes multæ crediderunt, & ita filii viri illius sunt factæ, is verò tum demum Abraham, id est pater multarum gẽtium factus est. Verba autem illa, ego sum, perfectam ipsa per se sententiam continent. id est, sine ullo ex iis verbis, quæ ibidem expressa sunt, licèt aliquid in ipsis subaudiri necesse sit. idemq́ significant, quod supra eodem cap: v:24,28, & infra cap: 13.19. Nec enim verba illa, antequam, &c. cum verbo sum, quod sequitur, sed cum verbo dico, quod præcedit, conjungi debent. Similes autem sunt loci Iohan: 13.19. & 14. 29. Itaque sic Christi verba intelligenda sunt, ut idem sit, ac si scriptum esset, Amen, amen dico vobis antequam Abraham fiat, quòd ego sum. Quorum verborum sententia ex iis, quæ dicta fuerunt, unicuique constare potest. Monet nimirum non obscurè dominus Iesus Iudæos illos, ut, antequam ab ipsis Dei regnum auferatur, & ad Gentes transferatur, credant, se esse Christum, atque, ut alibi dixit, credant in lucem, dum lucem habent.

Ioh: 8. 58.

Gen: 17. 5.

Rom: 4. 11, 16, 17.

Ioh. 12. 36.

5. Qui

5. Qui si tum primùm) *Aut volunt, verba illa angeli ad pastores de Iesu dicta esse (ut ipsi loquũtur) secundum divinam naturam tantùm, aut secundum humanum tantùm, aut secundum utramq́. Si secundum divinam tantùm, primùm sibi ipsis adversabuntur, qui infra Assertione 23. ejusmodi de Iesu testimonia ad humanam naturam referant. Deinde hoc nihil ad rem faciet, cum hic quæratur, quando Iesus Dominus factus fuerit, quod in divinam naturam non cadit. idq́ ipsi quoque satis fatentur, cùm eadem Assertione 23. de ipso sic loquuntur,* Alioqui quatenus Deus, semper erat Dominus omnium. *Sin secundum humanam tantùm, quomodo Dominus revera esse poterat is, qui nemini adhuc dominabatur, sed tunc primùm natus, in præ-*
Luc: 2: 7. *sepi fasciis involutus jacebat, cuiq́ paullo post pro-*
Mat: 2. 23. *pter illos, qui animam ipsius quærebant, in Ægyptũ*
*fugiendum fuit? Quòd si secuudum utramq́, id est, quia secundum divinam naturam verè Dominus jam erat, idcirco secundum naturam quoque humanam, quatenus individuè naturæ divinæ erat conjuncta, eum Dominum meritò dictum fuisse velint, ratiocinationem istam ex eo ineptam esse apparet, quòd, ut theologi omnes fatentur, & res ipsa testatur, multa secundum humanam naturam ante resurrectionem Iesus minimè habuisse dici potest, quæ tamen, ut divina natura perpetuò habeat, necesse est. ut impatibilitatem, ut immortalitatem, ut cælestem omnibusq́ numeris absolutam gloriam. Cæterùm, quomodo angeli verba explicanda sint, disputabitur infra Assertione 23.*

6. Porrò idem verus) *Sæpißime apud sacros scriptores non paucis rebus ea tribuuntur, quæ personarum sunt propria, nec tamen eæ res sunt personæ. ut peccato, ut legi, quodq́; huc maximè pertinet,* Rom: 7. 11.
*ut spiritui, id est vento, ut scripturæ, ut denique charitati.* 3. 19.
*de qua attentè legantur, quæ scribit Paulus* Ioh:3.8.
*1 ad Corinth: 13. nec sanè mirabitur quisquam, spi-* Gal:3.8.
*ritui sancto in sacris literis multa tribui, quæ personæ tantum propriè conveniant, nec tamen eum esse personam. Nam, quòd nullo modo sit persona, id evidentißimis cum rationibus, tum divinis testimoniis demonstrari potest, quæ hoc loco proferre non est necesse.*

7. Iam verò fidei) *De hoc statim videbimus.*

ASSERTIO III.

NAM ut omnes Catholicæ fidei Articuli 1.
sunt antiqui: [Q] sic is, qui Vnius quidem Dei essentia sive natura, Trini autem personis mysterium aperit, ita est antiquus ut omnibus fidelibus qui Deo placebant, [R] esset,
quantum sat erat, notus: quam quidem fi- 2.
dem prisci illi Patriarchæ cum posteris semper ad ætatem usq; nostram coluerunt, [S] colentq; deinceps veri Christi fideles, (in quibus non erit Deus recens) [T] usq; ad consum-
mationem seculi. [V] Eandem antiquam salu- 3.
taremque Fidem Abrahamus pater & verbis & factis constanter professus est: cùm Deum Christianorum, sub personis trium Angelorum, Trinum & Vnum Deum repræsen-

tan-

tantibus alacris excepit: [X] quando tres vidit, & unum adoravit: [Y] qui & communiter & sigillatim Iehovah sæpius nominatur. [Z]

Q 2 *Cor:4.13.* R *Heb: 11. 6.* S *Ibidem.* T *Psal:80. 10.* V *Mat:28.20.* X *Genes:18.1.* Y *Orig: Aug: Hilar:* Z *V: 1. 13.33. & 10. 14.*

## Animadversiones in Assertionem III.

1. Nam ut omnes ) *Hæccine est illa demonstratio, quam isti polliciti fuerant? Nam quid hoc est aliud, quàm principium (quod dicitur) petere? Probent prius, fidei articulum esse, quòd Deus sit unius essentiâ, sive naturâ, trinus autem personis, & tum demum ex eo demonstrent, fidem de uno & trino Deo esse antiquam.*

2. Quam quidem fidem) *Immo iste Deus trinus nulli antiquorum, qui verum Deum coluerint, nulli item eorum, qui verum Deum per Christum agnoverint, aut agnituri sint, cognitus vel fuit, vel futurus est umquam. Itaque non qui illum respuunt, sed qui amplectuntur, ii non recentem modò, sed planè imaginarium Deum habent.*

Gen: 18. 3. 3. Eandem antiquam ) *Quidvis aliud potiùs cogitabat Abrahamus, cum numero singulari tres illos viros, sive angelos ab initio compellavit, quàm Deum trinum & unum. sed idcirco sic locutus est, vel quòd unum reliquis duobus, ut in legationibus ferè fit, antecellere apparebat, vel quòd tanquam unus propter muneris conjunctionem censeri poterant.*
Gen: 19. 18, 19. *Lotus quoque ex iisdem tribus duos, cum tamen nihil*

*hil de tertio nosset, numero singulari alloquutus est. Nec tamen, ut nos pro ipsis tacitè fecimus, ratiocinantur isti, cum de compellatione nihil dicant. Sed inquiunt*, tres vidit, & unum adoravit. *quæ verba per se, a quocumque tandem primùm dicta fuerint, reprehensionibus, aut certè cavillis sunt valde obnoxia. Nam neque ullo modo unum tantùm adoratum fuisse ab Abrahamo constat, &, si constaret, hoc ad eorum commentum penitus destruendum valeret. Ex eo enim appareret, unum tantùm ex illis tribus adorari debuisse, & idcirco reliquos duos non fuiße adorandos, nec porrò tribus illis angelis tres in Deo personas, quarum quælibet (ut ipsi volunt) adorari debeat, repræsentatas fuisse. Nam quòd dicere videntur, unumquemque ex illis angelis Iehovam sæpius nominari, id & falsum est, nec testimoniis, quæ attulerunt, ut quilibet videre potest, ulla ratione probatur; ac præterea, etiamsi verũ esset, nihil ad rem faceret. Id enim idcirco fieri potuisset, quòd quilibet eorum a Iehova mißus esset. Missum enim mittentis nomine in ipsis divinis litteris appellari solere, vulgatius est, quàm ut exemplis confirmari debeat.*

## ASSERTIO IIII.

HANC fidem fideles Patriarchæ posteris 1.
suis divinis Prophetis quasi per manus tradiderunt: [a] ut vel ex uno Isaia colligitur: qui 2.
passim Trinum & Vnum Deum, & incarnationem filii Dei prædicat: tum in aliis locis, [b] tum quando filium Dei sic facit loquentem:

tem: [c] *Dominus Deus misit me, & spiritus ejus:* & sequitur: *Hæc dicit Dominus redemptor tuus, sanctus Israel.* quæ quidem verba esse Christi, ea, quæ proximè antecesserunt, sunt argumento.
3. Hoc tamen libenter fatemur, hæc fidei Catholicę admiranda sacramenta paucis fuisse apertè nota, [d] tantisper dum veniret Lux illa, *quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* [e]

a *Deut:32.7.* b *Isa:6.3. Isa: 7.14.* c *Isa: 48.16,17.* d *Colos:1.26.* e *Ioan:1.9.*

## ANIMADVERSIONES IN Assertionem IIII.

1. Hanc fidem fideles) *Meræ nugæ. quid enim huc Deut: locus, quem isti citant, pertinet, cap: 32.7.? Namq; in eo nihil prorsus ista de re dicitur, sed tantùm de beneficiis est sermo, quibus Iehova Israelis populum affecerat.*

2. Vt vel ex uno) *Miramur tantam confidentiam, cum nusquam apud Esaiam ne umbra quidem istius trinitatis in uno Deo apparet. Nam quod cap:6. in acclamatione illa Seraphim ter sanctus vocatur Iehova, id non triplicitatem personarum, sed sanctitatis potiùs perfectionem in eo significat, vel ejus sanctitatis constantem aßeverationem, & prædicationem ostendit. Vide Ezech:21.27. Ter autem in acclamationibus, seu compellationibus aliquid repeti solere sine ulla ejus rei, ad quam illæ pertinent, vel referuntur, triplicitatis significatione, & vulgatißimum est, & apud ipsos prophetas hi loci demonstrant.*

*ſtrant. Hierem: 7.4. & 22.29. Locus porrò apud eundem Eſaiam cap: 7.14. nihil de filii Dei incarnatione habet, quam nullam ſacra ſcriptura novit, ſed vaticinationem conceptionis filii Dei in virginis utero, ejusdemq́ filii ortum, ſeu nativitatem continet, quæ incarnationem iſtam planè commentitiam eſſe docent, eamq́ penitus excludunt. Poſtremò locus cap: 48.16, 17. ejus contrarium probat, quod iſti quærunt. Nam, etiamſi illis concedatur, ibi a propheta (de Chriſti ſcilicet adventu vaticinante, quodq́ olim futurum erat, ob oculos ponente) ſub perſona ſua filium Dei loquentem induci: nihil tamen inde elicietur, niſi commemoratio Dei, ſpiritusq́ ejus, & filii Dei, id eſt Chriſti. Quis autem eſt, qui vel unum aliquem ex iſtis tribus neget, vel eos ſimul in nobis erudiendis, inq́ ſalute noſtra ad exitum perducenda conjungi non fateatur, de quibus rebus eo in loco agitur? Verùm interea Iehova Deus ibidem manifeſtè a Chriſto diſtinguitur, id eſt mittens a miſſo. ex quo apparet, Chriſtum non eſſe Iehovam Deum.*

3. Hoc tamen libenter) *Tempus erit, cum id quoque fatebuntur, iſta non admiranda Catholicæ fidei ſacramenta, ſed ridicula humanæ curioſitatis inventa eſſe.*

## ASSERTIO V.

QUARE & Chriſtus Dominus, & ejus lectiſſimi Apoſtoli apertiùs, quàm in veteri 1.
lege myſterium S. Trinitatis docuerunt, & 2.
quanquam, quemadmodum ex uno loco ſcripturæ ſacræ, ſeptem eſſe Sacramenta nõ

constat: ita nulla quidem scriptura docet apertè, tres esse divinas personas, & unam essentiam: tamen cùm sint aperta (ut ex consequentibus intelligetur) literarum divina-
3. rum testimonia, in quibus & Christum Do-
4. minũ, & Spiritũ S. verum Deũ esse docemur,
5. patremq; verum Deum esse concedant adversarii, ac Deum esse unum libenter dent nobis, iidem Patrem, Filium, Spiritumque sanctum, unum Deum esse natura, sed distinctum tribus personis, vel inviti fateantur necesse est.

### Animadversiones in Assertionem V.

1. Quare & Christus) *Sic isti somniant.*

2. Et quanquam,) *Dignum patellâ operculum. Dignum nimirum exemplum re, quæ eo probari debet. Nam certè, quemadmodum, septem esse sacramenta, nec uno, nec pluribus in locis sacra scriptura aut docet, aut innuit, sic, tres esse divinas personas, & unam essentiam, nusquam ulla ratione in ea aut traditur, aut indicatur.*

3. Et Christum) *Hoc extra propositam quæstionem est, cum de Deitate (ut sic loquamur) non de dominatione quæratur. Vide autem, quid de hoc adversariorum loco scripserimus infra Assertione 23. numero 3.*

4. Et Spiritum S.) *Hoc planè falsum est.*

5. Patremque verum) *Non modò concedimus, verùm etiam maximè contendimus, atque urgemus.*

*gemus. Et addimus, Patrem esse illum verũ Deum, τὸν ἀληθινὸν θεὸν, qui cum unus tantùm sit, necesse est, Patrem tantùm illum verum Deum esse.*

## ASSERTIO VI.

NAM ipsa veritas apertissimam & invictã 1.
de Trino & Vno Deo doctrinam nobis tradidit hisce verbis: *Et ego,*inquit,*rogabo Patrẽ,* 2.
*& alium Paracletum dabit vobis: ut maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere:* [f] & paulò post [g] *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis:* & consequenti capite: [h] *Cùm autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Hujus generis est illud apud D. 3.
Matth: [i] *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Eandem Fidem professi sunt 4.
Apostoli: ut D: Paulus ad Corinth: [k] *Divisiones,* inquit, *gratiarum sunt, idem autem spiritus. Et divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus. Et divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnib⁹.* Simile quiddam legitur Eph: 4. de uno spiritu, uno Domino, & uno Deo. In his divinis oraculis dis- 5.
tinctio quidem personarum est manifesta. Divinitas autem singularum personarum facilè colligitur.

f *Ioan:14.16.* g ꝟ 26. h *Ioan:15.26.* i *Matth:28.19.* *1 Cor:12.4,5,6.*

2. Nam ipsa veritas) *Hîc quoque summam confidentiam miramur, cum in testimoniis, quæ citantur, nihil prorsus de uno & trino Deo ne suspicari quidem liceat.*

2. Et ego inquit) *Ex tribus hisce testimoniis nihil aliud colligitur, quàm, spiritum sanctum a Patre per Christum ipsius Christi discipulis missum, & datum fuisse. quod verissimum esse confitemur. Sed quid hoc ad Trinitatem istam personarum in uno Deo probandum? An non potiùs ex eo manifestum est, solum Patrem esse illum unum Deum, cum solus Pater commemoretur, a quo missio ista & datio, tãquam a prima caussa, proficiscatur, ab uno autem illo Deo, tamquam a prima caussa, omnia bona proficisci constet? Aut quis audivit umquam, unum illum Deum vel mitti, vel dari, aut esse, qui per eum aliquid vel mittat, vel det? Certè hæ cuilibet homini cordato summæ ineptiæ, vel potiùs blasphemiæ videri debent.*

3. Hujus generis est) *Hîc etiam Patris, & Filii, & spiritus sancti mentio quidem habetur, non tamen, tres istos in una Dei essentia esse, colligitur.*
Mat. 28. 19. *Quod enim in nomen omnium trium omnes gentes baptizare jubentur Apostoli, quod ad rem istam attinet, hoc nihil est. cum, in Mosem quoque Israelitas baptizatos fuisse, testetur Paulus; & sæpe ipsi homines mortales in operationibus, & actionibus, sive nostris erga Deum, sive Dei erga nos, cum ipso conjungan-*
1 Cor. 10. 2.

*jungantur. Vide Exo: 14.31. Iudic: 7.18. 1 Sam: 12.18.*

4. Eandem Fidem) *Hæc duo Pauli testimonia omnino ejus contrarium demonstrant, ad quod probandum fuere allata, cum in utroque unus Deus ab uno Domino, & uno spiritu apertissimè distinguatur. Quod profectò perspicuè ostendit, ad unius Dei essentiam nec Dominum illum, nec spiritum pertinere, aut certè Dominum illum, & spiritum, unum,* τὸν μόνον θεὸν, *non esse. Vbi etiam animadvertes, quòd, si ex locis istis probaretur, in Deo tres personas esse, illæ tres personæ, unus Deus, unus Dominus, & unus spiritus essent. Itaque una ex illis tribus unius Dei personis, ipse unus Deus esset. quo nihil absurdius dici, aut cogitari potest.*

5. In his divinis) *Distinctio non personarum, sed rerum apparet. singularum autem divinitas, qualem hoc loco intelligere necesse est, nullo prorsus pacto colligitur.*

## ASSERTIO VII.

Sic Apostolorum perfecti discipuli disertis verbis S. Trinitatem professi sunt: ut S: 1.
Clemens, [l] ut D. Dyonisius Areopagita [m] ut
S: Ignatius Martyr [n] Ac Ignatius quidem 2.
hoc divinum mysterium à S. Ioanne Evangelista fidelissimè didicerat: qui ut testis est 3.
D. Hieronymus [o] rogatus ab Asiæ Episcopis, adversus Cerinthi & Ebionis dogma consurgens, (quod Christum Deum verum esse negabat) suum scripsit Evangelium. Idcirco hisce verbis exorsus est? [p] *In principio e-* 4.

*rat Verbum: & Verbum erat apud Deum: & Deus*
5. *erat Verbum.* His verò cõclusit: *Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia* IESUS *est Christus filius Dei, &c.* [q]

[l] *Epist: ad Iaco: fratrẽ Domini.* [m] *cap: 1. de diu: nomi* [n] *Epist: ad Phil:* [o] *In lib: descrip: Eccl:* [p] *Ioan: 1. 1.* [q] *Ioan: 20. in fine.*

## ANIMADVERSIONES IN Assertionem VII.

1. Sic Apostolorum) *Quæ, tamquam ab istis tribus dicta, Clemente, Dionysio, & Ignatio afferuntur, nihili æstimanda sunt, cum, priorum duorum nomine quæ circumferuntur, scripta adulterina planè habeantur, tertii verò partim adulterina, partim admodum corrupta, & additamentis quibusdam coinquinata, adeò ut eorum quoque in ipsis fiat mentio, quæ non nisi post aliquot sæcula extiterunt. Quamquam non ita corrumpi potuerunt, quin adhuc in ipsis clarissimum testimonium extet, quòd Christus non sit ille, qui est super omnia Deus, sed filius ipsius. id enim ad verbum scriptum est in ea epistola, quæ ad Tarsenses inscribitur. Et alibi non pauca leguntur, quæ doctrinam istam de Trinitate, quòd, s. Pater Filius & spiritus sanctus sint essentiâ unus Deus, prorsus refutant. Nec verò in epistola ipsa, quam citant isti, ad Philippenses quidquam de Trinitate ista legitur. sed tantùm dicitur, non esse tres Patres, tres Filios, & tres Paracletos, sed unũ Patrem, unum Filium, & unum Paracletum. Adde quòd ibidem locus ille (ut est in Latina interpretatione)*

*tione)* Dominus Deus tuus, Deus unus est, *ad* Deu:6.
*Patrem tantùm referatur. & inferiùs acriter re-* 4.
*prehenduntur illi, qui putant, illum, qui est super omnia Deus, illum scilicet omnia potentem, ex virgine natum esse.*

2. Ac Ignatius quidem) *Fabulæ.*

3. qui ut testis) *Hieronymi testimonio, qui trecentis circiter annis post scriptum a Iohanne Evangelium extitit, nullo modo hac in re standum est, præsertim cum ejus quodammodo caussa agatur. Adde quòd ejus auctoritati Eusebii Pamphili auctoritas anteponenda est, qui annis plus minùs septuaginta ante ipsum floruit. Is autem aliam omnino caussam ab ista, quam Hieronymus affert, suæ* Hist: Ec
*scribendæ historiæ Iohannem habuisse ait, quæ &* clesi:lib.
*ex ipsa historia apparet, & aliorum præterea scri-* 3. ca:18.
*ptorum testimonio confirmatur. Quinetiam Hieronymus ipse, loco ab istis citato, ejus caussæ meminit, eamq; pluribus verbis explicat. quam tamen multò latiùs ab Eusebio expositam fuisse invenies. Qui Eusebius scribit quidem, Iohannem a Chrsti divinitate exorsum esse, quasi illa sibi tractanda reservata fuisset, verùm id ex sensu suo dicit, nec tamquã caussam, quam Iohannes sui Evangelii scribendi habuerit, illud commemorat.*

4. Idcirco hisce verbis) *Non ad istum modum profectò exorsus esset Iohannes, si illud, quod isti, dicunt, ei propositum fuisset. Apertissimè enim tota de re scripsisset, non autem eo modo, ut saltem dubitandi non minor, quàm antea, occasio esset. Le-*

*gantur nostrorum istius universi loci explicationes, & rem se ita habere constabit.*

5. His verò conclusit) *Nihil aptius ad istos erroris convincendos concludere potuit Iohannes. Nam, si Iesus est Christus filius Dei, Iesus autem nō ante Mariam matrem fuit, ob idq; æternus Deus non est, sequitur omnino, Christum Dei Filium non ante eandem Mariam fuisse, ob idq; æternum Deum non esse. Præterea, si Iesus est Dei, seu τȣ͂ θεȣ͂ Filius, certissimum esse debet, alium esse Deum, & alium Iesum, & idcirco, Iesum esse Deum, seu τὸν θεὸν, nullo pacto posse.*

ASSERTIO VIII.

1. VNDE impius error Mahometi in Paulo
2. Samosateno a plurimis Conciliis, præsertim a Concilio Antioch: plurimorum Episcoporum damnatus est, [r] & postea in celeberrimis duobus Conciliis, in Nicæno quidem primo, contra Arrium, in Constantinopolitano verò etiam primo, contra Macedonium, Articulus Fidei de Trino & Vno Deo magis ac magis tot tantorumque Patrum summo consensu est confirmatus, & declaratus: [s] & deinceps semper à consequentibus approbatus: nominatim verò recens à Concil: Tridentino.

[r] *Euseb: in hist: li: 7. cap. 22. & 23.* [s] *in Tomo Concil.*

ANIMADVERSIONES IN Assertionem III.

1. Vnde impius) *Ita loquuntur isti, ac si Paulus*

*lus Samoſatenus poſt Mahometem fuerit, cum tamen eum trecentis, & ampliùs annis anteceſſerit. Iam verò nemo ſanæ mẽtis, Mahometis de Ieſu Nazareno falſam opinionẽ, Pauli Samoſateni ſententiam fuiſſe dixerit, cum Samoſatenus, IeſumNazarenum, verum & unigenam Dei filium, & Dominum noſtrum eſſe, agnoverit, eumq; adorandum eſſe dixerit, ejusq; doctrinam perpetuam in Dei Eccleſia fore confeſſus fuerit, & alia non pauca de ipſo affirmaverit, quæ omnia Mahometes negavit.*

2. à plurimis Conciliis) *Divina veritas nec ab ullis hominum Conciliis pendet, nec ab ipſo orbe univerſo, ne minima quidem ex parte, convelli umquam, aut labefactari poterit.*

## ASSERTIO IX.

QUI verò originem tam nefandi erroris 1.
ſcire velit, is facta impiorum Iudæorũ perpendat oportet, ex quibus facilè in eam cognitionem veniet, ut hujus blaſphemiæ autores eosdem eſſe non dubitet: qui filium Dei, quòd Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe facientem Deo, volebant interfi-
cere. [t] Hujus autem turbidi & impuri fon- 2.
tis Iudaici rivuli fœdi fuêre Cerinthus, [u] Ebion, [x] Sabellius, Paulus Samoſatenus, Arrius, & eorum ſimiles alii. [y]

[t] *Ioan: 5.18.* [u] *Epiph: lib:1. hæreſi.28.* [x] *Euſeb: lib:3. hiſt: cap: 21.* [y] *Epiph: lib: 2. hæreſ: 65.*

## Animadversiones in Assertionem IX.

1. Qui verò originem) *Si blasphemia est negare, Deum Christi patrem esse, & Christum Deo esse æqualem, blasphemi certè sunt isti, qui Christum, ipsum Deum esse contendunt. Nam hac ratione nec Deus Christi pater, nec Christus Deo æqualis erit. Nemo enim suiipsius pater, nemo sibi ipsi æqualis esse potest.*

2. Hujus autem) *Hujus purißimæ & lucidißimæ veritatis atque sententiæ, quòd Deus, sive essentiâ, sive personâ, unus sit, isq́ Pater tantùm Domini nostri Iesu Christi, ob eamq́ rem Iesus Christus ille unus Deus esse nullo modo poßit, perennis isque limpidißimus fons est spiritus sanctus in sacris litteris, eaq́ divinæ auræ particula, quam nobis Deus ipse ab ipso creationis initio indidit.*

## Assertio X.

1. CONTRA, Fide Catholica & Orthodoxa universa Dei Ecclesia, ita unum Deum esse credit & profitetur, ut Vnitatem in Trinitate, & contrà Trinitatem in Vnitate venere-
2. tur. [z] Sunt namq; in una divina natura tres divinę personę: Pater, qui est à seipso: Filius, qui ante omnia secula ex solo Patre natus est:
3. [A] & Spiritus S. qui ab æterno ex Patre, Filioq; procedit. Quo fit, ut in confessione verę sempiternæq; Deitatis, & in essentia unitas, & in Trinitate adoretur æqualitas. [B]

[z] *Deut: 6. 4. Gene: 18. ut supra.* [A] *Symbolum Nicænum* [B] *in Præfat: Ecclesiæ.*

ANIMADVERSIONES IN
Assertionem X.

1. Contrà fide) *Deum quidem unum esse, agnoscit universa Dei Ecclesia. sed ita ut unitatem in trinitate, & trinitatem in unitate veneretur, id vel nulla Dei Ecclesia, vel certè non quatenus est Dei Ecclesia, agnoscere ullo modo potest, cum istud humanum prorsus commentum sit, cui divina veritas omnibus modis apertißimè refragatur.*

2. Sunt nanque in) *Egregia verò probatio, præsertim cum ad eam ex parte confirmandam Nicænum symbolum afferatur, quod ducentis circiter ac quinquaginta post Apostolorum Christi tempora annis compositum fuit. Nempe cum jam divina veritas, quæ ipsorum Apostolorum tempore nonnihil contaminari cœperat, magna ex parte, non paucis doctis piisq́ viris frustra renitentibus, fœdata ac corrupta fuisset. Quamquam Nicænum symbolum nihil aliud habet, nisi, Iesum Christum Filium Dei unigenitum Patri* ὁμοούσιον, *id est consubstantialem esse, neq; ex nihilo extitisse, aut aliquando non fuisse. nihil interim de tribus divinis personis, quæ in una divina natura sint, statuens, aut pronuncians.*

3. Quo fit, ut) *Quasi ista confeßio Dei spiritum, & non hominum curiositatem auctorem habuerit, eaq́; in veris Dei Ecclesiis aut semper fuerit, aut esse debuerit.*

ASSERTIO XI.

IAM verò ut prima persona in divinis semper erat Deus: ita semper fuerit pater neces- 1.

2. se est: C Sed scire oportet, hoc nomen Pater
secus Deo Patri tribui, ratione æterni filii:
3. secus ratione nostri. Ad primum genus refertur illud, *Filius meus es tu: ego hodie genui te.*
4. D De nobis autem illud intelligitur: *Nunquid*
5. *non unus Pater omnium nostrum?* E quod quomodo intelligatur insequentia verba docēt: *Nunquid non Deus unus creavit nos?* quod etiam
6. Dominus insinuavit, cùm dixit: F *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.*

C *Psal: 2.7. Prov: 8.24. Mich: 5.2. Heb: 13.8.* D *Ps: 2. ut supra.* E *Mala: 2.10.* F *Ioan: 20.17.*

## Animadversiones in Assertionem XI.

1. Iam verò ut) *Immo nihil prorsus vetat, quominus Deus sit, & tamen non sit Pater. illud enim naturæ est, hoc voluntatis.*

2. Sed scire oportet) *Non negamus, ratione Iesu Christi Dei filii, qui ex muliere in tempore (ut loquuntur) factus, & natus est, non autem alicujus æterni Filii Dei, aliter ex parte dici Patrem Deum, aliter ratione nostri: sed tamen ejusdem filiationis in iis, quæ maximi sunt momēti, nos quoq; vel jam participes esse, vel aliquando fore affirmamus.*

3. Ad primum genus) *Vel hinc apparet, Iesum, Dei Filium ex parte eaq; potiore & præstantiore, non alia ratione esse, quàm nos filii Dei vel jam simus, vel futuri simus. Istud enim testimonium, ut ostendimus Assertione 2. numero 2. ad Iesu resurrectionem, & sempiternum sacerdotium refertur.*

*tur.* *Iesumq́ propterea a Deo generatum, ejusq́ Filium esse testatur, quòd immortalis factus, rex declaratus fuerit, Deiq́ sacerdos in perpetuum constitutus. Atqui nos quoque, qui filii Dei sumus, nunc partim spe, partim reipsâ ista omnia aliquo modo jam habemus, & postea suo tempore, revera ac plenè ea consequemur, quemadmodum ex his locis liquidò apparet, Ioh:5. 24. 1 Cor. 15. 53. Apoc:1. 6. & 5. 10. & 20. 6. & 22. 5.*

4. De nobis autem) *Locus iste, ut doctioribus placet, ad Deum non refertur. Vide, quid ibi annotârit Franciscus Vatablus.*

5. quod quomodo) *Si hoc verum est, ergo locus iste de quadam hominum divina filiatione loquitur, quæ per creationem contingit. Atqui creatio omnibus hominibus communis est. Ex quo sequitur, de divina filiatione quadam, quæ omnibus hominibus est communis, isto in loco agi. Verùm quis non videt, cum divina Iesu Christi filiatio cum nostra confertur, non de ea filiatione nostra sermonem esse, quæ omnium hominum est communis, sed quæ aliquorum, id est, in ipsum Iesum Christum credentium, est propria? Quis porrò ignorat, homines, qui Dei filii in sanctis litteris vocantur, ob aliam caussam, eamq́ multò præstantiorem ita vocari, quàm quia a Deo fuerint creati? Nisi novam creationem intelligere velimus, de qua nec Malachias eo in loco verba* Mal:2. 10.
*facit, nec isti sine dubio intelligunt.*

6. quod etiam) *Quinimmo ex istis domini Iesu verbis apertè colligitur, Deum eadem ratione i-*

*psius*

*psius Iesu patrem esse, quâ nostrûm quoque est.* Nam
Joh: 20. 17. *statim addit,* Deum meum, & Deum vestrum.
*Nemo enim dixerit, Deum non ea ratione Domini Iesu Deum esse, quâ noster Deus est. Et cur (obsecro) ea verba dixit Christus, nisi ut suos consolaretur, & se ad suum & illorum communem patrem & Deum mox ascensurum illis significaret? Quare, quidquid de diversitate aliqua inter se, & illos in suis verbis indicasset, id planè inutile ei, quod agebat, fuisset. Nam quòd Meum, & Vestrum dixit, non autem Nostrum, id factum est, ut apertiùs, de quibusnám loqueretur, constaret.*

ASSERTIO XII.

1. SECUNDA persona S. Trinitatis est verus, & unigenitus [G] Filius Dei, æquê verus De-
2. us ac Pater ejus, [H] quod cum multa divina o-
3. racula planum faciunt: tum illud planissimum, [I] *In principio erat Verbum: & Verbum e-*
4. *rat apud Deum: & Deus erat Verbum.* & illud
5. Thomæ: *Dominus meus & Deus meus.* [K] Hunc itaque Filium Dei mirandum in modum ex patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstãtialem Patri: per quem omnia facta sunt, constanter credimus. [L].

G *Ioan: 1. 18.* I *Ioan: 5. 20.* H *Ibidem.* I *Ioan: 1. 1.* K *Ioan: 20. 28.* L *Symb: Nicæn:*

ANIMADVERSIONES IN Assertionem XII.

1. Secunda persona) *Iesus Nazarenus, qui*

*Christus dicitur, non autem secunda alicujus trinitatis persona, verus & unigenitus Dei Filius est.*

2. æquê verus Deus) *Hic, etsi verus Deus, id est non fictus aut imaginarius, non tamen æquè verus Deus, ac pater ipsius est. Idq; vel ex eo constat, quòd ejus Pater Deus est ipsius, Ioh: 20.17. Eph. 1.17. Apoc: 3. 12. ipse verò sui Patris Deus non est. Nec tamen, Iesum Christum verum Deum esse, probat locus ille, 1 Ioh: 5.20. Ibi enim præcipuus sermo est de Deo Patre ipsius, quem ait Iohannes esse illum verum Deum,* τὸν ἀληθινὸν θεὸν, *cujus notitiam ipsum Iesum Christum nobis dedisse affirmat. Quocirca verba illa,* Hic est verus Deus, οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεός, *non ad Iesum Christum, sed ad Deum ipsius Patrem referenda sunt.*

3. quod cum multa) *Immo locus iste satis indicare potest, Iesum Christum non esse æquè verum Deum, ac patrem ipsius. cum ejus pater ibi* ὁ θεὸς *nominetur, id est ille unus Deus: ipse verò* θεὸς, *id est Deus, simpliciter esse dicatur. Quamvis enim nō rarò ille unus Deus* θεὸς, *nullo præposito articulo, nominari soleat: tamen quia potest appellatio ista, præsertim cum non subjecti (ut loquimur) sed prædicati, quemadmodum hîc fit, locum habet, aliis etiam præter unum illum Deum convenire, idcirco ad omnem dubitationem excludendam planè verisimile est, Iohannem, si, Iesum Christum unum illum Deum esse per omnia Patri æqualem, docere voluisset, non aliter, quàm* τὸν θεὸν *illum appellaturum* Ioh: 1. 1.

*fuisse, maximè cum jam ibidem Patrem* τὸν θεὸν *nominasset. nam ad personarum distinctionem satis erat, illum apud hunc fuisse, affirmasse. Præterea, cum* ὁ θεὸς *unus tantùm sit, & de Iesu Christo sub* τοῦ λόγου, *seu Verbi appellatione dicatur, eum fuisse apud* τὸν θεὸν, *quem ipsius patrem esse constat, nemo non videt, cum necesse sit, ut alius sit is, qui apud aliquem est, & alius is, apud quem ille est, Iesum Christum* τὸν θεὸν, *sive illum unum Deum esse non posse, ob eamq; rem æquè verum Deum, ac patrem ipsius, non esse.*

4 &illud Thomæ) *Iste locus similiter potiùs indicat, Iesum Christum, quamvis Deum, non ta-*
Ioh: 20. 28. *men ita Deum esse, ut ejus pater est. Apparet enim, Thomam ex comperta resurrectione ipsius Iesu collegisse, illum suum dominum, & Deum esse. At Iesu resurrectio nullo modo ostendit, illum esse æternum ac summũ omnium rerum dominum & Deum, qualis ejus pater est, immo contrarium demonstrare potest. Neque enim in ejusmodi Deum ullam resurrectionem, sicut nec mortem, revera cadere, sine impietate maxima vel suspicari quidem licet. Ostendit tamen Iesu resurrectio, illum veracissimum esse,*
Ioh: 4. 26. *ideoq; Christum Dei, vivorum & mortuorum judi-*
5.22. *cem, vitæq; æternæ datorem ab ipso Deo constitutum.*
17.2. *Nam talem se esse, ipse professus fuerat. unde fit, ut jure optimo dominus, & Deus noster & sit, & esse dicatur.*

5. Hunc itaque) *Isti Nicænum symbolum am-*

*plexi*

*plexi de Dei filio ista constanter credunt. Nos au-*
*tem ipsius Dei filii, ejusq; Evangelistarum, & Apo-* Luc:2.1.
*stolorum dicta secuti, eum Cæsare Augusto impe-* &c.
*rante natum esse, exq; muliere factum fuisse, & per* Gal:4.4
*sanctificationem Dei, & spiritus, perq; resurrectio-* Ioh:10.
*nem a mortuis Dei filium extitisse, & dominum ac* 36.
*Deum nostrum factum esse, nobis penitus persuade-* Rom:1.
*mus, & firmißimè aßeveramus.* 4.

Act:2.36.
Iuh:20.28.

## Assertio XIII.

Tertia verò ejusdem sanctissimæ Tri- 1.
nitatis persona dicitur Spiritus S.[M] Nam et- 2.
si & filius, & pater est spiritus, & sanctus: (si
quidem Deum Spiritum S. esse confitemur)
[N] tamen cùm tertiæ divinæ personæ produ- 3.
ctioni proprium nomen non sit impositum,
sed spiratio, & processio [O] appelletur, effici-
tur hinc, ut etiam persona proprio nomine
careat: quo fit, ut rectè communi omnibus
tribus personis vocabulo Spiritus S. nomi-
netur.

M *Mat:28.19.* N *Ioan:4.24. 1 Reg:2.2.* O *Ioa:15.26.*

## Animadversiones in Assertionem XIII.

1. Tertia verò) *Quid spiritus sanctus dicatur, supra Assertione 1. numero 3. dictum est.*

2. Nam etsi &) *Nusquam de Filio hoc dicitur. Quinimmo ipse Apostolis suis dixit,* Spiritus carnem, & ossa non habet, sicut videtis me habere. *Nam, etiamsi Deum,* τὸν θεὸν, *spiritum appellatum fuisse concederemus, id tamen nihil ad* Luc.24.39.

*Filium pertineret, cum Filius non sit ὁ Θεὸς, nec umquam a sacris scriptoribus eo nomine simpliciter appellatus fuerit. Iam verò locum illum Iohan: 4.24. (ubi tamen nos in Græco codice, non Deum spiritum esse, sed Deum spiritum quærere, dictum fuisse suspicamur) ad Patrem omnino referendum esse, antecedentia verba apertè demonstrant. Ex quo præterea loco, ut ex aliis infinitis, manifestum est, nihil aliud esse Deum, seu τὸν θεὸν, quàm Patrem.*

3. tamen cùm tertiæ) *Si nomen Spirationis, & Processionis proprium nomen tertiæ divinæ personæ productionis non est, igitur secundæ quoque est communis. Itaq; utraq; spiratio & processio est, vel potiùs spiratum quid & procedens. Quod vix istorum theologiam ferre posse crediderimus, quæ specificam (ut vocant) inter secundam, & tertiam personam differentiam statuere videtur, quòd secunda gignatur, tertia verò spiretur. Quòd si tamen secundum ipsos utraque spiratur atque procedit, cur, quatenus a prima spirantur atque procedunt, una primæ filius & est, & dicitur, altera verò minimè, cum tamen utraq; (ut iidem asseverant) eandē prorsus cum illa essentiam habeat, & propterea nulla ratione constare possit, cur magis secunda, quàm tertia ex illius substantia generata, ob idq; ejus filius esse dicatur?*

## ASSERTIO XIV.

1. EST autem Spiritus sanctus Deus, æquè ut Pater & Filius, æqualis utrique, ac ejusdem cum utroque naturæ. Cùm enim divinus spiri-

spiritus eas res gerat, quæ propriæ sunt Dei,
Deus verus sit oportet: quales sunt eæ, quas
Apostolus ad Corinth: commemorat. Sed 3.
Spiritum S. verum Deum esse, etiam idem
Apostolus ad eosdem Corinth: scribens haud obscurè docet: *Nescitis*, inquit, *quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis.* P &
paulò post: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos*, & in eadem epistola: Q *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus S. qui in vobis est?* & paulò post: *Glorificate & portate*
*Deum in corpore vestro.* Credere itaq; nos quo- 5.
que oportet in Spiritum S. tanquam in verum Deum & Dominum vificantem: qui cum patre & filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. R

P *1 Cor: 3. 16.* Q *1 Cor: 6. 19,* R *Symb: Nicæn.*

## Animadversiones in Assertionem XIV.

1. Est autem Spiritus) *Hoc nec verbis, nec sententiâ usquam scriptum legitur.*

2. Cùm enim divinus) *Quid mirum est, spiritum sanctum eas res gerere, quæ propriæ sunt Dei, cum Dei virtus sit atque potentia, cumq; Dei operationes spiritus sancti nomine nuncupentur? Sed non propterea sequitur, ipsum esse Deum, nisi priùs constet, ipsum esse personam quandam ab ipso Deo distinctam (quamquam hoc ipsum, ut ex iis etiam constat, quæ suprà alibi attigimus, illum minimè Deum esse apertè ostenderet) cujus tamen rei contrarium*

ex iis, quæ modò diximus, clarè perspicitur. Neque enim alicujus personæ virtus, aut operatio persona aliqua, præsertim alia ab ea, cujus virtus & operatio est, esse potest. Præterea non satis esset, spiritum sanctum personam esse ab ea, cujus spiritus est, distinctam. Scimus enim, iis personis, quamvis creatis, per quas Deus aliquid operatur, easdem illas operationes in divinis litteris passim attribui, licèt eæ Dei
Esa: 43. 11. sint propriæ. Nam & ipsum servare, quod Dei omni-
Ose:3.4. no proprium est, mortalibus hominibus attributum legitur, adeò ut servatores quoque nominentur. Vide Iudic:3.9. 2 Reg:13.5. & Nehem: 9.27.

3. Sed Spiritum sanctum) Deus in nobis habitare, seu manere dicitur, propterea quia de spiritu suo nobis dat, 1 Ioh: 3. 24. & 4.13. Id quod etiam ex postremo testimoniorum, quæ isti citant, perspicuum est. Statim enim subjungit ibi Paulus, quem
1 Cor:6. 19. habetis a Deo. Vnde etiam fit, ut ipse spiritus Dei seu spiritus sanctus in nobis habitare dicatur. Verùm de spiritu sancto, quem isti sibi fingunt, id est de tertia illa persona essentiæ divinæ, nihil dari potest. Apparet autem, nullo modo in nobis idcirco dici habitare Deum, quia spiritus ipse Dei, quo præditi sumus, Deus sit, cum ipse ille Deus, cujus spiritus est, in nobis habitare dicatur. quemadmodum ex ipsis sacris verbis, quæ isti protulerunt, intelligi potest. Nam
1 Cor: 16 & 17. cum Paulus dixisset, Spiritus Dei, τοῦ θεοῦ, habitat in vobis, paullo post subjicit, Templum enim Dei, τοῦ θεοῦ, sanctum est, quod estis vos. Itaque illius Dei, cujus spiritum in Corinthiis illis habitare

dixe-

*dixerat, eosdem templũ esse, non obscurè affirmavit.*

4. & paulò post) *Græci codices, quibus Syriacus interpres astipulatur, non habent,* Et portate, *in quo verbo est, quidquid pro adversariis eo in loco videtur posse facere. Deinde ea verba,* Et portate Deum in corpore vestro, *nullo modo ad spiritum sanctum, quem Corinthii illi a Deo habebant, accomodari possunt. Quorsum enim attinuisset illos hortari, ut eum spiritum portarent in corpore suo, quem jam haberent? Nam si Portare pro eo, quod est Ne abjicite, dictum fuisse velimus, si quidem subaudiatur Imprudenter, insolens planè id fuerit, sin autem Consultò, de rebus gravibus tantùm & molestis id dici solet. Adde, quòd alterum illud verbum, Glorificate, satis demonstrat, ibi Dei nomine spiritum sanctum non intelligi. Nusquam enim (ut credimus) in sanctis litteris glorificari ab hominibus spiritus sanctus dicitur.* 1 Cor. 6. 20.

5. Credere itaque) *Ad suas nugas revertuntur. Nugæ enim meritò appellari possunt, quæcumque non præter sacras litteras tantùm, sed etiam contra ipsas ab hominibus de rebus divinis scripta, & constituta sunt. Sciendum est autem non modò in ipsis sacris litteris, sed ne in symbolo quidem, quod Apostolorum vocatur, aliquid de fide in spiritum sanctum dictum fuisse. Neque enim* Credo in spiritum sanctum, *sed* Credo spiritum sanctũ, *omnino legendum in eo esse, præter alia multa, ipsa sermonis ratio apertè docet. Aliter enim in ea omnia, quæ consequuntur, & sic (ut alia omittamus)*

*in ipsam carnis resurrectionem similiter credendum esse, decretum in eo fuisset, quo quid absurdius dici potest? Deum verò, aut Dominum spiritum sanctum esse, eumq́; cum Patre, & Filio simul adorari, & glorificari, neque etiam in symbolo ipso Nicæno dictum est. Verùm ex Constantinopolitanæ Synodi decretis, quæ sexaginta circiter post annis congregata fuit, symbolo illi est additum. Nec tamen Deum, sed Dominum tantùm in additis illis verbis eum nominatum fuisse constat.*

## ASSERTIO XV.

1. PROCEDIT verò Spiritus S. à Patre Filioq́;
æterna processione, tanquam ab uno prin-
2. cipio. [S] Vnde in sacris literis, nunc spiritus
3. Christi, [T] nunc spiritus Patris [V] appellatur:
& modò à Patre, [X] modò à filio [Y] mitti di-
4. citur: & de eo, quod est filii, accipere legitur:
5. *De meo*, inquit Dominus, *accipiet:* [Z] ut vel hu-
jusmodi phrases Patri Filioque communes,
communiter eum ab utroque procedere sint
argumento: qua etiam in sententia omnes
veteres Orthodoxi Græci Patres fuêre. Ex
quo efficitur, Græcos novos & Ruthenos,
multum à priscis illis Patribus dissidere. Restat, ut adversariorum fundamenta expendamus: & quam sint infirma demonstremus.

S *Ioan: 10.30. Concil: Lugd: Flor: Symb: Athan: Cyril: Nazia: Chrisost: &c.* T *Gal: 4.6.* V *Matth: 10.20.* X *Ioan: 14.26.* Y *Ioan: 15.26.* Z *Ioan: 16.14.*

ANIM-

ANIMADVERSIONES IN
Assertionem XV.

1. Procedit verò) *Spiritum sanctum a Patre, & Filio æterna processione, tamquam ab uno principio, procedere, apud sacros scriptores nusquam legitur. Nam etsi dixit Christus*, Ego & Pater unum sumus, *quem locum ad id probandum isti afferunt, tamen hoc nihil ad rem facit, cum ibi, ut ex antecedentibus patet, non de alia unitate sit sermo, quàm potestatis. Potestatem verò illam supremam, propter quam illic unum cum Patre esse dicitur, Christo, ut homini, atque in tempore, non autem ab æterno datam reipsa fuisse, complura sacra testimonia evidenter demonstrant. hæcq; inter alia, Matth: 28.18. Ioh: 5.27. & 17.2. Act: 2.36. Eph: 1.20, 21. & c.* Ioh: 10. 30.

2. Vnde in sacris) *Non spiritus sanctus simpliciter, sed spiritus, quo Christi fideles a Deo donantur, interdum spiritus Christi appellatur, eam potissimùm ob caussam, quòd eodem spiritu Christus ipse præditus fuit. Probatur id satis apertè ex eo ipso loco, quem isti afferunt, Gal: 4.6. Vbi scriptũ est*, Quoniam autem estis filii, misit Deus spiritum Filii sui, in corda vestra, clamantem Abba pater. *Quod sine dubio idem est, ac si dixisset, Quoniam Deus filios suos vos eße vult, idcirco eundem spiritum vobis dedit, quem ipsius Filius primogenitus habuit, quiq; ob eam caussam filiationis spiritus est. Opponit enim spiritum istum spiritui servitutis, quem sub Lege Israelitæ acceperant. ut ex loco hu-*

*ic respondentè constat, Rom:8. 15. Nam & hîc subjungitur,* Itaque jam non es servus, sed filius.

3. & modo à Patre) *Non est dubium, quin a Filio quoque mitti spiritus sanctus in sacris litteris dicatur. Sed hoc ita intelligendum est, ut a Patre acceptum mittat. quemadmodum ex eodem ipso testimonio planum fit, quod isti afferunt, Iohan:15.26. Vbi aït ipse Filius,* Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam a patre, spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. *Mittit igitur Filius quidem spiritum sanctum, sed a Patre, a quo (tamquam a fonte videlicet) procedit. & est Filius tamquam rivus, qui a fonte acceptam irrigandis agris aquam suppeditet, atq; transmittat. Et ne quis putet, hoc semper ita fuisse, aut ex ipsius Filii natura*

Ioh: 14. 16. *pendere, audiat ipsum Filium ita dicentem,* Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, *&c. & Petrum, qui adhunc modum hac de*

Act: 2. 33. *re loquitur :* Dexterâ igitur Dei exaltatus (Iesus) & spiritus sancti promissione accepta a Patre, effudit hunc, quē *(seu potiùs* hoc, quod) vos videtis, & auditis.

4. & de eo, quod) *Istud propterea verè dictum est, quia potestatem suam & gloriam Pater cum Filio communicavit. ut meritò dici possit, quæcumque Pater habet, ea Filii quoque esse. Itaq; ubi Christus discipulis suis dixisset, spiritum illum veritatis de suo accepturum, & illis annunciaturum, illico ad-*

Ioh: 16. 15. *junxit,* Omnia, quæcumq; habet Pater, mea

sunt.

ſunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.

5. ut vel hujusmodi) *Immo phraſes iſtæ & loci, ubi illæ leguntur, ut dictum eſt, ſpiritum ſanctū a ſolo Patre, tamquam a ſuo principio & fonte proficiſci oſtendunt, ita tamen, ut per Filium, tamquam per ſecundam cauſsam, & rivum quendam in eos, qui in ipſum Filium credunt, eiq; obediunt, derivetur.*

## Assertio XVI.

Quoniam verò longum eſſet omnia, quę
contrà afferri ſolent ab adverſariis, argu-
menta enumerare, potiora duntaxat hîc bre
viter diluemus. Solent igitur objicere, pri- 1.
mùm quidem nomen Eſſentiæ Trinitatiſq;
in ſanctis literis non extare, ac deinde ſcri- 2.
pturas ipſas palam teſtari, Chriſti patrem ſo
lum eſſe verum Deum: vel quod idem eſt,
unum Deum, ex quo omnia. [b] Præterea nuſ- 3.
quam Triperſonatum Deum (ſic enim au-
dent blaſphemare) in ſcripturis proponi. [c]
In veteri etiam Lege nullam fieri filii Dei 4.
mentionem, niſi quando Chriſtus Dominus
prædicitur, ex hominibus naſciturus. [d] Ad 5.
hæc paſſim in literis ſacris Chriſtum vocari
Filium hominis. [e] Denique Acto: 2. apertè 6.
ſcriptum, Ieſum factum eſſe à Deo Chriſtũ
& Dominum: [f] Spiritum verò ſ. in Actis 7.
quidem donum, Lucæ autem 24. Virtutem
appellari. [g] Atque hæc ſunt ferè adverſari- 8.

orum argumenta. Ad quæ ſic ordine reſpondemus.

*Nic: Paruta Theſi. 1.* [b] *5. Theſi par: 3.* [c] *cap: 3. primi lib: Miniſtro: Sarmatiæ. & Nic: Parut: Theſi 4.* [d] *Miniſtri lib: 2. cap: 8: ante medium.* [e] *Simon Budn: in Apologia,* [f] *Idem fol: 3. Demonſtrationis.* [g] *In principio & fine cap: 4. lib: 2: Miniſtrorum.*

ANIMADVERSIONES IN
Aſſertionem XVI.

1. primùm quidem nomen) *Hoc, tamquam indicium quoddam falſitatis adverſariorum ſententiæ, dictum aliquando a noſtris fuit, nō autem, quòd pro ſolido argumento ad eos refutandos id duceret.*

2. ac deinde ſcripturas) *Hoc verò, tamquam ſolidiſſimum veritatis fundamentum, quod numquam adverſarii convellent, & tamquam præcipuum falſitatis adverſariorum ſententiæ argumentū, a noſtris identidem affertur atque inculcatur.*

3. præterea nuſquam) *An non potiùs iſti blaſphemant, qui revera triperſonatum Deum inducunt? Nam quid aliud eſt, Deum eſſe trinum in perſonis, ſive in Deo tres eſſe perſonas, quàm Deum triperſonatum eſſe? cur res ipſas non rejiciunt, ſi vocabula tantopere horrent?*

4. In veteri etiam) *Dicimus, in vetere Teſtamento nullam fieri Filii Dei mentionem, qui jam eſſet, aut fuiſſet, ſed qui ex Abrahami poſteris in Davidis familia naſciturus, & homo futurus eſſet. Nec aliter loquuntur noſtri in eo ipſo loco, quē citant iſti.*

5. Ad hæc paſſim) *Quis hoc poſſit negare?*

6. Denique Acto: 2.) *Hoc quoque an non veriſsimum eſt?*

7. Spiritum verò) *Ne hoc quidem negare quisquam audebit.*

8. Atque hæc sunt) *Multa præterea alia eaq́; firmißima argumenta habemus, etsi nostrum non sit aliquid probare, qui negamus, sed adversariorum probationes refellere, qui affirmant. Sed quomodo hæc pauca isti refutent, videamus.*

## ASSERTIO XVII.

ETSI disputatio nostra non est instituta de verbis, sed de re ipsa: tamen quoniam ver- 1.
bosi verba consectantur, voces quibus Catholica Ecclesia utitur, esse ex utroque Testamento collectas, sic demonstramus. Nam
cùm Exo: 3. [h] Deus vocetur, *qui est*, sive ut in 2.
Hebræo legitur, *qui erit*, perspicuè hinc verbum Essentia ducitur. Sic quoniam in Ge- 3.
nesi [i] de Abrahamo hæc legimus, *Apparuerunt ei tres viri*, à tribus, qui Trinum & Vnum Deum repræsentabant, nomen S. Trinitatis est inventum. Eadem via & ratione ex Novo
Testamento eadem nomina ducuntur: Es- 4.
sentiæ quidem in Apocal: [k] *Qui est, & qui e-*
*rat, & qui venturus est*; Trinitatis autem ex e- 5.
jusdem Evangelistæ Epistola [l] Tres sunt, inquit, qui testimonium dant in cælo.

h *Exo: 3. 14.* i *Gen 18. 2.* k *Apoc: 1. 8.* l *1 Ioan: 5. 7.*

## ANIMADVERSIONES IN Assertionem XVII.

1. tamen quoniam) *De istis verè dici posse, quòd verba consectētur, id inter cætera manifestum facit,*

*facit, quod paullo ante observavimus. Nam blasphemare nostros dicunt, propterea quòd nusquam tripersonatum Deum in scripturis proponi ajunt, nempe quia hac ratione Tripersonati Dei nomen enunciant, & tamen ipsi tripersonatum ipsum Deum revera inducunt, licèt Tripersonati vocem disertè numquam proferant.*

2. Nam cùm) *Etsi nec de verbo Essentiæ, nec de re ipsa multùm contendimus, aut laboramus, tamen operæpretium est considerare, quàm graviter isti errent, qui, propterea quòd Deus (quemadmodum ipsi ajunt) ut in Hebræo legitur, vocetur,* qui erit, *perspicuè verbum Essentiæ inde duci affirmant. Cum enim Essentia (præsertim in hac quæstione nostra) aliquid, quod jam sit, vel significet, vel certè perpetuò indicet, quomodo ex verbo Erit, quod omnino aliquid futurum significat, Essentiæ nomen duci poterit?*

3. Sic quoniam) *Ergo quia scriptum est, tres viros Abrahamo apparuisse, quia a Deo missi erant, licebit inde Trinitatis nomē colligere, idq́ ad Deum ipsum, ejusq́ essentiam accommodare; & quia isti dicunt, Deum personis trinum esse, non licebit sine blasphemia affirmare, ab ipsis tripersonatum Deum induci? Quæ iniquitas est, si hæc non est? Cæterùm non modò ad Trinitatis nomen, sed ad rem ipsam, quæ nomine isto significatur, nihil locum istum de tribus viris Abrahamo conspectis pertinere posse, supra Assertione 3. numero 3. satis demonstratum est.*

4. Essentiæ quidem) *Non potest locus iste ad propo-*

*propoſitum facere, cum nomine Ejus,qui eſt, & qui erat,& qui venturus eſt,apud Iohannem in eo libro Deus pater tãtùm ſignificetur,ut ex ſalutatione patet,ubi Apoſtolus Deum patrem a ſeptẽ illis ſpiritib:* Apoc:1: *& ab ipſo Ieſu Chriſto diſtinguens, non aliter illum* 4. *nominat, quàm Eum, qui eſt, & qui venturus eſt.*

5. Trinitatis autem) *Præclarum verò teſtimonium. quod videlicet non ſolùm planè controverſum eſt, ſed ab antiquioribus etiam cum Latinis, tum Græcis codicibus prorſus abeſt, quòdq; Syriacus interpres nullo modo agnoſcit. Vide,quid theologi ipſi Lovanienſes in novo Teſtamento,ab ipſis recognito, in locum iſtum annotaverint. Præterea,cum ex ſequentibus pateat,verba illa,* Et hi tres unum ſũt, 1 Ioh: 5. *ſine quibus teſtimonium nullius ponderis eſt, nihil* 8. *aliud ſignificare poſſe, quàm Idem omnino teſtantur,nec ulla ratione eſſentiæ unitatem aliquam declarare,ridendi planè ſunt iſti,qui ejuſmodi teſtimonium ad Trinitatis nomen uni eſſentiæ divinæ accommodandum afferre non dubitaverint.*

## ASSERTIO XVIII.

NON imus inficias hæc legi Ioan:17. [m] *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum.* Sed additur, *Et quem miſiſti Ieſum* 1. *Chriſtum:* quibus non excluduntur ea, quæ ſunt de natura patris, (quemadmodum cùm dicitur, ſolus homo,non excipitur anima ejus) Nam cùm Pater & Filius & Spiritus ſ. ſint eadem natura, fieri non poteſt, ut nominatis verbis ſive Filius, ſive Spiritus ſ. exclu- 2. datur:

datur: sed falsi duntaxat Dii, ut præclarè an-
3. notarunt D. Cyrillus & D. Chrysostomus.
Atque hanc interpretationem esse ex media
scriptura deprompram testimonia utriusq;
legis planum faciunt. Sic enim legimus in
Deuter: [n] *Dominus solus Dux ejus fuit. & non e-*
4. *rat cum eo Deus alienus:* Sic ad Corinth: *Aut ego*
*solus & Barnabas non habemus potestatem,* &c. V-
bi etsi solum dixit: tamen non exclusit Bar-
nabam.

m *Ioan:17.3.* n *Deut: 32.12.* o *1 Cor:9.6.*

## ANIMADVERSIONES IN Assertionem XVIII.

1. quibus non excluduntur) *Proximè antecedentia verba, sed additur, &c. per parenthesim legenda sunt. quæ enim hic dicuntur, ad superiora tantum pertinent. Dicimus autem, istos pessimè argumentari. Nam & si, cum dicitur, solum Patrem esse verum Deum, Patris nomine ea, quæ naturæ, seu de natura Patris sunt, non excluduntur, non tamen Filius (ut de eo priùs separatim agamus) non excluditur. Neque enim Filius de natura Patris est eo sensu, in quem verba ista, De natura, accipere hoc loco necesse est. nisi fortasse, si vox Patris ita accipienda sit, ac si expreßè additum fuisset Tamquam patris. Quod si fiat, id nihil ad propositum faciet, cum in verbis istis, Pater est solus verus Deus, nullo modo subintelligendum sit Tamquam pater, sed potiùs perinde censeri debeat, ac si dictum foret, Is, qui est Pater, est solus verus Deus. Atque ob eam caussam*

*falsum*

*falsum omnino erit, verbis istis ea non excludi, quæ sunt quidem de natura Patris, sed tamquam patris. Quòd si dicat aliquis, Filium de natura illius esse, qui Pater est, non modò tamquam patris, sed etiam tamquam Dei, eò quòd Deus sine filio suo esse non possit, Dicimus, hoc planè falsum esse, in eoq́ pro cõcesso sumendo principium peti. Nam de hoc quoque inter nos disputatur. Iam verò, quod ad spiritum sanctum attinet, concedi facilè potest, eum esse de natura Patris, ut Dei, & propterea, cum dicitur, Is, qui est Pater, est solus verus Deus, spiritum sanctum non excludi, id est intelligi illum, qui Pater est, hoc est Deum, non sine suo spiritu. Verùm non idcirco ipse spiritus erit verus Deus. Exemplum ipsum sumamus, quod isti attulerunt. Si dico, Solus homo est animal rationale, certum est, me non excludere animam ipsius hominis, quatenus scilicet hominem intelligo non sine ipsius anima. ea enim de natura ejus est. Sed non idcirco hominis anima erit animal rationale. Quæ autem de spiritu sancto diximus, eadem de Filio, etiamsi is de natura Patris tamquam Dei esset, dicta volumus. Sed dicet quispiam, Filium, & spiritum sanctum non solùm de natura Patris tamquam Dei esse, sed etiam unam naturām cum Patre, idq́ istos in assumptione sui argumenti, seu consequentiæ probatione dicere. Respondemus primùm, hoc illud ipsum esse, de quo disputatur, & locum istum idcirco a nostris afferri solere, ut appareat, nec Filium, nec spiritum sanctū esse verum Deum, æquè ac Patrem, quod reipsa idem*

*dem est, atque non esse eandem naturam cum Patre. Deinde dicimus, istos in consequentiæ probatione plus dixisse, quàm opus fuerat. Satis enim fuisset dicere, Filium, & spiritum sanctum esse de natura Patris, quemadmodum fuerat propositum. Aut certè ad hunc modum proponere oportebat, Quibus non excluduntur ea, quæ sunt eadem natura cum Patre. Quod ideo isti non fecerunt, ne propositionis, ejusq; probationis ineptitudo quædam nimis aperta esset. Nam quid attinet dicere, non excludi ea, quæ sunt eadem natura, idvé, exemplo allato, probare, præsertim tali exemplo? Nec enim hominis anima eadem est natura cum ipso homine. Patet hoc ex definitione utriusq;. quæ enim definitio unius est, nũquam alterius esse poterit. Itaque id verum esse constat, quod ab initio diximus, istos pessimè argumentatos esse.*

2. sed falsi) *Fatemur, omnino propter Gentium falsos deos verba illa a Domino Iesu dicta fuisse. Quis enim tunc temporis de istorum portentis, quibus duæ præterea personæ, seu subsistentiæ præter Patrem inducuntur, quarum utraque sit æternus Deus per omnia ipsi Patri æqualis, vel somniabat quidem? Dicimus tamen, ejusmodi esse Christi verba, ut iis non minùs portenta ista, quàm falsi illi dii excludantur. Etenim, cum necesse sit, solum verum Deum,* τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, *unum tantùm esse, isq; Pater esse dicatur, nec Filius autem, nec spiritus sanctus sit Pater, quis tam hebes est, quin videat, nec Filium, nec spiritum sanctum esse illum verum Deum?*

3. At-

3. Atque hanc) *Ex media scriptura depromptum est, soli Iehovæ tribui aliquid ad deos alienos excludendos, non autem eos, qui cum ipso Iehova conjuncti sunt, atque ab eo pendent, per quos ipse aliquid operatur, quiq; ei sunt carissimi. Cujus rei utinam isti, ubi maximè opus est, meminisse vellent. non sanè ex Christo Iehovæ ipsum Iehovã facerent.*

4. Sic ad Corinth:) *Exemplum istud nihil ad rem facit, cum is, quem isti eo in loco non excludi ajunt, non solùm apertè nominatus fuerit, sed etiam eâdem prorsus verborum structurâ comprehensus. ita ut non quidem non excludi, sed disertis verbis includi dicendus sit.* Nam *si dicant, hìc quoque apertè nominatum fuisse Iesum Christum, & eâdem verborum structurâ disertè comprehensum (id quod superioribus illis verbis innuerant,* sed additur, *&c.) Respondemus, verbum quidem Cognoscant, non minùs ad Iesum Christum, quàm ad Patrem referri, & propterea vitam æternam in utroque cognoscendo consistere: sed nihil tamen, quod ad verborum structuram attinet, ad Iesum Christũ verba illa pertinere,* solum verum Deum. *Neque enim cohærent illa omnino cum verbo Cognoscant, quasi dicere voluerit Christus, Vt cognoscant te, & quem misisti, Iesum Christum esse solum verum Deum. Sed verba illa,* solum verum Deum, *per appositionem legenda, & interpretanda sunt. ac si dictum fuisset, Vt cognoscant te, qui es solus verus Deus, & cognoscant, quem misisti, Iesum Christum. Est autem animadvertendum, istos duas interpre-*

*tationes & responsiones ad eundem locum attulisse, & ineptissimè simul miscuisse, quamvis illas tamquam unam attulerint. Nam & quia Filius, & spiritus sanctus sint eadem natura cum Patre, neutrũ excludi volunt, & quia Filius nominatus deinde sit, ad ipsum quoque, quæ de Patre dicta sunt, pertinere contendunt. Neque tamen interim animadvertunt, posteriore interpretatione spiritum sanctum, cum ipse nominatus nõ sit, tacitè excludi. Iam verò, quod ad locum istum Pauli attinet (ut alia non pauca omittamus) præter ea, quæ dicta sunt, illud observan-*
1 Cor:9. 6. *dum est, in Græco haberi* ἢ μόνος ἐγὼ, καὶ βαρνάβας, *id est* Aut, *vel* Num solus ego & Barnabas, *anteponi videlicet nomen Solus nomini Ego, cui nomen Barnabas per simplicem copulam statim conjungitur, ita ut possit utrumque pro uno nomine haberi, & nomen Solus ex ipsa Grammaticæ vi non minùs ad Barnabam, quàm ad Paulum pertinere.*

## ASSERTIO XIX.

Sic in eadem Epistola p ore quidem Apostolico dicitur: *Nobis tamen unus Deus Pater, ex*
1. *quo omnia:* sed additur, *Vnus Dominus Iesus Chri-*
2. *stus, per quem omnia:* Vbi sine dubio, vel sententiâ adversariorum à dominatione Chri-
3. sti non excluditur Pater. Quare si in cognitione Christi posita est vita æterna, sique per eundem Christum unicum Dominum nostrum facta sunt omnia, idem Iesus Christus
4. sit verus Deus oportet. Et quemadmodum

hic

hic à Divinitate Filius non excluditur, ita 4.
nec Spiritus ſ., ut tum ex ſuprà allatis ſcri- 5.
pturis, tum ex hac, q *Dominus autem ſpiritus*
*eſt*, colligitur: ſed neque a danda nobis vita 6.
excludi poteſt. Nam *ſpiritus vivificat*, ut habe-
tur eodem capite: Neque enim ſanctæ literæ 7.
omnia ubique: ſed varia variis in locis tradunt.

p *1 Cor: 8. 6.* q *2 Cor: 3. 17.*

### Animadversiones in Aſſertionem XIX.

1. ſed additur) *Non ita additur, ut cum proximè dictis tamquam in unam ſententiam conjungi* 1 Cor. 8. 5, 6.
*debeat. Sed ſubiicitur tãtùm, ut id explicetur, quod reipſa propoſitum fuerat, nos ſcilicet unum tantummodo Deum, & unum Dominum habere. nam, expoſito, quis eßet ille noſter unus Deus, exponendum erat, quis noſter ille Dominus eßet.*

2. Vbi ſine dubio) *Non excluditur quidem Pater a dominatione Chriſti, Verùm non propter rationes aliquas extra ipſum locũ petitas, ſed quia, cum ibidem jam dictum fuerit, Patrem eße illum unum noſtrum Deum, ſequitur neceßariò, nullam eſſe dominationem, quam nos agnoſcere debeamus, quæ a Patre non pendeat & proficiſcatur, tantum abeſt, ut ab ea ipſe excludi poßit. Nomen enim Deus eo loco, ut frequentißimè fit, etſi nomen ejuſmodi eſt, quod aliis quoque in ipſis ſacris litteris tributum invenitur, tamen pro rerum primo auctore, & ex ſe ipſo Domino ac moderatore accipitur, quem*

unum tātùm esse ait apostolus, eumq́; Patrem illum. quippe ex quo solo omnia deriventur atque dependeant. At verò, cum dicitur, nobis esse unum Dominum Iesum Christum, quia nomen Dominus eo loco minus significat, quàm nomen Deus, a quo manifestè distinguitur (eum enim significat, qui nobis dominetur non ex seipso, sed ex alio, & per quem, non autem ex quo, aliquid in nos derivetur, ut ex ipsius Apostoli verbis apparet) idcirco nulla prorsus ratione potest Christus in divinitate illa Patris supra exposita essentialiter (ut ita dicamus) includi. immo, ut ab ipsa secūdum rationem istam excludatur, necesse est. Si dixerit (exempli caussa) civitas aliqua, cui gubernandæ Rex unum quempiam tantùm nominatim præfecerit, sibi unum tantummodo principem esse, itemq́; unum gubernatorem, rectissimè locuta fuerit. Nec tamen vel Rex per præfectum illum civitatem istam non gubernabit, vel ille gubernator civitatis princeps erit eadem ratione, qua Rex ipse est. Adde, quòd, si diligentiùs res expendatur, qua ratione Christus a divinitate illa Patris excluditur, eâdem Pater a Christi dominatione illa excludi dicendus est. Nam, quemadmodum Christus non est Deus, ex quo omnia, sic Pater non est Dominus, per quem omnia. Immo, dicent isti. Scriptum est enim de Deo, quem vos Patrem tantùm esse contenditis,

Rom:11. 36. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. *Et alibi legitur.* Decebat enim e-

Heb:2 10. um, propter quem omnia, & per quem omnia, &c. *Vbi non dubium est, quin de Deo Patre*

verba fiant, quidquid aliter nonnullis visum fuerit, & quidam Latini codices suadeant, qui in sequentibus verbis contra fidem Græcorum exemplarium, & emendatiorum Latinorum, ac Syriacæ interpretationis, immo contra id, quod locus ipse omnino postulat, non Consummare habent, sed Consummari. Verùm sciendum est, alio sensu dici, per Deum, seu per Patrem esse omnia, & alio per Christum. Per Deum, seu per Patrem dicuntur esse omnia, ne quis existimet, ex Deo quidem omnia esse, sed ita tamen, ut vel operandi instrumenta aliunde petat, vel ipsis instrumentis uti necesse habeat. Itaque, per ipsum quoque esse omnia, significat, & instrumenta ipsa, per quæ aliquid operatur, ab ipso proficisci, ab eoq; omnem vim suam sumere, nec ipsi illis opus esse. Sed, cum dicitur, per Christũ esse omnia, tunc Christus is esse affirmatur, per quem Deus, tanquam per instrumentum, omnia in nobis operetur. Atque hoc sensu nullo modo Pater est Dominus, per quem omnia.

3. Quare si) *Quamvis in cognitione Christi posita sit vita æterna, nõ tamen est Christus verus Deus, æquè ac Pater. Propterea enim, Christo cognito, vita æterna habetur, quòd, qui Christum novit, Patrem novit. nec sine Christo, ejusq; cognitione, Patris cognitio haberi potest. Hancq; ob caussam ad vitam æternam consequendam, Iesu Christri cognitio cum Patris cognitione, ab ipso Christo conjuncta est.* Ioh: 14. 9. Mat: 11. 27. Ioh: 17. 23.

4. Et quemadmodum) *Non excluditur quidem Filius a divinitate Patris, sed ea tamen ratione,*

*qua Regis præfectus a regia illa potestate, atque auctoritate non excluditur. Ceterùm, sicuti præfectus Rex non est revera, ita & Filius non est revera ille Deus, qui est Pater. Atque hac ratione, ut diximus, a Patris divinitate excluditur.*

5. Ita nec Spiritus S. ) *Ad locos supra allatos satis responsum est. Quod autem ad locum istum attinet*, Dominus autem spiritus est, *is nihil ad hanc rem pertinere potest, cum in eo non dicatur, spiritum sanctum esse Dominum, sed Dominum esse illum spiritum, de quo videlicet antea sermo fuerat. Id autem metonymicè dictum est, quia nimirum ab ipso Domino proficiscitur spiritus ille. Non secus atque Christus spes nostra dicitur, quia ab ipso spes, quam vitæ, ac felicitatis nostræ habemus, proficiscitur,*

2 Cor:3. 17.

1 Tim:1. 1.

6. sed neque à danda) *Nemo erit, qui neget, spiritum sanctum a danda nobis vita minimè excludi. nam, ut dictum fuit, spiritus sanctus ipsa Dei vis atque efficacia erga nos est. Non tamen huc pertinet locus ille*, spiritus autem vivificat, *ut isti sunt arbitrati. Ibi enim intelligendum est, non alia ratione vivificare spiritum, quàm littera occîdat. Atqui littera non propria quadam sibiq; insita vi occîdit, sed quia, quisquis illi adhæret, moritur. Quare neq; etiam spiritus ille propria quadam sibiq; insita vi vivificare dicendus est, sed quia, quisquis illi adhæret, vivit.*

2 Cor:3. 6.

7. Neque enim) *Hoc verum est. Sed non sunt tamen sanctæ litteræ sibi ipsis repugnãtes. Quocirca,*

*cum eæ alicubi tradant, nobis unum esse Deum, e-* 1 Cor: 8.
*umq́; Patrem illum esse, ex quo omnia, & nos in il-* 6.
*lum, nullo modo fieri potest, ut alibi tradant, spiritũ sanctum esse illum unum Deum, cum spiritus sanctus non sit Pater ille, ex quo omnia, & nos in illum.*

ASSERTIO XX.

NUSQUAM quidem literæ sacræ Tripersonatum Deum vocant: (hæc namque portenta verborum ab Hęreticis sunt conficta) 1.
Sed eædem divinæ literæ ubique testantur 2.
unum Deum esse, Patrem & Filium & Spiritum S., ut ex superiorum Thesium plurimis testimoniis intellectum est.

ANIMADVERSIONES IN Assertionem XX.

1. hæc namque) *Si hæretici sunt qui ista verborum portenta ad alios tantùm redarguendos confinxerunt, certè hæreticißimi (ut sic loquamur) existimandi sunt illi, qui rerum ipsarum monstra, quæ iis verbis significantur, ad veritatem obruendam ex proprio capite confinxerunt. Vide, quæ scripsimus Assertione 16. numero 3. & Assert: 17. num: 1. & 3.*

2. Sed eædem) *Immo divinæ litteræ ubique testantur, unum Deum esse, Patrem domini nostri Iesu Christi, nec alium esse præter illum, ut ex jam examinatis testimoniis quilibet conjicere potest, & sine dubio deprehendet, quisquis sacras litteras, omni præjudicio remoto, non oscitanter perlegerit.*

ASSERTIO XX.

IAM verò qua fronte audent isti tam perti- 1.

naciter aſſeverare, nullam filii Dei in veteri Teſtamento mentionem fieri?cùm ipſeApo- ſtolus tot tamque antiqua teſtimonia in ea Epiſtola, quam ad Hebræos ſcripſit, de Do-
2. mino noſtro explanet? Sic enim ait: [r] *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu:*
3. *ego hodie genui te?* &: *Ego ero illi in Patrem: & i-*
4. *pſe erit mihi in filium.* & cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: *Et*
5. *adorent eum omnes Angeli Dei.* Et ad Angelos quidem dicit: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis:* ad filium autem: *Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi: virga æquitatis, virga regni tui. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo*
6. *exultationis, præ participibus tuis.* &, *Tu in principio Domine terram fundaſti: & opera manunm tuarum ſunt cœli.*

r *Heb. 1. 5. Ibidem.*

## ANIMADVERSIONES IN Aſſertionem XX.

1. Iam verò) *Iſti ipſi fatentur, a noſtris concedi, in vetere Teſtamento filii Dei mentionem tunc fieri, cum Chriſtus Dominus prædicitur ex hominibus naſciturus. id nimirum fatentur iſti ſupra Aſſertione 16. (de quo, quid ſit, vide ibidem numero 4. explicationem noſtram) & tamen hîc eos noſtris objicere non pudet, quòd, nullam fieri in vetere Teſtamento filii Dei mentionem, pertinaciter aſſeverent. Itaque ſuo ipſorum teſtimonio hac in re graviter calumniati fuiſſe deprehenduntur.*

2. Cui enim) *Hoc testimonium ad Christi resurrectionem referendum esse antea docuimus, Assertione 2. numero 2.*

3. &: Ego ero illi) *Hoc verò ad filium aliquem, qui jam esset, nedum qui ab æterno fuißet, non pertinere, verba ipsa apertè indicant, in quibus de futura (ut ita loquamur) paternitate, futuraq; filiatione agitur. Itaque ex eo non modò non probatur id, quod isti volunt, vel potiùs, nisi calumniari pergant, velle debent, verùm etiam sententia nostra de Filio Dei, quòd, antequam ex Maria nasceretur, non extiterit, haud mediocriter confirmatur.* 2 Sam: 7 14.

4. & cùm iterum) *Hinc porrò manifestum est, Filium Dei, de quo testimonia citat Apostolus, & hominem fuisse, & tamquam hominem ab ipso, nec extra hominem consideratum esse. Quandoquidem omnino tamquam homo, primogenitus ille in orbem terrarum introductus fuit, præsertim, cum iste orbis terrarum sit ille nobis futurus, de quo, (ut ipse ait) Apostolus loquitur.* Heb: 1. 6 Heb: 2. 5

5. ad filium autem:) *Dum sine ulla caussa quærunt isti, ut in Testamento vetere filii Dei mentionem fieri ostendant, ea testimonia afferre pergunt, quæ in universa hac disputatione nostra ipsis maximè adversantur. Ex hoc enim testimonio, Christum & ea ratione Deum esse apparet, quâ res creata deus esse potest (de Salomone enim primùm ista omnia dicta sunt) & tamquam deum, seu quatenus deus est, deum suum habere, ab eoq; præ suis consortibus ungi. Ex quo etiam satis perspicuum est,* Psal: 45. 6, &c.

 in lo-

*in loco isto de nullo Dei Filio, qui homo non sit, vel aliquando homo non fuerit, verba fieri.*

Heb: 1. 10. 6. & *Tu in principio ) In his verbis vel Apostoli ad Deum apostrophe est, ut non paucis ex nostris visum fuit, non autem de Dei filio testimonium aliquod, quod ipse afferre voluerit: vel testimonium quidem de Dei filio est inter alia antecedentia numerandũ, quæ ibi Apostolus attulit, non tamen quia*

Ps: 102. 6. &c. *verba ad ipsum Filium dirigantur, aut de Filio in ipsis, præcipuè agatur, sed quia is locus vaticinationem continet de re ad Filium quoq; pertinente, & ex qua Filii summa præstantia elucet, quâ angelos antecellit, id quod sacris testimoniis confirmare, Apostolo, ut ex v: 4. apparet, propositum fuerat. Continet nimirum is locus vaticinationem de mundi hujus aspectabilis abolitione, & horum sæculorum*

1 Cor: 15 26, &c. *in alia præstantiora mutatione. Iam verò hæc per*

Phil: 3, 21. *Filium in ejus postremo adventu fient. cui hoc a Patre datum est, ut ipse sit, qui mortalitatem penitus aboleat, & suos vitæ sempiternæ atque cælestis præmio afficiat, simulq́; cælos, qui nunc sunt, & terram unà cum impiis in die judicii perdat. Vide 2 Pet. 3. Quamvis igitur in Psalmo mundi hujus abolitio: atque mutatio Deo ipsi tribuatur, nec filii Dei ulla mentio apertè fiat, tamen quia Deus non nisi per Filium suum illam facturus est, propterea ad Filium vaticinatio ista ab Apostolo meritò accommodatur. Nam suprà quoque ad Filium testimonium illud ac-*

Psal: 97. 7. *commodavit*, adorent eum omnes angeli Dei, *idq́; in primogenito in orbem terrarum introducen-*

do dictum fuisse ait. cum tamen in Psalmo, unde testimonium illud petitum est, nulla aperta Flii Dei, ejusvé in orbem terrarum introductionis mentio fiat, & verba illa ad ipsum Deum ibi manifestè referantur. Nempe quia locus vaticinationem de Filii regno continet, atque adoratio illa Deo tribuenda Iesu Christi personam respicit, in quo, & per quem in orbem terrarum introductum, id est in mundum illum inaspectabilem, in ejusq́ possessionem atque imperium missum, ipsi angeli Deum adoraturi erant. Nec verò quemquam moveat, quòd in citato ab Apostolo loco nostro ea verba habentur, Tu in principio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cęli, quæ nullo modo rem aliquam futuram significant, nec ad Dei Filium, tanquam hominem, accommodari possunt. Namque animadvertendum est, Apostolum necesse habuisse ista quoq; verba recitare, ut ea intelligerentur, quæ in testimonium adducere volebat. Pendent enim ea omnia ex istis per nomina relativa, quibus terra & cœli in ipsis non nominati significantur. Itaq́ ista quoque attulit, ut, qua de re in verbis ipsius testimonii ageretur, percipi posset. Cumq́ necesse habuisset ab ipso initio locum recitare, ad finem etiam ejus recitationem perduxit, & integrum prorsus attulit. Hoc dicimus propter extrema verba illa, Tu autem idem es, & anni tui non deficient, si cui fortasse videretur, ea ad Filii personam, tamquam hominis, minimè accommodari posse. Nobis quidem secus videtur, & dicimus, in illis sempiter-

Ps: 102. 25.

*num Iesu Christi regnum significari. Non est similiter, cur quis de interpretatione nostra dubitet, quia antecesserint verba illa,* Ad filium autem, *ex quibus videlicet appareat, Filium esse illum, ad quem hujus testimonii verba dirigantur, quemadmodum Filius est ille, ad quem verba proximè superioris testimonii, quod statim, ut hoc, post verba illa,* Ad Filium autem, *consequitur, diriguntur. Nam* Ad Filium autem *(subaudi,* dicit) *non significat, Ipsum Filium alloquitur, sed de Filio loquitur. Patet hoc ex superiorib⁹ illis verbis,* Et ad Angelos quidem dicit, *quæ non cum ipsis Angelis, sed de Angelis verba fieri significant, ut ex loco ipso, qui recitatur, apparet,* Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. *Vbi etiam non præcipuè de ipsis angelis, sed de Deo est sermo. Cæterùm dissimilitudo inter hoc, & superius testimonium nihili facienda est, non solùm quia satis similia sunt, si in utroque aliqua ratione de Filio agatur, verùm etiam quia Apostolum ejus rei nullam rationem habuisse constat. In ipso enim afferendorum testimoniorum initio ait,* Cui enim dixit aliquando angelorum, filius meus es tu, ego hodie genui te? *Vbi nemo non videt, citati testimonii verba ipsi Filio dicta fuisse, ut præfatus Apostolus fuerat. & tamen illico addit,* Et rursum, Ego ero illi in patrem, *&c. cujus testimonii verba ipsi Filio dicta non fuisse, certissimum est.*

Ps: 104. 4.

ASSERTIO XXII.

PLURIMAS adversarii solent nominare scri-

ſcripturas, quibus Chriſtum verum eſſe hominem docent. Sed eas nominant, ut fucum 1.
ſuæ cauſæ faciant: volentes multitudine teſtimoniorum ſuperiores videri: & in iis ſu- 2.
um ingenium oſtentant, quæ, non minus à nobis, quàm ab illis ſtant: qui ut Chriſtum Dominum verum Deum eſſe affirmamus: ita & verum hominem libenter cum D. Athanaſio profitemur, ut ſit Chriſtus Dominus perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.

### ANIMADVERSIONES IN Aſſertionem XXII.

1. ut fucum) *Immo ut fucum removeant, quem iſti, eorumq́; magiſtri rudioribus facere ſolēt. Nam, ſi Chriſtus verus homo eſt, ut verus atq; æternus Deus æquè ac Pater ſit, fieri nullo modo poteſt, etiamſi alioqui plures perſonæ in una Dei eſſentia eſſe poſſent, ac proinde diſtinctio illa Perſonæ & Eſſentiæ, ſimulq́; Idiomatum communicatio illa (quibus duabus rebus, licèt manifeſtè partim falſis atque ridiculis, partim nullum hîc locum habentibus, veritati velum quoddam obtenditur) planè admittendæ eſſent.*

2. & in iis) *Nondum videre poſſumus, quænám ingenii oſtentatio eſſe poßit in ſuadendo rationibusq́; præterea, ſi opus eſt, confirmando, eum, qui verus homo ſit, id eſt res creata & naturâ mortalis atque caduca, æternum ſimul Deum, id eſt rem increatam & naturâ immortalem ac ſempiternam eſſe non poſ-*

*posse. Nam quis tàm hebes aut rudis est, qui, si animum adverterit, id ita se habere, perspicuè non cernat, & aliis apertè demonstrare non queat?*

3. quæ non minùs ) *Quomodo verò? Nam ex eo, quòd Christus sit verus homo, in speciem saltem probatur, eum non esse æternum Deum, quemadmodum isti affirmant: nulla verò prorsus ratione ex eo ipso concludi potest, eum esse æternum Deum, quod nostri negant. De hoc enim inter utrosq; disputatur, non autem de eo ipso, utrùm Christus sit verus homo, nec ne.*

## Assertio XXIII.

1. Actor: 2. Petrus loquitur: *Certißimè sciat ergo omnis domus Israel: quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus hunc Iesum, quem vos crucifixistis.* Sed intelligere oportet, Christum secundum naturam divinam factum non esse: sed potiùs illum esse, per quem facta sunt omnia. Secundùm verò humanam naturam
2. factum esse concedimus, Rom: 1. *Qui factus est ei ex semine David secundùm carnem.* Et quidem multò ante Resurrectionem factum eum esse Christum, id est, Regem & Dominũ secundùm naturam humanam, firmissimo argumento sunt hæc divina testimonia: *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?* [f] &, *Vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* [t] Alioqui quatenus Deus, semper erat Dominus o-
3. mnium. Postremò adversarii hoc verbum Dei apertè adulterant: Nam cùm nusquam

ha-

habeat scriptura filium Dei esse factum Deum: (Absit enim ut factitium eum Deum credamus) ipsi tamen hunc locum ita interpretantur, quasi legerent, *Deum fecit*, & non *Dominum eum & Christum fecit.*

*s Matth:2.2. t Luc:1.43.*

## Animadversiones in Assertionem XXIII.

1. Actor:2. Petrus) *Locus iste a nostris non idcirco allatus fuit, ut probaretur, Christum, id est illum, qui Christus est, fuisse factum, sed ut demonstraretur, Iesum Nazarenum, quâ Dominus & Christus est (eoq; Deus, ut postea ostendemus) non semper extitisse, sed factum aliquando a Deo fuisse.*

2. Et quidem) *Non negamus, Iesum Nazarenum etiam ante resurrectionem Dominum, & regem aliqua ratione factum fuisse. Iam enim ingente potestate ac virtute præditus erat, & primitias quasdam sui dominatus, suiq; regni habebat. Verumtamen interim reipsa dominationem, & regnum suum, quippe ad quod prævia violenta morte* Luc:24. *perventurus erat, adeptus nondum fuerat. Nec satis* 26. *sanè mirari possumus, quemquam esse, qui hoc negare audeat, cum tota scriptura id apertißimè testetur, præsertim verò locus a nostris allatus, in quo disertis verbis scriptum est, eum Iesum Nazarenum,* Act: 2. *quem Iudæi crucifixerant, Dominum & Christum* 36. *a Deo factum fuiße. Nam, postquam crucifixus fuerat, & ita ante resurrectionem, id Deum fecisse, & ipsa allata verba satis indicant, & totus locus a-*

*pertè*

*pertè demonſtrat, in quo potiſsimùm de Ieſu Nazareni reſurrrctione agitur, quâ, & ſimul eâ, quæ per ipſam ſecuta eſſet, ejusdem Ieſu exaltatione expoſitâ & confirmatâ, tandem ita in prima illa concione, quam ad Iudæos habuit, concludit Petrus,* Certiſſimè ſciat ergo omnis domus Iſrael, quia & dominum & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis. *Et tamen audet iſti aſſerere, filium Dei, etiam ſecundum humanam naturam multò ante reſurrectionem Regem, & Dominum fuiſſe factum. neque hoc teſtimonium interea ab iis, qui contrà ſentiunt, allatum ulla reſponſione dignantur. Nam quæ ipſi teſtimonia afferunt, in quibus Ieſus ab ipſo ortu rex Iudæorum, & Dominus appellatus eſt, nullius planè ſunt ponderis. Nemo eſt enim, qui neſciat, ea, quæ vel ex Dei ſingulari aliquo decreto, vel alia quacumque ratione certò futura ſunt, tamquam præſentia haberi, ac dici. præſertim verò, ſi futuræ qualitates ſint ejus rei, quæ jam ipſa adſit. Exemplum, ne longiùs abeamus, eſto in eo teſtimonio, quod iſti Aſſertione ſecunda ad idem, quod hîc, probandum ex Luca ci-*
Luc: 2. 11. *tant,* Natus eſt vobis hodie ſalvator, qui Chriſtus Dominus. *Nam ex Matthæo liquet, Ie-*
Matth: 1 21. *ſu nomen, quod a ſervando ſeu ſalvando ductum eſt, idcirco Dei filio ab ipſo ortu inditum fuiſſe, quia is ſalvum facturus eſſet populum ſuum a peccatis eorum. Non igitur adhuc revera ſalvator erat, cum natus eſt. alioquin, ut Ieſu nomen illi conveniret, non opus fuiſſet ad id, quod futurum erat, reſpicere. &*

tamen

*tamen jamtum disertè Salvator appellatur. Ratio est, quia jam decreverat Deus, ut Salvator esset. Quinetiam in altero testimoniorum, quæ hic citant, Maria Christi mater vocatur, cum tamen adhuc eum non peperisset, & sic revera ejus mater nondum esset. nempe quia mox certò futura erat. Cùm Samuel missus est a Deo ad ungendum unum ex filiis Isai, inter quos sibi de rege prospexisse Deus dixerat, simul atq; Eliabum vidit, qui unus ex illis erat, decoro aspectu, & staturâ corporis procerâ, dixit,* Num (*seu* Certè) coram Iehova Christus ejus est? *putans eum esse, quem Dominus elegisset. Itaq; Christum Iehovæ illum vocavit, non quòd jam esset, sed quòd omnino futurum arbitraretur, &, ita Deum jam decrevisse, sibi persuaderet. Vide autem, ut istorum errorem clariùs perspicias, quæ scripsimus Assertione 2. numero 5. quibus alia multa adjungi possent, sed his contenti esse volumus.* 1 Sam. 16. 7.

3. Postremò adversarii) *Quin potiùs apertè calumniantur isti. Nemo enim ex nostris ait, scriptum ibi esse, Iesum Deum fuisse factum. sed, ut isti ipsi fatentur, ita locum interpretantur, ac si id ibi scriptum esset. Itaque falsum omnino est, eos verbum illud Dei adulterare, etiamsi in sua interpretatione fallerentur. Cujus interpretationis ratio hæc est, quòd, cùm Dei nomen Christo in sacris litteris alicubi tributum, sit nomen (ut vocant) appellativum, quod dominationem, & benefaciendi vim aliquam insignem & planè divinam significat, hæc autem Domini, & Christi appellatione illi passim*

*attributâ prorsus contineantur, certè, si scriptum est, eum dominum & Christum fuisse factum, intelligere oportet, Deum quoque eundem factum esse, &, si non ante revera Dominus & Christus factus esse dicitur, quàm a mortuis revixit, non ante quoque Deum factum fuisse, concludendum est. Præterea isti ipsi Assertione 5. ex eo, quòd Christus in sanctis litteris Dominus esse doceatur, Deum illum esse non obscurè contendunt. Cur ergo in aliis id tantopere vituperant, quod ipsimet faciunt? Adde, quòd nostri rectè ex facto domino & Christo Deum factum colligunt, si vel ex sola Domini appellatione, ut ab istis fit, Dei quoque appellationem colligere licet. sed perperam ex eadem Domini appellatione colligunt isti naturam divinam, de qua sine dubio in Assertione illa quincta agebatur. Potest enim quis Dominus esse non naturâ, sed Dei gratiâ. ut certè Iesus est, cum disertis verbis scriptum sit, eum a Deo*
Act: 2. 36. *Dominum fuisse factum. Postremò, ut, quàm iniqua istorum reprehensio sit, apertiùs constet, sciendum est (ni fallimur) & Hilarium lib: 5. de Trinit: & Ambrosium lib: 1. de fide ad Gratianum,* fecit eum deum & Christum, *in Petri verbis legere.*

## Assertio XXIV.

1. Ad extremum quod ad divinitatem Spiritus s. attinet, libenter damus adversariis, Spiritum sanctum esse donum & virtutem pa-
2. tris. Sed hoc donum & hæc virtus est tertia divina persona: quæ dividit alia dona singulis prout vult. [u] Nec mirum cuiquam debet

videri,

videri, Spiritum divinum donum vocari, cùm ipse etiam Filius sit donum Patris. Sic 3.
enim de eo ait Propheta: *Parvulus natus est nobis: & filius datus est nobis*: [x] ita ipse quoque Filius nominatur virtus Patris. Sic namque ait Apostolus, [y] *Nos autem prædicamus & Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam.* Quamobrem meritò Spiritus s. donum Dei & virtus nominatur. Nam & gratis donatur: & prorsus divina in nobis operatur. 4.

u *1 Cor: 12.11.* x *Isai: 9.6.* y *Cor: 1.24.*

## ANIMADVERSIONES IN Assertionem XXIV.

1. libenter damus) *Non potest istud concedi, quin simul concedatur spiritum sanctum non esse Deum æquè ac Patrem. Semper enim donum & virtus, ipso donãte ac virtute prædito, inferius quiddam est.*

2. Sed hoc donum) *Cum istud probaverint, tum nos errasse confitebimur.*

3. cùm ipse etiam) *Ista ad confirmandum, non propterea spiritum sanctum non esse personam, quia donum & virtus Dei nominetur, aliquid fortasse valere poßunt. Constat enim, filium Dei personam esse. Sed ad divinitatem spiritus sancti, de qua hîc agitur, adversus rationem istam tutandam nihil valent, cum ne in ipso quidem Filio divinitas ista a nostris agnoscatur. Quare principium, ut solent, petunt isti. Neque enim de persona, sed de divinitate tantùm spiritus sancti hoc loco mentio facta est.*

*Præterea animadvertendum est, etiamsi possit Filius donum Patris vocari, non tamen eo nomine in sanctis eum litteris disertè appellari. Nam locus,*
Esa:9.5. *quem isti citant,* filius datus est nobis, *non aliter quàm per interpretationem id continet, eamq́ valde dubiam. Siquidem,* filius datus est nobis, *ita intelligi potest, ac si dictum fuisset,* Rex datus est nobis. *Populi.n. Dei rex, seu Christus, filius Dei, & Filius simpliciter appellatur Psal. 2. 7, & 12. Dare autem regem, non est regem ipsum, sive illum qui rex est, donare, sed regem præficere ac constituere. Alii autem erant loci isto aliquantò aptiores ad id, quod isti volunt, probandum. quibus tamen numquam efficietur, ut filius Dei æquè propriè donum ipsius Dei vocetur, atq; spiritus sanctus vocatur.*

4. virtus Patris) *Immo Dei, ut ipsum prola-*
1 Cor:1, 24. *tum testimonium habet. Quamquam enim idem est Pater, quod Deus, quemadmodum idem est Filius, quod Christus (& propterea allatum locum, in quo non Filii, sed Christi mentio fit, ad rem hac in parte facere concedimus) tamen, quia istis non idem est, &, si Filius, seu Christus est Dei virtus, sequitur, ipsum non esse illum Deum (aliud enim est res ipsa, aliud virtus ipsi⁹) idcirco id notare libuit, & fallaciam, quæ in istorum verbis latet, unà cùm ipsorũ de divinitate filii Dei sentētiæ falsitate detegere.*

## ASSERTIO XXV.

1. Ex his igitur omnib⁹ facilè is, cui oculi sunt, quibus Deus videtur, perspicit, quanto in periculo ęternæ salutis omnes ii versentur, qui jam non Indulgentias Ecclesiæ, non Reliquias Sanctorum,

non invocationem Divorum, cæteraq; generis ejusdem: sed, quod longè intolerabilius est, ponentes in cælum os suum, ipsum Sanctum sanctorum DEUM Opt: Max: oppugnant, cum eoque infelicissimi bellum gerunt: quem tamen esse Trinum, & unum tam est necessarium, quàm id, quod maximè dicitur necessarium. Sed quòd hæc adversarii Orthodoxæ Fidei nō videant, in promptu causa est: quia oculos fidei non habent. Nam *Evangelium in iis, qui pereunt, est opertum*, inquit Apostolus, 2 Cor: 4. 3.

*Atq; hæc sunt Catholicæ Fidei inexpugnabilia de Trino & Uno Deo firmamenta, quæ adversarii quidem audēt (quid enim non auderent?) oppugnare, vel potiùs ingenio vafro eludere. Sed quàm id conentur inaniter, Thesium usitata brevitas non patitur hîc fusiùs dicere.* LAUS DEO.

## ANIMAD: in Assert: XXV.

1. Ex his igitur) *Quinimmo ex his, ut suis locis a nobis indicatum est, ipsi cæci videre possunt, quàm monstrosa, sibiq; nulla ex parte consentanea sint eorum, quos isti sequuntur, de Deo, Christoq; ejus, deq; spiritu sancto dogmata, & quid judicandū de ea ecclesia sit, quæ non modò tales nugas, quales sunt Indulgentiæ, quas vocant, sanctorum (quæ dicuntur) reliquiarum cultus, eorumdemq; mortuorum invocativo, maximo numero vel excogitavit ipsa, vel approbavit, verùm etiam unius Dei, domini nostri Iesu Christi patris, majestatē minuere, Iesum ipsum Christū dividere, hominiq; illi ex Maria virgine nato, divinitatem, quâ præditus ex Dei voluntate est, adimere, sanctū deniq; spiritum, ab uno illo Deo, cu-*

*cujus spiritus est, eum non distinguendo, tollere, atque abolere, seu prudens, siue imprudens, est ausa.*

2. quem tamen) *Nihil umquam confidentius dictum fuit. Namque ipsi sensui communi patet, unam tantùm numero essentiam tres personas esse non posse, cum necesse sit, ut quælibet persona suam numero ab aliis distinctam essentiam habeat, ob eamq; rem, ut, ubi tres sunt personæ, ibi tres numero essentiæ sint. Vnum autem tantùm numero, tria numero nulla ratione eße posse, si quis est, qui non intelligat, huic certè helleboro est opus.*

3. Sed quod hæc) *Immo verò, quòd erronei cujusdam spiritus homines ista tam aperta, blasphema, & ridicula mendacia pro gravißimis divinæ veritatis principiis Christiano orbi obtrudere, & quavis ratione defendere pergant, ac plerosque adhuc, qui assentiantur, habeant, nil mirum est, cum prædictum fuerit, hominem illum peccati, filium illum perditionis, venturum in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt, quibus missurus esset Deus operationem erroris, ut crederent mendacio.*

2 Thess. 2. 10, 11.

*Atque ex his in istorum Assertiones Animadversionibus nostris satis perspicuum esse arbitramur, quàm non modò infirma, sed nulla sint illius de trino & uno Deo opinionis fundamenta. quæ tamen adversarii omni conatu stabilire student. Sed frustra nimirum id conantur. Namque necesse omnino est, ut in dies magis appareat, ac confirmetur, illum unum Deum, domini nostri Iesu Christi patrem tãtùm esse. Ipsi in Ecclesia per eundem Iesum Christum sit honor, gloria, imperium & nunc, & in omnem æternitatem.*

# THESIS ADVERSARIORUM.

## CHRISTUS est ille un⁹ Deus.

*Argumentum nostrum, contra hanc Thesin.*

CHRISTUS distinguitur ab uno illo Deo: *Ergo*, Christus non est ille unus DEUS.

ASSUMPTIONEM *hujus argumenti, complura novi Testamenti loca suppeditant, in quibus fit mentio Christi distinctè a Deo, non tantùm simpliciter nominato; sed etiam in Græco, cum articulo apposito, quæ omnino, de illo uno Deo, sub ipso Dei nomine, ibi verba fieri, demonstrant. Consequentiam, ipse communis sensus ostendit, qui nos docet, non posse quemquam, a semetipso distingui, & distinctionem non poni, nisi inter diversa.*

*Responsio Adversariorum.*

IN istis novi Testamenti locis, vel consideratur Christus, quatenus tantùm est homo; seu secundùm humanam naturam tantùm: vel Dei nomine, non ipsa divinitas; sive ipse unus Deus, absolutè, atque indistinctè, sed Pater tantùm Christi intelligitur.

*Refutatio istius responsionis.*

PRIOR *exceptio nullam habere vim potest. Nam etiamsi Christus haberet, in una & eadem persona, divinam essentiam cum humana conjunctam, non tamen posset distingui ab uno illo Deo, si ipse esset ille unus Deus: quemadmodum homo, nulla ratione*

*distingui potest a creatura, sive etiam substantia intelligente, cùm ipse sit creatura & substantia intelligens. Nec rectè umquam dicetur, verbi gratiâ,* Creatura intelligens, & homo, *sive,* Substantia intelligens & homo, *quamvis certum sit, hominẽ in una & eadem persona habere cum animo, secundùm quem est intelligens, conjunctum corpus, secundùm quod non est intelligens. Sequeretur enim omninò, ex tali distinctione, hominem non esse substantiam, seu creaturam intelligentem.*

*Altera exceptio similiter inanis est. Aut enim, neganda est assumptio nostra, & respondendum ad probationes ejus, quas attulimus, aut, si ea unà cum suis probationibus conceditur, concedendum simul est, in illis omnib⁹ novi Testamenti locis, illum unum Deum absolutè atque indistinctè nominari, & propterea etiam intelligi; alioqui affirmari non posset, ibi Christum ab illo uno Deo distingui. Nam quòd in locis istis, illius unius Dei nomine, absolutè atque indistinctè prolato, Pater tantùm Christi intelligitur, vel hoc satis indicat, Patrem Christi tantùm esse illum unum Deum.*

*Ad confirmandum autem argumentum, unum modò testimonium proferam, ubi neutra exceptio locum ullum habere potest. Ait enim Christus discipulis suis,* Credite in Deum, & in me credite. *Vbi, cùm de credendo in Christum agatur, non audebunt adversarii affirmare, ibi Christum considerari secundùm humanam naturam tantùm. Et certè necesse est fateri, ibi Christũ de se, quantus quan-*

Joh: 14. 1.

tus

*tus est, verba facere. Iam cùm ibidem Dei nomini, in Græco, articul° fuerit appositus, & Deus, in quem Apostoli jam credebant, sit ille unus Deus Israelis absolutè, certum est, eo in loco, unum Deum, indistinctè atque absolutè intelligi debere; nec posse negari, quin ibi Christus, ab illo uno Deo omnino distinguatur; & consequenter, quin Christus nequaquam sit ille unus Deus.*

*Aliud argumentum.*

CHRISTUS non est Pater ille, ex quo omnia, & nos in illum: *Ergo,* Christus non est ille unus DEUS.

ASSUMPTUM, *apud omnes in confesso est; sed præterea apertissimè probatur, ex verbis Pauli apostoli, 1 Cor: 8.6. ubi disertè Christus distinguitur, ab illo Patre, ex quo omnia, & nos in illum. Consequentia verò ex eodem loco patet, ubi ille unus Deus definitur esse, Pater ille, ex quo omnia, & nos in illum.*

Hoc argumentum attingitur in disputatione Smiglensi, sed non rectè deducitur, aut explicatur: quin etiam in Pauli testimonio verba illa, *Et nullus alter,* adduntur, simili sententia, ex quarto versiculo in sextum translata.

*Responsio.*

VERBA Pauli, in loco isto, non sunt accipienda definitivè, ita ut intelligamus, nullum alium esse illum unum Deum, nisi Patrem illum, &c. Sed tantummodo intelligendum est, Patrem illum, ex quo omnia, & nos in illum, esse illum unum nostrum Deum. Ver-

ba autem Pauli sic accipienda esse, ut diximus, non ut in argumento accipiuntur, apparet ex eo, quòd alioqui Pater ille, &c. non esset noster Dominns, sed Iesus Christus tantùm. Eodem enim planè loquendi modo, sicut prius dictum fuerat, nobis unum esse Deum Patrem illum, &c. sic deinde subjungitur (subaudi nobis) esse Dominum Iesum Christum.

*Refutatio responsionis.*

PAULI *verba sunt apertißima, & manifestè definiunt, quis sit ille unus Deus noster.* Nobis, *inquit,* unus est Deus Pater ille, *&c. Perinde est enim, ac si diceret, Nobis Christianis, unus tantùm est Deus, nempe Pater ille, &c.* Explicat *igitur ac definit Paulus clarißimè, quis sit iste Deus, quem unum Christianis esse affirmat, adeò ut ex ejus tum verbis, tum sententia, liquidè constet, Patrem illum, tantummodò esse illum unũ Christianorum Deum. Instantia de verbis, quæ ibidem de uno Domino nostro, qui Iesus Christus sit, statim subjiciuntur, non est valida, duplici de caussa. Primùm, quia jam antea constitutum est a Paulo, Patrem illum esse, illum unum Deum; id quod omnem prorsus dominationem complectitur, quatenus simpliciter est dominatio. Quare, quod postea dicitur de uno tantùm Domino, qui sit Iesus Christus, necessariò ita intelligendum est, ut non tamen propterea, Pater ille, simpliciter loquendo, non sit noster Dominus: alioqui, quod jam constitutum fuerat, dissolveretur, &*

*sibi*

sibi ipsi turpiter Apostolus adversaretur. Deinde, vox Dominus, in eo Pauli loco, non quemvis Dominum significat, sed ut ex ipsis verbis manifestum est, eum Dominum, qui ab illo uno Deo distinguatur, & tamen nobis Christianis sit Dominus. Talis autem certè Pater ille non est. Ex quo perspicuum est, istius loci posteriora verba definitivè accipi posse, vel potiùs debere, ut ipsa sonant, nec ex illis ullum argumentum duci posse; quominus priora prorsus definitivè accipiantur, quemadmodum & ipsa sonant; id est, ita ut ab illa divinitate, de qua ibi Apostolus loquitur, excludatur, quicunque non est Pater ille, hoc est, statuatur quemcumque alium non esse ejusmodi Deum. Nam similiter per posteriora verba, ab ea dominatione, de qua ibi Apostolus loquitur, excluditur, quicumque non est Iesus Christus: hoc est, statuitur, quemcumque alium non esse ejusmodi Dominum. Animadverte autem præterea, argumentum nō huc tendere; nec porrò, si thesim ipsam oppugnare velit, tendere debere, ut ex Pauli verbis probet, Christum non esse Deum, sed, non esse illum unum Deum. Quocirca instantia de verbis sequentibus, ex quibus videlicet non sequetur, Patrem illum non esse nostrum Dominum, non est ad rem: sed si ad rem esse debet, ostendendum est, ex prædictis verbis non sequi, Patrem illum, non esse illum unum nostrum Dominum, seu mavis demonstrandum est, si bonum esset argumentum, posse similiter ex sequentibus verbis concludi, Patrem illum, non esse illum unum nostrum Dominum: hoc autem absurdum

*dum esse. Atqui nihil absurdi istud continet, imò verissimum est, Patrem illum, non esse illum unum nostrum Dominum, qui est Christus Iesus. Neque enim Pater ille, ab illo uno Deo, ad ipsius dexteram sedere est jussus, eivé ab illo uno Deo omnia, præter seipsum, subjecta fuerant, quibus rebus unicus iste in nos Iesu Christi dominatus continetur.*

*Aliud argumentum.*

CHRISTUS non est ille altissimus: *Ergo,* Christus non est ille unus DEUS.

ASSUMPTIO *probatur ex ipsius Christi verbis,* Pater major me est. *Pugnant enim manifestè inter se hæc duo, Majorem se habere, &, Esse illum altissimum. Consequentiæ ratio est apertissima, cùm inter alia unius illius Dei nomina, sit ejus maximè proprium Altissimus, sive, Ille altissimus, Græcè,* ὁ ὕψιστος.

Joh: 14. 26.

*Responsio.*

SI Christi verba accipienda sint simpliciter, tunc dicimus, Patrem esse majorem Filio, non naturâ sive essentiâ, nec potestate vel auctoritate, sed tantùm ratione originis, quatenus, scilicet Pater, est principium Filii, non autem vicissim Filius principium est Patris. Verùm quòd unus ille Deus vocatur Altissimus, seu Ille altissimus, hoc fit ratione tantùm naturæ, sive essentiæ, vel etiam potestatis & auctoritatis, quibus in rebus nullum prosus sibi parem habet. Talis autem est Filius, non minùs quàm Pater. Quòd si Christi verba non simpliciter, sed

ſecundùm quid, ſint accipienda, prout nos revera accipienda ſtatuimus, veriſſimum eſt, Patrem omnino majorem eſſe Filio, ſecundùm ipſius Filii humanitatem; ſed hinc non excluditur omnimoda æqualitas Filii cum Patre, ſecundùm ejusdem Filii divinitatem.

*Refutatio reſponſionis.*

CHRISTI *verba ſimpliciter accipienda eſſe, poſtea oſtendemus. Si igitur ſimpliciter accipiantur, negari non poteſt, quin ſimpliciter Chriſtus minor ſit Patre, & conſequenter non ſit ipſe ille Altiſſimus. Nam iſtud, quòd Chriſtus, ſeu Filius, ſuiipſius principium habet Patrem, aut veram minoritatem (ut ſic loquar) Filii, reſpectu Patris, inducit, aut non inducit. Si non inducere adverſarii velint, falſo igitur Chriſtus ex ipſorum ſententia dixerit*, Pater major me eſt. *Sin autem inducere fateantur, neceſſe eſt ſimul fateri, Chriſtum, ut dixi, ſimpliciter minorem Patre eſſe, & conſequenter non eſſe illum Altiſſimum. Nam quòd ajunt, Altiſſimum dici illum unum Deum non abſolutè, ſed tantùm ratione naturæ, ſive eſſentiæ, vel etiam poteſtatis & auctoritatis. Primùm reſpondeo, nomen Altiſſimi, uni illi Deo attributum, abſolutè ubique poni, & propterea abſolutè etiam eſſe accipiendum, & longè abſurdiſſimum eſſe, ſi quis dicat illum, quem ſpiritus ſanctus, tamquam nomine ejus proprio, vocat ſimpliciter Altiſſimum, ſive Illum altiſſimum, aliqua ratione quemquam ſe majorem habere, quo ipſe nulla ratione ſit major, quemadmodū certe Chriſtus, ſeu Filius, Patre non eſt. Deinde dico, hoc ipſū,*

*quòd Filius sui principium Patrem habet, non posse efficere, ut Filius sit minor Patre, nisi quod attinet ad potestatem vel auctoritatem, aut certè ad dignitatem; qua in re, similiter atque in aliis, nemo non videt, fieri non posse, ut is, qui sit ille unus Deus, quemquam se majorem habeat, id est, se digniorem.*

*Iam verò, quòd Christi verba sint simpliciter accipienda, ut quidem vetustißimi quiq; Patrum censuerunt, non autem, ut adversariis placet, secundùm quid, hoc est, secundùm ejus humanitatem, ex eo patet, quòd ejusmodi figurata loquutio, vix usquam alibi invenietur, nec illam loquendi usus ferre potest, aut ratio ipsa. Continent siquidem hæc affirmantia licèt verba,* Pater major me est, *apertè negationem hanc; videlicet, Ego non sum tam magnus, ut Pater. Atqui simpliciter de persona quapiam, nullo pacto quicquam negari potest, quod ei secundùm aliquam naturam conveniat. Nemo enim, exempli caussa, simpliciter negaverit, hominem quantum esse, quia ejus anima revera non sit quanta: satis est enim, si ejus corpus sit quantum, ut profectò est. Ita similiter, si Christus secundùm divinitatem tam magnus esset ut Pater, nullo pacto id de se simpliciter negare potuißet, quamvis secundùm humanitatem, revera tam magnus non sit; idq; eò magis, quòd ex adversariorum sententia, Christi persona, divinitate ipsa maximè continetur. Nam divinitas, seu natura divina Christi per se considerata, secundùm ipsos, est perfectißima persona, quæ sibi in eandemmet suam personam, humanam naturam copulaverit.*

# LOCORVM, QVI PRO DIVINItate Spiritus sancti afferri, explanationes.

MATTH: cap: 1. 20. *Quòd Christus conceptus fuerit (seu magis generatus, ut angeli verba habent) ex spiritu sancto nullam vim probandi habet, quòd Spiritus sanctus sit persona: nec consequenter, quòd sit, propriè loquendo, Deus. Certè enim si Angelus dixisset, Quod in ea generatum est, ex divina virtute est, omninò & rectè locutus fuisset, & id ipsum dixisset, quod dicere voluit, nemo tamen ex verbis istis auderet concludere, divinam virtutem esse personam.* 1

Cap: 3. 11. *Locus iste apertè contrarium probat, nempe spiritum sanctum non esse personam, neque enim persona id esse potest, quo quis baptizatur, quemadmodum baptizatur aquâ, sed ut res tantùm sit necesse est, sicut est aqua: Personæ est, baptizare, non autem eâ baptizari. Locus verò v. 16, aliud nihil probare potest, quàm spiritum sanctũ esse rem quandam, sed non tamen personam. Nec enim verba illa,* sicut columbam, *ad ipsius rei essentiam referenda sunt, ut scilicet hinc inferre liceat, sicut columba res est animata, sic spiritus sanctus res est animata, & sic cum res divina sit, etiam persona: sed referri debent ad externam speciem & modum, idq; non ipsius rei, sed descensus illius, qua de re infra latius numero septimo.* 2

Cap: 12. 32. *Quòd possint dici verba etiam adversus res illas, quæ non sunt personæ, cum per se mani-* 3

nifestum est, tum apertè in ipso novo Testamento ejus rei exemplum ac testimonium habemus, Act: 6. 13. Nam certè, locus ille sanctus & lex, adversus quam Stephanus verba blasphema loqui accusabatur, non erant personæ. Vbi etiam notabis, vocem blasphemiæ, quæ in Græco codice est, licèt in Latino desideretur; ut videas, blasphemari etiam adversùs illa posse, quæ non sunt personæ. Quòd dico, quia apud alios Evangelistas blasphemiæ in spiritum sanctum sit mentio. Quòd si ob id concludere ex isto loco velis, spiritum sanctum esse personam, quia cum Filio hominis, id est, cum Christo cōparatur, qui sine dubio est persona, hæc simplex conjectura est, & quidem fallacißima, non autem probatio ulla. quandoquidem satis est ad comparationem istam faciendam, quòd in spiritum sanctum verba, & quidem blasphema, dici poßint, ut in Filium hominis: adhoc autem nihil esse necesse, ut spiritus sanctus sit persona, jam exemplo loci illius sancti & Legis ostensum est.

4. Cap: 28. 19. Duplici ratione videtur ex loco isto Matth: 28. 19. probari posse, spiritum sanctum esse personam. Primùm, quia Gentes in illum baptizare jubentur Apostoli. Deinde, quia hac ipsa in re conjungitur cum Patre & Filio, qui sunt personæ. Quod attinet ad priorem rationem, eam minimè esse validam, ostendit locus Act: 19. 3. Vbi Paulus interrogat discipulos illos, in quid fuerint baptizati, ipsi verò respondent, In Iohannis baptizma. Nam certè in aliquid baptizari, est in rem baptizari, non

in personam, & Iohannis baptisma, res erat, non persona; ex quo intelligitur, potuisse baptizari, & posse, Gentes in spiritum sanctum, quamvis spiritus sanctus res tantùm sit, non etiam persona. Quòd si quis dicat, alio sensu dici, baptizari in baptisma Iohannis, & alio, baptizari in spiritum sanctum. Hoc primùm nihil est, nisi simul probetur, sensum, quo dicitur quis baptizari in spiritum sanctum, ejusmodi esse, qui non nisi personæ convenire videatur. Deinde, non diverso sensu (quod pertinet ad propositum) ista duo dicuntur. Quemadmodum enim baptizari in Iohannis baptisma, est in iis institui, quæ pertinẽt ad baptisma, id est, ad doctrinam Iohannis: sic baptisari in Spiritum S. est in iis institui, quæ pertinent ad spiritum sanctum, qua de re infrà circa finem aliquid apertius explicabimus. Nam si quis addat, & novæ cujusdam rationis loco afferat, non disertè in spiritum sanctum, sed in nomen spiritus sancti, apud Matthæum scriptum esse, qui loquendi modus non conveniat nisi personis. Primo loco respõdemus, sæpissimè in divinis litteris, iis quæ non sunt personæ, ea tribui, quæ sunt propria personarũ. Fatemur enim, multa de spiritu sancto in scriptura dici, quæ, propriè loquendo, personis tantùm conveniunt, sed nihilominus, propter multas causas, quarum nonnullæ ex hoc scripto nostro colligi poterunt, omnino statuimus, ipsum non esse personam, sed ex earum rerum numero, de quibus scriptura ita loqui solet, ac si essent personæ, quamvis revera non sint. Secundò respondemus, cum Pater & Filius sint revera per-

 sonæ,

*sonæ, & vox* Nomen, *semel tantùm ponatur, & prius etiam ex ipso verborum ordine de illis, quàm de spiritu sancto dicatur, non minus cõmodè, quàm usitatè, quod de Patre & Filio propriè effertur, ut videlicet illis nomen tribuatur, impropriè de spiritu sancto efferri, quod fortasse nunquam factum fuisset, si spiritus sancti aut solius, aut non sub eodem verborum contextu mentio facta fuisset. Restat, ut aliquid de posteriore ratione dicamus, quâ videbatur posse ex isto loco Matth: 28. 19. probari, spiritum sanctum esse personam. Breviter igitur dicimus, nihil absurdi in eo esse, quòd vel quæ non sint personæ, cum personis conjungantur.* Exempla *habes, Act: 20. 32.* Ephes: *6. 10.* Phil: *3. 10. 2.* Thes: *1. 9., & quidem, ut hîc in personis Dei, & Christi, & in rebus ad nos non aliter spectantibus, quàm nos spiritum sanctum spectare contendimus.*

5. MARCI 13. 11. *Quòd in isto loco, & in aliis, apud alios Evangelistas ei respondentibus, nec non alibi spiritui sancto tribuitur,* Quòd loquatur, *non propterea concludendum inde est, spiritum ipsum sanctum esse personam. alioqui similiter concludendum esset, Legem, Christi sanguinem, & divinam adhortationem, esse personas. nam istis quoque tributum invenitur, quòd loquantur, Rom: 3. 19. Heb: 12. 5, & 24. Quemadmodum igitur figuratus sermo in istis tribus locis agnoscendus est: sic etiam in iis agnosci debet, ubi spiritus sanctus loqui dicitur. Et in illis quidem locis est figura metaphoræ, per quam ob rei similitudinem ea dicitur locutio, quæ revera non est locutio: in his verò est figura Meto-*

nymiæ, per quam id loqui dicitur, cujus vi quispiam loquitur. Hoc autem dico, de loco, qui hîc affertur, & de aliis ei apud alios Evangelistas respondentibus. Nam alibi, ut Ioh: 16. 13. metaphoricè spiritui sancto tribuitur quòd loquatur, quemadmodum alia similia quædam in eo toto Christi cum discipulis sermone ei tribuuntur, quæ ad hanc eandem sermonis figuram sint referenda. Loqui igitur in isto apud Iohannem loco dicitur spiritus sanctus, non quia sit causa ut aliquis loquatur, ut in loco qui hîc affertur, sed quia instillatio illa cognitionis rerum divinarum, quæ in mentibus hominum per spiritum sanctum, id est, per divinam efficaciam atque inspirationem fit, est sermo seu locutio quædam. Verùm ad ipsum locum hîc allatum & similes revertendo, dicimus, aliud nihil esse spiritum sanctum in quopiam loqui, quàm quempiam spiritu sancto loqui, ut de Stephano legimus, non potuisse ejus adversarios resistere ejus sapientiæ & spiritui quo loquebatur, Act: 6. 10. Sic enim habent exemplaria Græca, non autem qui loquebatur, ut est in Latina vulgata editione. Hoc porrò quod de Stephano legimus, illud est, quod Christus se facturum promiserat, Luc: 21. 15. qui locus totam hanc rem non parùm illustrat. Ex eo enim apparet, id, quod Christus alibi dixit, spiritum sanctum, seu spiritum Dei loquuturum in suis discipulis, eosvé docturum quid loquantur, nihil esse aliud, quàm ipsum Christum Dei Patris sui virtute ac potentia, quæ in ejus manibus est posita, effecturum, ut eam sapientiam, eaq; verba habeant, quibus tunc

fuerit opus. *Vbi etiam notabis, id quod modò innuimus, id est, Luc:12.12. non haberi, quòd spiritus sanctus ipse loquatur, sed quòd doceat quid oporteat loqui, & sic cum spiritus sanctus apud Matthæum & Marcum dicitur loqui, agnoscas metonymiam, de qua ante diximus.*

6. LUCÆ 2.25. *Ex isto loco potiùs probatur, spiritum sanctum non esse personam. neque enim de personis, sed de rebus dicitur, quòd sint super aliquẽ, eo, inquam sensu, quo ibi dicitur spiritus sanctus fuisse super Simeonem. Namq́ nusquam legimus, ni fallor, exempli gratiâ, Deum vel Christum esse super aliquem, cum tamen de utroque legatur, quòd sint in aliquo. Sed de ira Dei, de pace, de misericordia, quòd vel sit, vel maneat super aliquem, & de similibus quibusdam sanè legimus, ut Ioh:3. 36. Gal: 6.16. nempe, quòd hæ res tantùm sunt, illæ verò personæ. Iam quod in eodem cap:2. Lucæ, versu sequenti 26. dicitur, Simeonem oraculum habuisse a spiritu sancto, propterea dicitur, quia spiritus est virtus Dei: virtuti autem Dei ea tribui, quæ propriè ipsi Deo, cujus est virtus, conveniunt, nemo non videt, esse rationi apprimè consentaneum. Sed præterea ejus rei apertißimum exemplum habes Luc: 22. 69. Nam & Christi quoque virtus, pro ipso Christo posita invenitur, 2.Theß:1.7. Idem est igitur oraculum spiritus sancti, quod oraculum Dei, sua virtute illum dantis, sive per Angelum, ut Act: 10. 22. expreßè ac disertè legitur, sive alia quacumque ratione. Tertium testimonium ex eodem Lucæ cap:2.27 sumptum, nihil ad rem facit, cum in Græco non le-*

*gatur, ex inspiratione spiritus sancti, sed tantùm in spiritu.*

Cap:3.22. *Locus iste Luc:3.22 qui videtur planè ostendere, spiritum sanctum in forma columbæ apparuisse, apertè docet, haud ita rem se habere. Si enim id dicere voluisset Lucas, certe non* tamquā columba, *sed* tamquam columbæ *dixisset. unde apparet, voculam* tamquam, *seu, ut vulgata habet editio,* sicut, *voci* columbæ *junctam, tàm hîc, quàm apud alios Evangelistas, tum adverbum* descendere, *vel participium* descendentem, *referendam esse, tum etiam columbini descensus, non autem columbini corporis similitudinem declarare. Verisimile quidem alioqui etiam est, istam corpoream speciem seu formam, in qua spiritus sanctus in Christum descendit, non vulgarem fuisse, & in qua nihil divini necessariò conspiceretur, qualis est forma columbæ, sed planè singularem & miraculi plenam. Hæc dicere voluimus, ut verus sensus loci intelligatur. Alioquin parum, vel potius nihil refert ad probandum, quòd spiritus sanctus sit persona, eum in columbæ forma conspectum fuisse: neque enim propterea, vel spiritus sanctus erit columba, vel columba est persona. Vox* Osobá / *quæ in ista Polonica versione habetur, est ambigua, & in loco isto non personam, sed speciem seu formam declarat: in Græco enim est vox* εἶδος, *quæ nullo modo personam significat.* 7.

Cap: 4.1. *In isto loco Luc: cap:4.1. non legitur,* ab hoc eodem spiritu, *sed tantùm,* in spiritu. 8.

Itaq; satius fuerat Matth: locum attulisse similiter cap:4. 1. ubi scriptum est, à spiritu, aut hunc locum cum illo conjunxisse. Sed concedamus disertè scriptum esse, a spiritu sancto, certè non magis hinc sequitur, spiritū sanctū esse personam, quàm sequeretur divinam vim esse personā, si scriptum fuisset, a divina vi, quod nemo negabit rectè scribi potuisse. Quod attinet ad locū eodē Lucæ cap:18., si de primis verbis agatur, jam ostensū est ex eo, quòd legamus spiritū S, esse super aliquē, potiùs concludi posse, spiritū S, non esse personam, vide suprà numero 6.: Sin autē de iis, quæ sequūtur, unxit me, dicimus, verbū istud unxit, & similiter id quod postea subjungitur, misit, non ad spiritum, sed ad Dominum referendum esse, ibidem antea simul cum spiritum nominatum spiritus Domini. id quod manifestum est ex loco, unde verba ista sunt accepta, Es: 61.1. Vide locum, & veritatem agnosces, non tamen in vulgata Latina & Græca editione, in quibus eadem ambiguitas est, quæ apud Lucam: sed in Hebræo codice, & in translationibus cujuscunq; linguæ inde verè manantibus.

9. Cap: 12. 12. Quòd spiritus sanctus doceat, hoc nullo pacto nos cogit fateri ipsum esse personam, ut ex iis intelligi potest, quæ scripsimus numero 5. Et, 1 Cor: 11. 14. naturæ tribuitur quòd doceat, quæ tamen non est persona. Præterea, ipsa spiritualis Christi unctio, qua ejus Christi fideles sunt prædití, docere dicitur, 1 Ioh: 2.27. Verùm nemo nescit ipsam unctionem non esse personam, & sanè locus iste, in quo eadem de re verba fiunt, de qua agitur, ubicumque

spiritus

*spiritus sanctus docere dicitur, vel ipse unus satis est ad ostendendum, quomodo spiritui sancto tribuatur, quòd doceat, quamvis non sit persona.*

IOHANNIS 1. 33. *Locus Ioh: 1. 33. nihil habet quod ad rem faciat, nisi quòd spiritus sanctus descendat & maneat super aliquem. Atqui jam supra docuimus, esse vel manere supra aliquem, personæ non convenire, tantùm abest, ut inde probari possit, aliquid esse personam.* 10.

Cap: 4. 24. *In loco Ioh: 4. 24. Græcus codex non habet verbum* est, *quod si nihilominus subaudiri debet, tamen ex articulo, qui nomini* Deus, *est suppositus, non item nomini* spiritus, *constat non* spiritum, *sed* Deum *in enuntiatione ista esse subjectum, ut sensus sit, non quidem, quod spiritus habeat essentiam ac subsistentiam per se, eamq; divinam, sed quod ille unus noster Deus, qui sine dubio per se subsistit, habeat essentiam spiritualem. Verùm nihil est necesse, verbum* est, *subaudiri. nam cum nomen spiritus in Græco non minus accusandi, quàm nominandi casu accipi posit, potest potiùs haud incommodè subaudiri verbum,* quærit, *quod proximè antè legitur, ut sit sensus,* Deum quærere spiritum. *Cæterùm quacunque ratione ista Christi verba interpretari velimus, cum in eis non quidem disertè spiritus sancti, sed* spiritus *simpliciter mentio fiat, cumq; nulla prorsus ratione constet, simplici isto nomine spiritum sanctum isto in loco intelligendum esse, nihil erat, cur ista Christi verba ad quidquid de spiritus sancti essentia probandum deberent afferri.* 11.

12\. Cap: 14. 26. *Iam abundè responsum est numero 5. & 9. ad id quod scriptum legitur, spiritum sanctum docere. nam quod præterea in loco Ioh: 14. 26. habetur, ipsum in memoriam revocare, ejusmodi est, ut in ipso quotidiano sermone, id ipsum de qualibet re etiam omni sensu carente sæpe dicitur. Frequenter enim audimus dicētes, hoc vel illud mihi in memoriam revocat, &c. de rebus quæ per se ipsæ nullius pretii sunt. Et si verbum istud revocandi in memoriam, seu suggerendi, frequens esset in sacris litteris, nihil dubito, quin in ipsis aliquot ejusmodi exempla haberentur, ac fortasse, si quis diligenter inquireret, vel sub istis, vel sub similibus verbis exemplum aliquod tale in eis deprehenderet. Illud non reticebo, Evangelicos unà, nisi fallor, cum plerisq; Pontificiis affirmare, ex ipsis sacris litteris apertè colligi, cœnam Domini, nobis ipsius Domini mortem in memoriam revocare, cum tamen ipsa cœna Domini nequaquam sit persona.*

13\. Cap: 15. 26. *Ex toto loco isto, quinque colligi possunt de spiritu sancto dicta, quæ videantur indicare, illum omnino esse personam. Primum est, quòd dicitur Venire. Secundum, quòd appellatur Consolator. Tertium, quòd mittitur. (quanquam hæc posteriora duo, in præcedenti quoque testimonio habentur, sed nos hoc loco ea examinanda reservavimus.) Quartum, quòd procedat & emanet a Christi Patre. Quintum, quòd testetur de Christo. Quòd*
1\. *attinet ad primum, satis est commemorare, idem in scriptura dici de Dei regno, de mandato, de fide, de*

ira;nempe Dei, & de aliis rebus, quæ non sunt personæ, quòd scilicet veniant. Vide Luc:17. 20. Rom:7. 9. Gal:3.23. & 25. 1. Thess:1.10. De secundo dico, II.
in ipsa scriptura, consolandi actionem attributam inveniri iis rebus ipsis, quæ non sunt personæ, Psal: enim 23.4. legimus, Virga tua & pedum tuum ipsa consolantur me. quâ sermonis figurâ similiter dicere potuisset David, Sunt consolatores mei. Nam sine dubio, quisquis consolatur, is etiam est cõsolator. Quis autem refugeret, exempli causâ, ad hunc modum loqui, In meis afflictionibus, Dei gratia & bonitas, ipsi mei consolatores sunt, quamvis nemo nesciat, gratiam & bonitatem Dei non esse personas. Ad tertium omnibus in promptu est re- III.
sponsio, propter frequentiam divinorum testimoniorum, in quibus aliquid mitti dicitur, quod non est ullo modo persona. Hæc autem frequentia potissimum est in libro Psalmorum, ubi dicitur Deus mittere auxilium alicui, Psal: 20. 3. Misericordiam & veritatem suam, Psal:57. 4. Iram indignationis suæ, Psal:78.49. Redemptionem populo suo, Psal:111. 9. Ex quarto, quamvis ii, qui spiritum sanctum i- IV.
psum Deum esse statuunt, quales sunt Evangelici omnes & Papistæ, putant inde intelligi, formam (ut ita loquar) personalitatis ejus: tamen sine dubio contrarium potiùs probatur. Neque enim naturaliter persona a persona perpetuò & indesinenter, aut etiam sæpè aut subinde procedere seu emanare potest: qualem certum est processionem istam spiritus sancti a Patre Christi esse, id quod etiam indicat

*verbum ipsum præsentis temporis*, procedit. *Res nō personæ a personis ratione ista emanant, ut habetur Mar: 7. 15. ubi idem est verbum, quòd in loco isto*
5. *Ioh: 15. 26. Sed jam ad quintum accedamus, propter quod potißimùm ex voce* Nota *supposita, apparet locum istum allatum fuisse. Dicimus igitur, non personarum tantùm esse testimonium dare, sed etiam rerum, quæ non sunt personæ, & quidem similiter, ut hîc de ipso Christo, testari, Ioh: 10. 25. & 1 Ioh: 5. 8. In priore enim loco disertè ipse Christus ait, opera quæ in nomine Patris sui faciebat, testari de ipso, non minus quàm hîc dixerat, spiritum sanctum de se testaturum. In posteriore verò similiter disertè spiritui & aquæ & sanguini tribuitur, quod testificentur, nempe Iesum esse Christum, ut ex præcedentibus constat. Certum est autem, aquam & sanguinem (si fortè idem quis de spiritu, qui ibi intelligitur, fateri nolit) non esse personas, sed res tantùm.*

14. Cap: 16. 7. *Locus Ioh: 16. 7. nihil habet ad quod proximo numero 13. responsum non sit. Quod verò scriptum est v: 8., quod scilicet spiritus sanctus arguturus esset mundum, &c. (non autem puniturus, ut verbum, polonicū, hîc scriptum significare videtur) nullum habet momentum ad probandum, quòd spiritus sanctus sit persona: præsertim cum actio ista, ut alicujus personæ minimè umquam apparuerit. Est enim redargutio ista planè figuratè dicta, & significat effectum illum patefactionis illorum trium mūdi vel erratorum, vel errati judiciorum, qui ex di-*

vinis donis, & vì atque efficacia divina, quâ Christi discipuli ac fideles repleri debebant, profecturus erat. Adde, quòd non desunt exempla rerum, quæ non sunt personæ, quibus tribuitur, quòd arguant sive corripiant, quales sunt, malitia & aversio, Ier: 2.19. Conscientia, Ioh: 8.9. Lex, Iacob: 2.10. & aliæ res similes, de quibus hæc & similia, in sacra scriptura leguntur. Quòd si quis contendat in hujusmodi locis, aut certè in plerisq; eorum, aliquam personam subintelligi, cujus revera sit ista arguendi seu corripiendi actio, quæ rebus istis tribuitur, & propterea isti figurato loquendi modo ibi esse locum, ne hac de re sine ulla necessitate nunc disputem, quam tamen veram esse non credo, dico, hîc quoque, ubi spiritui sancto tribuitur, quòd mundum arguat, personas esse, quarum actio ista (quamquam ego, ut paullò ante attigi, hîc nullam veram ac rei ipsius propriam actionem agnosco) censeri potest, Deus nempe ipse, & Christus a quo & per quem missus fuit spiritus sanctus, id est, Christi fideles, vi atque efficacia illa divina sunt repleti, & cælestibus ac mirabilibus illis donis insigniti, nec non ipsi Christi fideles, qui istis rebus divinis acceptis, mundum reipsa redarguebãt. Iam v: 13. ejusdem cap: 16. Ioh: duo præterea habentur, ad quæ nondum responsum fuit, nempe spiritum sanctum audire, &, à seipso nõ loqui. nam ad illud, quòd futura annuntiet, quamvis non ita expressè, tamen satis per ea responsum arbitramur, quæ diximus numero 6. ad locum Lucæ 2. 26. Quod igitur ad ista duo attinet, fateor ea esse ejus-

modi,

modi, quæ propriè accepta, nullo pacto alii, quàm veræ personæ conveniant, adeò, ut hîc mera prosopopæia seu personæ fictio agnoscenda sit, si spiritus sanctus revera non sit persona. Verùm non omnino abhorret scriptura a meris prosopopæis, quæ etiam vix resolvi & explicari poßunt, cujusmodi est multiplex illa Psal:148. cui, multis aliis omißis, quasdã similes indicabimus, quæ propter verbum audiendi, aut alia similia, cum hac nostra commune aliquid habent. Eæ sunt, Deut:4.28. & 30.19. & 32.1. Esa:1.2. Ezech: 36.1. &c. Mich:6.1,2. Resolvitur autem & explicatur prosopopæia mera hoc pacto, quòd scilicet Christi discipuli debebant certi esse, ea quæ sibi dictari sentirent, pro divinitus dictatis omninò haberi debere. Et sanè alioqui, si spiritus sanctus esset vera persona, nihil attinebat dicere, à seipso non loquetur. Quis enim hac de re ambigere vel dubitare potuisset, sed fictâ personâ inductâ potuit Christus ita loqui. Iam verò, quòd subjungit spiritum sanctum se glorificaturum, &c. apertißimus est istorum verborum sensus, cum scilicet illa vis divina, quæ effundi in ipsius discipulos debebat, ea quæ ad ipsius regnum pertinent, patefactura esset, hinc consecuturum, ut ipsius gloria illustraretur.

15. Actorum totũ cap:1. præcipue autem v: 16. Maxima pars primi cap: Actorum apostolicorum, contra quàm hic affirmatur, nihil de spiritu sancto loquitur. Percurremus autem breviter pauca illa loca, ubi ejus fit mentio. Primùm igitur v:2. Christus dicitur mandata dedisse Apostolis per spiritum sanctum,

ctum,

ctum, ex quo constare videtur, spiritum sanctum non esse personam. neq; enim per aliam personam, quàm per seipsum mandata Christus apostolis dedit. Fateor tamen, dictionem per, in loco isto posse ita accipi, ut non instrumentum, sed auctorem significet, quemadmodum in re simili videmus. 1 Thes: 4. 2. Non putet tamen quisquam hinc concludi posse contrarium, id est, spirium sanctum esse personam, ut sine dubio persona est Dominus Iesus, per quem ibi Paulus mandata dedisse ait. Nam idem Paulus, eodem prorsus loquendi modo, gratiam sibi datam auctorem facit mandatorum quorundam, quæ statim daturus erat, Rom: 12. 3. ut alia innumera loca omittam, in quibus similiter divinæ gratiæ, vel alii rei simili, quæ non est persona, tribuitur in scriptura auctoritas, sive efficiendi causa. Iam verò deinde in eodem cap: Act: 4. 5. mentio fit spiritus sancti, primùm implicitè sub nomine promißionis Iesu Christi Patris, & postea disertè, cum explicatur promißio ista, ubi dicitur Apostolos spiritu sancto baptizatum iri. Promißionis nomen per se potiùs rem quàm personam indicat, quamquam ex promißionis istius explicatione constare videtur, non de ipso spiritu sancto, sed de spiritus sancti baptismo promisso ibi verba fieri. Ipsum verò spiritu sancto baptizari, ut numero 2. supra ostendimus, satis apertè docet, spiritũ sanctum non esse personam. Sequitur v: 8. Spiritus sancti mentio his verbis, Accipietis virtutem supervenientis spiritus sancti in vos. Non arbitror autem quenquam esse, qui ex eo, quòd spiri-

tui

tui *sancto virtus tribuatur, hinc concludat spiritum sanctum esse personam. cum aliis rebus multis, quæ non sunt personæ, idem tributum inveniatur. Vide 1 Cor: 15. 56. Phil: 3. 10. 2 Tim: 3. 5. Heb: 11. 34. Tametsi mihi sit verisimile, locutionem istam,* Virtus spiritus sancti, *quæ etiam alibi aliquoties legitur, idem omninò valere, quod locutio alia similis valet, cui alicubi adjuncta reperitur. Locus est Rom: 15. 19. in virtute signorum & prodigiorum, in virtute spiritus sancti; ut scilicet, quemadmodum voces,* signorum & prodigiorum, *ponuntur, ad explicandam virtutem, quam intelligit apostolus: sic etiam nomen spiritus sancti, ad idem explicandum sit positum. nam eodem sensu alibi spiritum sanctum simpliciter commemorat, ut 2 Cor: 6. 4. Breviter hæc locutio,* Virtus spiritus sancti, *eadem esse videtur, cum illa,* corona vitæ, corona gloriæ, *Iacob: 1. 12. 1 Pet: 5. 4. Id quod in isto loco simul dicitur, de supervenientia (ut sic loquar) in Apostolos spiritus sancti, ut intelligi potest ex iis, quæ diximus supra numero 6., non obscurè indicat, spiritum sanctum non esse personam. Rerum enim est, non personarum, venire super aliquem, non secus atque in aliquo manere, aut esse. Vide Luc: 21. 35. Act: 8. 24. & 13. 40. Reliquus locus in quo spiritus sancti isto cap: 1. Act: mentio fiat, est is qui citatur v: 16. Verùm nihil pertinere ad probandum, quòd spiritus sit persona, eum per aliquem loqui, facilè ex iis cognosci potest, quæ disputavimus supra numero 5. quibus illa adde, quæ infra a nobis dicentur num: 29.*

Cap:5.3. *Græcum exemplar, Act:5.3. non habet, Mentireris in spiritum sanctum, sed, Mentireris spiritum sanctum, quod ita accipi potest, &, ni fallor, debet, ut Latinè ista verba sonant, ut scilicet Petrus velit dicere, Ananiam facto illo suo, præ se tulisse, se habere spiritum sanctum, cum tamen ipse sciret, haud ita rem se habere. quamquam potest quis mentiri adversus rem quæ non sit persona, ut dicitur quis mentiri adversus conscientiam suam, & adversus veritatem, qui posterior loquendi modus invenitur in ipsis sacris literis, Iacob: 3.14. De spiritu sancto, quòd testetur, jam respondimus supra num: 13. ad finem.* 16.

Cap. 7. 51. *Quòd Actor: 7.51. dicuntur homines spiritu sancto resistere, id nullam vim habet ad probandum spiritum sanctum esse personam. Veritati siquidem resistitur, ut 2. Tim 3. 8. & verbis hominum ibidem cap: 4. 15. & de resistendo voluntati Dei fit mentio Rom: 9. 19. Nec tamen aut veritas, aut verba hominum, aut Dei voluntas persona est aliqua, sed res tantùm.* 17.

Cap:8.29. *Spiritus nomine, Act:8.29. intelligitur sine dubio Angelus ille, cujus antea fuit mentio v:26. Illud negari non potest, nihil esse quòd cogat statuere spiritum istum idem esse, quod spiritus sanctus. quare nihil ad rem facit locus iste.* 18.

Cap:13.2. *Quod attinet ad illud, quod Act: 13. legimus versu 2., intelligendum est, extitisse vocem quandam, quam constiterit esse divinam, quæq; ipsa ista verba protulerit, nec dixerit præterea, Ego sum* 19.

*spiritus*

spiritus sanctus, qui hæc vobis dico, adeò, ut idem isto in loco sit, spiritus sanctus dixit, quòd, vox divina virtute extitit. Ita ut relativum mihi, & verbum advocavi, pro quo vulgata Latina editio habet, assumpsi, ad eum referatur, cujus nomine extitit vox illa, nempe ad Deum, seu mavis ad Christum, cui a Deo Ecclesiæ cura demandata est. Iam quod attinet ad id, quod scriptum est v: 4. propterea dicuntur Saulus & Barnabas emissi a spiritu sancto, quia divina vi atque operatione emißi sunt, nempe, vel ob id quod dictum est antea, de voce illa quæ jam extiterat, vel ob aliud aliquid simile, quo deinde expressiùs jußi sunt exire. Potuit autem vox illa & jussus iste per Angelum fieri, & nihilominus spiritui sancto, id est, virtuti & efficaciæ divinæ utraque res tribui. Angelorũ enim operationes a virtute & efficatia divina omnes, præsertim verò illæ, quæ nomine ipsius Dei aut Christi fiunt, planè proficiscuntur.

20. Cap:15.28. Sensus istorum verborum, Visum est spiritui sancto, & nobis, sine dubio hic est, visum est nobis ex divino afflatu sive inspiratione. Certi enim erant Apostoli, & reliqui, a quibus decretum illud manabat, cùm ipsi in Iesu Christi nomine congregati essent, ipsum Iesum Christum secundùm promissum suum, Matth:18. 20. in ipsorum medio fuisse, & divinitùs illis inspiratum, id decretum esse. Neque enim alioqui quicquam ibi legitur; quod indicet personam aliquam, quæ spiritus sanctus esse poßit, vel interrogatam vel consultam ab ipsis fuisse, quid de quæstione illa statuere debeant,

vel sua

*vel sua sponte eos hac ipsa de re monuisse, sententiamvé suam super ea aliquo modo declarâsse. Vtuntur igitur Apostoli, & alii, ad sensum istum, quem diximus, exprimendum, isto loquendi modo, nō quia Spiritus sanctus sit persona, sed quia prosopopœiâ, seu personæ fictione ista vividiùs, ut sic dixerim, ista divina inspiratio exprimitur, & majestas atq; auctoritas major toti rei conciliatur.*

Cap. 16. 6. *Dicuntur Paulus & Silas prohibiti* 21.
*à Spiritus sancto, ne prædicarent &c. Quia divina virtute atq; efficaciâ prohibitio ista facta est, sive per Angelum, sive alia quacunq; ratione ea facta fuerit, in qua divina virtus fuerit animadversa. Iam, quòd v. sequenti huic simile dicitur in vulgata editione Latina, in Syriaca & in quibusdam Græcis exemplaribus, quæ Beza in sua translatione secutus est, sic habet:* Et non permisit eos Spiritus Iesu. *Verisimile est autem, quamvis non legatur isthic vocula illa* Idem, *quæ hîc in loco citato apposita est, hanc prohibitionem eadem ratione fuisse factam, quâ priorem illam. Sed Spiritus Iesu (si ita legi posse velimus) aliud nihil, judicio meo, esse potest, quàm Angelus Iesu. neq; enim invenies, quidquid alii doceant, Iesu seu Christi Spiritus nomine Spiritum sanctum simpliciter intelligi. quod si ita res habet, sequitur id, quod Iesu Angelus, id est, Iesus per Angelum suum facit, a Spiritu sancto fieri dici. Ex quo satis constat, Spiritum sanctum non esse personam quandam singularem à Christo ejusque Angelis distinctam, sed vim atque efficaciam*

divinam, sine qua ista a Iesu per Angelos suos non fiunt. Postremò & illud addam, præsertim propter priorem locum, in quo Spiritus disertè fit mentio, prohibendi actionem non personis tantùm, sed etiam rebus in ipsa scriptura tribui. Vide Act. 8. 36. & 10.47. secundùm Græcam veritatem.

22. Cap. 20.28. Paulus quod vel ipsemet, ut quidem verisimile est, vel Christi fideles in ejus nomine congregati fecerant, Spiritum sanctum fecisse dicit, non contentus dixisse id ipsum quod intelligebat, nempe divina inspiratione ac nutu id factum fuisse, ob eam causam, quam supra numero 20. attulimus. Mirum enim est, quàm figuratus ac prosopopœicus iste loquendi modus, quamvis probè animadversus, & eo sensu acceptus, qui veritatis limites nihil excedat, tamen vehementiùs multò auditorem afficiat, quàm simplex & proprius. Cæterùm nemo nescit Christum esse, qui episcopos, id est, Pastores in Ecclesia dat, & per suos hujusce rei ministros constituit. Eph. 4. 11. Cum igitur idem hoc Spiritum sanctum facere legimus, satis, ut proximè antea in re simili diximus, intelligere hinc possumus, Spiritum sanctum non esse personam quandam à Christo ejusvé ministris distinctam, sed efficaciam & favorem illum divinum, sine quo talia non fiunt.

23. Cap. 21. 11. Nihil habet locus hic quod ad rem faciat, nisi Spiritum sanctum loqui, ad quod jam respondimus suprà num 5. & alia alibi diximus, unde facilè responsio colligi potest, & figuratus iste loquendi modus probè animadverti.

ROMANORUM 8.26. & 27. *Paulus nomine Spiritus non intelligit ipsum Spiritum sanctum, sed qualitatem illam hominis regenerati per Christi cognitionem, quæ animalitati, ut sic loquar, opponitur, quæ quidem qualitas effectus sanè est Spiritus sancti, id est, virtutis ac favoris divini in ipsa Christi patefactione ejusq; Evangelii prædicatione comprehensi, sed non tamen est ipse Spiritus S. Nam quòd Paulus Spiritus nomine in loco isto, id quod nos diximus, intelligat, non autem Spiritum sanctum ipsum, apertè constat ex eo quod proximo 27 versiculo subjungit, neqúe enim ibi scriptum est,* idē Spiritus, *ut hîc citatum video: sed,* qui autem scrutatur corda, *qua periphrasi Deus sine dubio intelligitur: & statim subijcitur,* scit, *(quod verbum hîc omissum fuit.)* qui sit sensus Spiritus. *Iam certum est, Spiritus nomen hîc significare eum Spiritum, de quo proximè est locutus, quod etiam apertissimè facit id quod statim sequitur,* quòd secundum Deum postulat pro sanctis. *Nam & antea de Spiritu dixerat,* eum postulare &c. *Verùm nulla ratione fieri potest, ut Apostolus voluerit dicere, eum, qui scrutatur corda, scire, quis sit sensus Spiritus sancti. cordium enim scrutatio nihil pertinet ad sciendum, qui sit sensus Spiritus sancti, cùm Spiritus sanctus ipsius Dei Spiritus sit. Itaq; tantùm abest, ut ex loco isto Pauli probari possit, Spiritum sanctum esse personam, ut potiùs inde colligi queat, quomodo, etiamsi Spiritus sanctus non est persona, tamen ea de illo dicuntur, quæ sunt propria perso-*

narum. nam certè qualitas illa in homine regenerato, non est persona, & tamen de ea dicitur, quòd sensu, id est, cognitione est prædita, quòd postulet, seu interpellet, & quòd gemitus inenarrabiles habeat, quæ non nisi personis conveniunt. Sensus autem totius hujus Paulini loci est, regeneratos per Christi cognitionem homines, quos & hîc & alibi sanctos appellat, si ipsi per se considerentur, cum propter Christum affliguntur, id quòd infirmitates appellat, ignoraturos quid agant, quidvé Deum rogent, sed quatenus qualitate illa sunt præditi, quæ illis per Christi cognitionem accessit, & spem simul ac notitiam habent liberationis suæ & modi ipsius, ardentissimè a Deo implorare, ut in spe ac notitia ista ipsos confirmare velit, ac tandem felicem & beatum exitum, ad quem ipsi ex ejus voluntate perpetuò anhelant, afflictionibus istis dare. Sancti igitur pro quibus spiritus iste postulat, ii homines sunt, in quibus talis Spiritus est, qui & pro singulis in quibus est, & in singulis, pro omnibus qui tales sunt, Deum, ut dictum est, orare non intermittit.

15. Cap. 15. 16. Nihil habetur quod ad quæstionem hanc de Spiritu sancto pertinere possit, nisi, quòd per Spiritum sanctum, sive ut in Græco & in ipso vulgato Latino codice legitur, in Spiritu sancto aliquid sanctificetur. Sed hoc ad probandum, quòd Spiritus sanctus sit persona, nihil prorsus momenti habet: non paucis enim rebus, quæ non sunt personæ, idem in ipso novo Testamento tribuitur. Vide Ioh. 17. 1. 1 Tim. 4. 5. Heb. 10. 10. & 29. Vide etiam, Matt. 23. 17. & 19. Heb. 9. 13.

Cor:

1 Corintiorum 2.10.usq; ad 14. Nō succurrit nūc exēplū talis omninò locutionis, qualis ista 26.
est 1 Cor.2.10, de Deo revelante per Spiritū suum, ut meliùs appareat revelationem istam divinam potuisse à Paulo dici, per eam rem factam fuisse, quæ non sit persona. Sed nemo est qui fassurus non sit, potuisse Apostolum, exempli causâ, dicere, Deum ista revelasse nobis per Evangelium suum: & tamen Evangelium Dei non est persona. Vtimur autem libenter hoc exemplo, ab ipsa re de qua agit Paulus nihil recedentes. quia si quis diligenter rem perpendat, videbit istum Dei Spiritum, de quo ibi verba fiunt, aliud nihil esse, quàm divinum illum afflatum & favorem, qui in Dei Evangelio continetur, per quem Deus ea, quæ præparavit diligentibus ipsum, patefecit iis, qui ipsi Evangelio credunt. Nam alibi etiam idem Apostolus ait, Iesum Christum per Evangelium vitam & immortalitatem in lucem protulisse 2 Tim.1.10. Quin etiam, si quis rectè animadvertat, videbit ipsum Evangelium ab eodem Apostolo alibi spiritum appellari, & literæ, id est, Mosaicæ legi opponi 2 Cor.3.6. &c. Iam quòd Paulus ait, spiritum scrutari etiam profunda Dei, id nullo modo probat Spiritum sanctum esse personam. Nomine enim spiritus isto in loco eum intelligit, in quo sit spiritus, quemadmodū infrà ejusdem epistolæ cap.13.4. &c. charitatis nomine eum intelligit, in quo sit charitas, dum charitati tribuit, quòd sit mansueta, benigna, non invida & alia plurima personarum propria. Quod si quis nihilominus adhuc dubitat, ne

Paulus isto in loco 1 Cor. 2. spiritus Dei nomine personam quandam intellexerit, consideret tantùm id quod v. 12. scribit, ubi Spiritui Dei opponit spiritum mundi. nam certè spiritus mundi, quem ibi Paulum intelligere necesse est, non est persona quædam.

27. 1. Cap. 6. 11. Quod per Dei Spiritum homines à suis peccatis absolvantur, sanctificentur, justificentur, ut isto in loco legitur, id nullam habet vim probandi Spiritum sanctum esse personam. Nam & in sanguine, id est, per sanguinem Christi, tùm ablui à peccatis nostris dicimur, tum sanctificari, & per fidem justificari, nec tamen vel Christi sanguis vel fides sunt personæ. Vide Heb. 13, 12. Apoc. 1. 5. Rom. 3. 38.

28. 2. Cap. 13. 13. In verbis istis communicatione Spiritus sancti, vox Spiritus sancti, non activè, sed passivè accipi debet, id est, intelligere oportet, non quidem aliquid à Spiritu sancto communicari: sed ipsum Spiritum sanctum communicari. Similem locutionem habes, 1 Cor. 10, 16, nec usquam, ni fallor, hujusmodi locutio aliter accipi debet. Iam quòd Spiritus sanctus ipse communicetur, hoc potiùs ostẽdit, illum esse rem non personam. personarum enim est communicare: rerum verò communicari.

29. Hebreorum 3. 7. Quamvis ea quæ suprà num. 5 & alibi disputavimus, satis esse possint ad demonstrandum, quòd verba ista Heb. 3. 7, Spiritus scilicet dicit &c. non habent vim ostendendi Spiritum sanctum esse personam: illis tamen hoc addatur; quòd de scriptura sæpiùs legimus, eam aliquid dicere.

dicere. ut Rom. 4. 3. & 9. 17. & 10. 11. 1 Tim.
5. 28. & aliis in locis. Quod exemplum accommo-
datissimum censeri debet. nam si de scriptura ipsa,
quæ non modò non est persona, sed à personæ essentia
quàm longissimè distat, legimus, quòd aliquid dicat,
multò magis id de Spiritu sancto legi potest, etiamsi
non sit persona, cùm sit efficacia ac virtus Dei, per-
sonæ omnium aliarum sine ulla comparatione ex-
cellentissimæ, & sic maximè propriæ personæ, præ-
sertim cùm Spiritus sanctus sit scripturæ autor, &
non aliud in isto & similibus locis legamus, Spiri-
tum sanctum dicere, quàm id quod in scriptura ha-
betur, quodq; ipsam scripturam dicere alicubi legi-
mus. Iam, quòd isto eodem in loco Heb. 3. 7. scriptum
est, Vocem ejus, sciendum est, relativum ejus non
Spiritum sanctum sed Deum referre. Vide Psal. 95.
7. unde verba ista accepta sunt.

1. IOHANNIS 5. 7. Verba ista de testimonio 30.
Patris, verbi & Spiritus sancti nõ habentur in emẽ-
datioribus & antiquioribus Græcis codicibus, nec in
Syriaca editione, nec etiam in antiquissimis latinis
exemplaribus. Sed etiamsi verba ista legi deberent,
aliud nihil inde colligeretur, quàm Spiritum san-
ctum testari, ad quod responsum est supra numero.
13. ad finem. Nam si quis dicat, cùm Pater & ser-
mo sint personæ, hinc intelligi, Spiritum sanctum, qui
cum illis conjungitur pariter esse personam; ad hoc
quoq; responsum est numero 4. similiter ad finem.

OBIECTIO. Sacræ literæ Spiritum sanctum 31.
non separant à Deo Patre & filio, sed in præcipuo

*loco jubemur baptizari omnes in hos tres: in altero item celebri, docemur, Patrem, Sermonem & Spiritum sanctum idem esse: in tertio monemur peccatum in Spiritum sanctum irremissibile esse.*

RESPONSIO. *Nihil mirum videri debet, si Spiritus sanctus sæpè cum Deo & cum filio ejus Domino nostro Iesu Christo, in summis ac præcipuis rebus conjungitur, quamvis non sit persona. Quis enim meritò mirari potest, si vis atq; efficaciæ Dei, simul cum ipso Deo & cum Christo, per quem Deus illam sub novo Testamento uberrimè exerit, quàm sæpissimè fiat mentio, eiq; eadem tribuantur, quæ ipsi Deo & Christo tribuuntur, ipsorumq; sunt maximè propria? Quis ex eo, quòd vis atq; efficacia Dei ab ipso Deo non separetur, audebit concludere, ipsam vim & efficaciam esse personam divinam, ab ipso Deo cujus vis & efficacia est, & a quo emanat, distinctam? De eo quòd baptizari jubemur, in nomen Patris & filii & Spiritus sancti, jam responsum est numero 4. Verumtamen libet hîc apertè addere id, quod ibi vix obscurè innuimus, locum videlicet istum Matth. 28. 19. non pertinere ad formam verborum, quibus aquæ baptismus administrari debeat, ut inde scilicet colligi possit, Spiritum sanctum divinam esse personam a Patre & filio distinctam, cui non secus ac Patri & filio ii consecrentur ac dedicentur, qui aquâ baptizentur. Nusquam enim in Actis Apostolicis, ubi tam sæpè administrati baptismi aquæ fit mentio, ista verborum formula commemoratur, sed tantùm* in nomine, *seu*, in nomen Iesu Christi, *vel*

sti, *vel* Domini Iesu, *vel simpliciter*, Domini *credentes baptizati fuisse dicuntur. Quare præter alias rationes, quæ id evincunt, quasq; hic explicare non est necesse, vel ob hanc unam concludendum est, sensum istius loci esse; debere eos, qui Iesu Christi discipuli fiunt, institui atq; initiari eà doctrinâ, quæ ad Patrem & filium & Spiritum sanctum pertinet. Quemadmodum enim baptismatis nomen pro doctrina seu disciplina usurpatur: sic baptizandi verbum, pro eo, quod est instituere atq; initiare doctrinâ seu disciplina aliqua, optimè usurpari potest. De nomine baptismatis est locus apertus, cujus supra mentionem fecimus. Act. 19. 3. Immò ipsum verbum* baptizandi, *idem cum ea quam diximus significatione inveniri, haud immeritò quis affirmaverit. Quicquid sit, etiamsi apud Matthæum vox* bapti-zantes *aquæ baptismum significaret, nihil aliud tamen esset intelligendū, quàm eos, qui baptizantur aquâ, debere institui in iis, quæ pertinent ad Patrem & ad filium & ad Spiritum sanctum, quemadmodum in loco illo Act. 19. baptizatum fuisse in baptisma Iohannis, si velimus* baptizandi *verbum ibi baptismum aquæ significare, aliud nihil est, quàm in aquæ baptismo suscipiendo in iis institutum fuisse, quæ pertinent ad baptisma, id est, ad doctrinam seu disciplinam Iohannis.* Nemo autem nescit, quàm cognitio ejus doctrinæ, quæ ad Patrem, ad filium, & ad Spiritum sanctum pertinet, *sit illi homini necessaria, qui Iesu Christi discipulū se meritò declarari velit, & in ejus nomine aquâ baptizari, etiamsi nec*

filius, id est, ipse Dominus noster Iesus Christus, sit ille idem unus Deus, qui Pater, ejusdemvé cum illo essentiæ, nec Spiritus sanctus sit persona. Nam & Pater est primus auctor primumq́; principium religionis Christianæ, atq; ultimus ejus finis: & filius is est, in quo illa proponitur atq; explicatur, & per quem initium, progressum, ac finem suum habet: & Spiritus sanctus ea res est, sine qua nec quicquã istorum fit, nec ii, qui Christianã religionem amplectuntur, perdurare in illa possũt. Fac enim nõ exeri a Deo vim atq; efficaciam suam singularem in humanũ genus, quâ ejus ineffabilis benignitas erga ipsum, illudq; beata immortalitate donandi consilium patefiat ac confirmetur, & in ipsis cordibus obsignetur; certè vel nulla religio existet, vel suo fine planè frustrabitur. Atq; his paucis, quæ hac de re disputavimus, volumus non tantùm ad istum locum Matth. 28. sed ad omnes alios qui allati sunt, in quibus Dei & Christi & Spiritus sancti fit mentio, esse responsum, & si qui sunt alii similes, qui vel afferri soleant, vel afferri posse videantur; ut constet, Spiritum sanctum cum Deo & Christo conjungi, non aliam ob causam, nisi quia unà cum Deo & Christo ad salutis nostræ rationem pertinet; non autem propterea, quia sicut illi, sic etiam ipse sit persona; multò autem minùs quia isti tres simul & quilibet ipsorum sit unus ille Deus noster. Hoc enim non modò naturæ ipsi toti ac rationi penitus adversatur, sed cum universa sacra scriptura apertissimè pugnat, quæ alium ubiq; facit illum unum Deum nostrum; alium verò, tùm Christum,

*stum, tùm etiam Spiritum sanctum: & solum Iesu Christi patrem, a quo Spiritus sanctus emanat, istū unum Deum nostrum esse clarissimè testatur. Certè duo ex illis allatis locis, nempe Rom: 15. 16. & 2 Cor: 13. 13. manifestè satis illum unum Deum a Christo & Spiritu sancto distingunt. Est enim in Græco, nomini Dei additus articulus, qui illum unum Deum ibi debere intelligi omninò significat. Nam quòd præter istorum trium conjunctionem additur 1 Ioh. 5. 7. quòd unum sint, ut non repetamus id, quod ante proximo num. 30. monuimus de loco isto planè suspecto, satis est pro responsione id, quod statim v. 8. sequitur, de spiritu & aqua & sanguine: unde liquidò apparet, quo sensu proximè dictum fuerit, Patrem, verbum & Spiritum sanctum esse unū. Quanquā ex multis aliis scripturæ locis constat, aliud omninò significare* esse unum, *quàm esse unam individuam essentiam. Vide, ut alia loca omittam, Ioh. 17. 11, 21, 22. Nam in locis istis expressè indicatur hoc ipsum, quòd Deus & Christus seu Pater & filius sint unum, nullo modo istam individuæ essentiæ unitatē declarare. alioqui sequeretur, Christi fideles esse unam tantùm individuam essentiam, & sic unum tantùm individuum hominem. disertè enim Christus ibi Patrem orat, ut sui fideles sint unum,* sicut nos, *inquit,* unum sumus.

*De blasphemia in Spiritum sanctum, quatenus inde videatur posse colligi, ipsum Spiritum sanctum esse personam, responsum est supra num. 3. Quatenus verò ex eo, quòd blasphemia ista non remittitur velit quis*

lit quis colligere Spiritus sancti summam excellentiam, nihil est, quod in eo adversus nos laboret, cùm nos ultrò concedamus, vel potiùs contendamus, Spiritum sanctum esse vim atq; efficaciam Dei, quâ quidem re nihil excellentius excogitari potest, præter ipsum Deum; in quem tamen blasphemiæ non minùs, quàm eæ quæ in filium hominis, qui idem est ipsius Dei filius, dictæ fuerint, remittuntur. unde apparet, vel Spiritum sanctum excellentiorem ipso Deo Patre esse, quod verè sine maxima in ipsum Deum blasphemia ne cogitari quidem potest; vel istud, quòd blasphemia in Spiritum sanctum non remittatur, ex ipsius Spiritus sancti perfectissima & absolutissima excellentia per se nequaquam proficisci, nec eam inde colligi necessariò posse, quippe, quòd necesse sit, aliam istius rei esse causam. alioqui sanè nec ipsa blasphemia in Deum Patrem remitteretur, ut de filio taceam; quem tamen omnes, qui Spiritum sanctum personam esse credunt, si non majoris, at certè non minoris excellentiæ quàm ipsum Spiritum sanctum esse statuunt.

*Argumentum ad probandum, quòd Spiritus sanctus sit Deus.*

DEO tantùm peccatur. Sed in Spiritum sanctum peccatur. Igitur Spiritus sanctus est Deus.

*Responsio.*

OPORTEBAT *in argumento isto dicere* sed Spiritui S. peccatur, *&, si hoc probatum fuisset, aliquas vires habuisset argumentatio, Aut certè*

*oporte-*

*oportebat dicere*, In Deũ tantùm peccatur. *Sed hoc nimis apertè falsum esse constitisset, cùm scriptũ inveniatur:* Si autẽ peccaverit in te frater tuus. *Matth.18.15. Et rursus*, Neq; in legem, neq; in templũ, neq; in Cæsarẽ peccavi. *Act.25.8. Et rursus*, Qui scortatur, in propriũ corpꝰ peccat. *1 Cor.6.18. Igitur ex eo, quòd peccetur in Spiritũ sanctum, non sequitur Spiritum sanctum esse Deum; nisi etiam eadem ratione concludere velimus, quẽlibet fratrem nostrum, & legem & templum, & Cæsarem, & denique uniuscujusq; corpus, esse Deum. Quamquam nusquam scriptum invenitur, quòd peccetur in Spiritum Sanctum, sed quòd in Spiritũ sanctum blasphemetur. Mar. 3. 29. Lucæ. 12. 10. seu quòd detur Spiritus sancti blasphemia, id est, Spiritus sanctus blasphemetur; vel quòd contra Spiritum sanctum quis verbum dicat. Matth. 12. 31. & 32. Atqui Act. 6.11. & 13. accusatur Stephanus, quòd verba blasphema dixerit non solùm in Deum, sed etiam in Mosen, adeoq; contra locum illum sanctum & legem; & non Deus modò, verùm etiam homines blasphemãtur. Rom.3.8. imò & alia multa; ut Christianorum bonum, doctrina & verbum Rom.14. 16. 1 Tim.6.1. Tit. 2.5. Nec mirum; cùm blasphemari, nihil aliud sit, quàm verbis vituperari: hoc autem in quidlibet cadere potest.*